

CUMHURİYET SENATOSU TUTANAK DERGİSİ

Elliikinci Birleşim

26 . 3 . 1963 Salt

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	424:425
2. — Gelen Kâğıtlar	425
3. — Yoklama	426
4. — Söylevler ve demeçler	426
1. — Son günlerde memlekette cereyan eden üzücü olaylar hakkında demeçler ve İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata'nın açıklaması	426:461
5. — Sorular ve cevaplar	461
B) <i>Yazılı sorular ve cevapları</i>	461
1. — Cumhuriyet Senatosu Kastamonu Üyesi A. Nusret Tuna'nın, gecekondulara su ve elektrik verilmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair yazılı soru önergesi ve İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata'nın cevabı (7/64)	461:462

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Erzincan Üyesi Fehmi Baysoy; Gelir Vergisi Kanununda yapılan zirai faaliyette bulunanların Gelir Vergisine tabi tutulması konusu ile ilgili tadillerin köylüye yanlış intikal ettirildiği ve bu hususta gerekli tedbirlerin alınarak köylünün irşadı ile; yeni açılan ordu pazarlarından esnafın duyduğu endişeyi tebarüz ve ordu mensuplarıyla esnaf menfaatlerinin telifi lüzumunu belirtti.

Çorum Üyesi Alâeddin Çetin; hayvan besiciliği ve besi hayvanlarının değerlendirilmesi konusunda açıklamalarda bulunarak, bu mevzulara Hükümetin yakın alâka göstermesini istedi.

Devlet memurları aylıklarının tevhit ve tadülüne dair olan 3656 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında 4598 sayılı Kanunun 4 ncu maddesinin tadili hakkındaki kanun teklifinin Millet Meclisince reddolunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Bütçe Komisyonu raporunun görüşülmesi; ilgili Bakan veya Bakanlık temsilcisi bu Birleşimde hazır bulunmadığından; bir defaya mahsus olmak üzere, gelecek Birleşime bırakıldı.

Temsilciler Meclisi eski Üyesi Remziye Batribaygil'in, Kurucu Meclis Dilekçe Komisyonunun 2.9.1961 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 23 sayılı Kararın Genel Kurulda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu kabul edilerek, rapor komisyona geriverildi.

Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu'nun, Dilekçe Komisyonunun 24.2.1960 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 2266 sayılı Kara-

rın Umumi Heyette görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Komisyonu raporu, ilgili Bakan veya temsilcisi bu Birleşimde hazır bulunmadığından, gelecek Birleşime bırakıldı.

Temsilciler Meclisi eski Üyesi Şinasi Özdenoğlu ve bir arkadaşının, Kurucu Meclis Dilekçe Komisyonunun 3.9.1961 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 67 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu müzakere edildi ve konuşmaların ışığı altında incelenmek üzere komisyona geriverildi.

Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu'nun, Dilekçe Komisyonunun 24.2.1960 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 2228 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu, ilgili Bakan veya temsilcisi bu Birleşimde hazır bulunmadıklarından, gelecek Birleşime bırakıldı.

Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu'nun, Dilekçe Komisyonunun 24.2.1960 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 2263 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu müzakere edildi ve isteği üzerine, rapor komisyona geriverildi.

26.3.1963 Perşembe günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkan
Başkanvekili
Sırrı Atalay

Kâtip
Adana
Sakıp Önal

Kâtip
Sivas

Ahmet Çekemoğlu

SORULAR

Sözlü sorular

1. — Cumhuriyet-Senatosu İstanbul Üyesi Rifat Öztürkçine'nin, İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar'a dair sözlü soru önergesi, Millî Eğitim Bakanlığına gönderilmiştir. (1/167)

2. — Cumhuriyet Senatosu Üyesi Esat Çağa'nın, Türk petrolü ile petroleülüğünü korumak için ne gibi kanuni ve ekonomik tedbir-

ler düşünüldüğüne dair sözlü soru önergesi, Sınayi Bakanlığına gönderilmiştir. (1/168)

Yazılı sorular

3. — Cumhuriyet Senatosu Maraş Üyesi Nedim Evliya'nın, 27 Mayıs 1960 tarihinden bugüne kadar; haklarında dâva açılmış olan şahıslara dair yazılı soru önergesi Başbakanlığa gönderilmiştir. (7/77)

4. — Cumhuriyet Senatosu Maraş Üyesi Nedim Evliya'nın; Mer'i kanunlarımızda Anayasa muhalif ve antidemokratik hükümlerin bulunup bulunmadığına dair yazılı soru önergesi Başbakanlığa gönderilmiştir. (7/93)

5. — Cumhuriyet Senatosu İzmir Üyesi Nevzat Özerdemli'nin, Gümrükte beklemekte olan mallar ve kotalara giren emtiyanın tesbitinde alınan tedbirlere dair yazılı soru önergesi Ticaret Bakanlığına gönderilmiştir. (7/94)

2. — GELEN KAĞITLAR

Teklifler

1. — Niğde Milletvekili Asım Eren ve 20 arkadaşının, 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununun muaddel 64 nci maddesi ile aynı kanunun 65 maddesine birer fıkra ve 6306 sayılı Kanuna geçici bir madde eklenmesine dair; Konya Milletvekili İhsan Kabadayı ve 6 arkadaşının, T. C. Emekli Sandığı Kanununun 64 nci maddesinin (D) fıkrasından sonra bir (E) fıkrası eklenmesine dair ve Cumhuriyet Senatosu İstanbul Üyesi Rifat Öztürkçine'nin T. C. Emekli Sandığı Kanununun 64 nci maddesinin (D) fıkrasından sonra bir (E) fıkrası eklenmesi hakkında kanun teklifinin Millet Meclisince reddolunan metni (M. Meclisi 2/67, C. Senatosu 2/44) (Malî ve İktisadi İşler ve Bütçe komisyonlarına)

2. — Kocaeli Milletvekili Hâldan Kısayol ve iki arkadaşının, nakil vasıtalarında emeklilere yapılacak tenzilat hakkında kanun teklifinin Millet Meclisince reddolunan metni (M. Meclisi 2/49, C. Senatosu 2/45) (İçişleri, Bayındırlık ve Ulaştırma ve Bütçe komisyonlarına)

3. — Mardin Milletvekili Mehmet Ali Arıkan ile İstanbul Milletvekili Mahmut Rıza Bertan'ın, İnhisar beyyelerinin üçte birlerinin herb mâlûllerine ve şehit, dul ve yetimlerine tahsis ve tevziine dair olan 1485 sayılı Kanunun 5755 sayılı Kanunla değiştirilen 4 nci maddesinin tadili hakkındaki kanun teklifinin Millet Meclisince reddolunan metni (M. Meclisi 2/79, C. Senatosu 2/46) (Millî Savunma Komisyonuna)

Tasarılar

4. — Dışişleri Bakanlığı kuruluşu hakkında 3312 sayılı Kanuna ek kanun tasarısının Millet Meclisince kabul edilen metni (M. Meclisi 1/265, C. Senatosu 1/197) (Dışişleri, Basın - Yayın ve Turizm ve Bütçe komisyonlarına)

5. — Denizaltı, dalgıç ve kurbağa adam tazminat kanunu tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni (M. Meclisi 1/366, C. Senatosu 1/198) (Millî Savunma ve Bütçe komisyonlarına)

6. — Harecah Kanunundaki bâzi unvanların değiştirilmesi ve bu kanuna yeni hükümler ilâvesi hakkında kanun tasarısının Millet Meclisince kabul edilen metni (M. Meclisi 1/222, C. Senatosu 1/199) (Malî ve İktisadi İşler ve Bütçe komisyonlarına)

7. — Cemiyetler Kanununa ek 8 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair kanun tasarısının Millet Meclisince kabul edilen metni (M. Meclisi 1/255, C. Senatosu 1/200) (İçişleri Komisyonuna)

Raporlar

8. — 5 . 1 . 1961 tarihli ve 237 sayılı Taşıt Kanununa ek kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/167, C. Senatosu 1/191)

9. — Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvel ile tadil ve eklerinin Tarım Bakanlığı kısmında değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Sanayi ve Tarım ve Bütçe komisyonları raporları (M. Meclisi 1/357, C. Senatosu 1/193)

10. — İhracatı geliştirmek amacı ile vergilerle ilgili olarak Hükümetçe alınacak tedbirler hakkındaki kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Sanayi ve Tarım, Malî ve İktisadi İşler ve Bütçe komisyonları raporları ile Anayasa ve Adalet Komisyonu mütalâası (M. Meclisi 1/303 C. Senatosu 1/140)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili İhsan Hamit Tigrel

KATIPLER : Nizamettin Özgül (Gaziantep), Macit Zeren (Amasya)

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.
(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Ekseriyetimiz vardır, oturumu açıyorum.

4. — SÖYLEVLER VE DEMEÇLER

1. — *Son günlerde memlekette cereyan eden üzücü olaylar hakkında demeçler ve İçişleri Bakanı Hüfzî Oğuz Bekala'nın açıklaması.*

BAŞKAN — Bâzı arkadaşlar, gündem harici konuşmak üzere, söz istemişlerdir. Söz isteyenlerin hepsi de Senatonu, Millet Meclisini ve bütün vatandaşları üzen son hâdiseler hakkındadır. Bendeniz, Senatonun Başkanlık vazifesini ifa etmek şerefini kazanan Reisiniz olarak, bu mevzuun derinliğine ve genişliğine konuşulmasından fayda mülâhaza ettiğim için bütün arkadaşlara söz vermek kararındayım.

Evvelâ grupları adına ondan sonra şahsen söz isteyenlere, söz isteme sırasına göre, söz vereceğim.

İlk söz Y. T. Partisi Grubu adına Cemal Tarlan'ındır. Buyrun.

YENİ TÜRKİYE PARTİSİ GRUPU ADINA CEMAL TARLAN (Tekirdağ) — Sayın Başkan, Muhterem arkadaşlar,

Son günlerde yukarı gelen hâdiseler karşısında grupumuzun öteden beri muhafaza ettiği görüş ve kanaatlerini bir kere daha açıklamak üzere söz almış bulunuyoruz.

Grupumuz; memleketimizin son yıllarda geçirdiği siyasi nizam ve sosyal sahadaki değişiklikleri her türlü histen âri olarak kıymetlendirmekte ve vatanın selâmeti, milletin refah ve sadeti ve demokratik rejimin bekası meselelerini birinci plânda mütalâa ederek diğerlerinin de bunlara gölge düşürmeyecek şekilde hallini

şiar ediniş bulunmaktadır. (Soldan ve ortadan, bravo sesleri.)

İlk günden beri bu sıraya hürmetkâr kalmanın maksatlı ithamlarına mâruz kalmamız ve parti olarak sıkıntılı bir duruma düşürülmek istenmemize rağmen, bu hattı harekettten ayrılmamak hususunda âdeta fedakârlık denecek bir tutumda olduğumuz da bir gerçektir. Bugün de yine açıklamak isteriz ki, bu tutumumuz memleketin hayrınaadır. Ve gelecek için de şu veya bu geçici hislerden ve söylenilerden ürkerek terk edilmesi asla caiz olmayan bir tutumdur.

Ne var ki; memleketin âcil hal tarzı bekliden ekonomik, sosyal dâvaları yanında ve hattâ tasfiyesi zarurefine kaani bulunduğumuz siyasi af meselesi dâhil, diğer konuları Parlâmentonun ve Hükümetin başarı ile neticelendirilmesini önlemek isteyen sakin bir anlayış, malûm hisleri şu veya bu yolda ve ekseriyat yekdiğerine zat istikametlerde tahrik mevzuu haline getirmek gayesini taşıyan bir davranış karşındayız.

Ayrıca; partilerarası münasebetleri hususnet esaslarına göre içinden çıkılmaz bir hale getirmek suretiyle, Parlâmento ve Hükümeti neticede zarfa düşürmek gibi bir rol oynayan bir kısım politik kanaat sahipleri, demokratik rejimi ve Anayasa nizamını sarsmaya mâtuf cereyanlara âdeta hizmet eder vaziyete, belki de bilmiyerek girmişlerdir.

Bu hususları böylece tesbit ettikten sonra memleketin bugünkü haline ve yarına ait düşüncelerimizi ve dinlenmemek hususunda bâzı

siyasi çevrelerce gösterilen ısrarlı mukavemete rağmen temennilerimizi bir kere daha kanaatle açıklamak istiyoruz.

Memleket bir 27 Mayıs İhtilâli geçirmiş ve bundan sonra 15 Ekim tarihine kadar malûmunuz olan çeşitli ekonomik, sosyal ve politik değişikliklere mâruz kaldıktan ve bunlar yeniden düzenlenen ve kamu oyuna sunulmuş kabul edilen bir Anayasa ile teminat altına alındıktan sonra yapılan seçimlerle memleket idaresi; yine asıl sahibi olan aziz Türk Milletine ve onun Parlâmentosuna tevdi edilmiş bulunmaktadır. (Soldan, ve ortadan bravo sesleri.)

Mesele; dün, dünyada bu tarz harekete ender raslanır hükmü verilirken, bugün neden bu kanaatten ayrılmış olmanın kıymetlendirilebilmesi meselesidir.

Bu husustaki aydınlatıcı ve yatıştırıcı vazife parti gruplarınıza ve onların değerli mensuplarına düşmesine rağmen, kanaatinizce bu beklenen davranış bir türlü normal yoluna sokulamamış, meselelerimiz mantık yerine sun'î his örtülerine bürünerek, umumi efkâra daima bu heyecanlandırıcı manzarasıyla intikal ettirilmiştir.

Aslında, ne halli gayrimümkün bir meselemiz, ne bunu hazırlayan gruplarımız ve ne de memleketimizin bir bâdîreye sürüklenmesini arzularan aramızda tek bir insan olmamak gerektir.

Kanaatinizce, farklı siyasi kanaat ve hüviyette bulunmamıza rağmen, hal tarzları mevzuunda bir araya gelmememizden, dâvalarımızı serinkanlılıkla karşılıklı olarak ortaya koyamamamızdan ve bilhassa birbirimizi anlamak istemeyişimizden dolayı meselelerimiz sanki içinden çıkılmaz gibi görünmektedir.

Binaenaleyh, rejim olarak demokrasiye, parlâmento hâkimiyetine inanan Grupumuz, bundan evvelki çeşitli tebliğ ve mâruzatımızda da belirttiğimiz ve hile bu kere, bilhassa Grupların sevk ve idarecilerine hitabetmek zaruretini duyurarak ve tarihî, siyasi vazifemizi ifa maksadiyle diyoruz ki; memleketin bugünkü karışık durumundan istifade etmek isteyenlere fırsat ve imkân verilmekte ve onların istedikleri vasat hazırlanmaktadır. Fena ihtimalin yüzde biri dahi bizler için çok düşündürücü olmalıdır. Parlâmentonun muhterem üyelerinin, memleketin yarımında her hangi bir tehlike gördükleri takdirde, na-

sıl hemen birleşecekleri tabii ise, biz Y. T. Partisi olarak ve her türlü seçim hesaplarından uzak olarak ilân ediyor ve diyoruz ki, bu tehlike kapımıza gelip çatmıştır. Bu sebeple siyasi parti gruplarına mensup olsun veya olmasın bütün arkadaşlarımızı âdeta yeni bir millî huzur misaki akdine ve memleketi içinden çıkılmaz gibi görünen bir bâdîreden kurtarmaya davet ediyoruz.

Bu itibarla ki, Y. T. P. si Senato Grubu Anayasa nizamını ve parlâmento rejimini behemal koruyacak ve kuvvetini parlâmentodan alarak siyasi, iktisadi, sosyal vazifelerini başarmak mevkiinde olan meşru idareye tam bir kuvvet ve destek olmakta kararlıdır. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

MUZAFFER YURDAKULER (Tabii Üye)

— Sayın Başkan, Senatonun sayın üyeleri, Yüksek Adalet Divanına, çeşitli sürelerde cezalara mahkûm edilen düşük iktidar mensuplarının büyük çoğunluğunun istifade ettiği Af Kanunu, Yüksek Senatoda görüşülürken, 16 Ekim 1962 Salı günü Tabii Senatörler adına yaptığım konuşmada, bu kanunla, beklenen huzurun gelebileceğini, olaylara konulan teşhiste Hükümet ve partilerle görüş birliğinde olamamanın ıstırahını belirterek, affın gerçekleşmesi halinde, gelecek siyasi durumun, kanunun gerekçesinin aksine, toplum hayatında huzursuzluğu devam ettireceğine ve hattâ artıracığına inandığımızı ifade etmiştik. Bu konuşmamızda Af Kanunu ile şuradan buradan salıverileceklerle ilgili olmadığımızı, insani hislerle, Yüksek Meclisin ve Senatonun ârifet duygularının sonucu olan Af Kanununa, belli çevrelerin bu mânayı vermediğine dikkati çekmiş ve bu çevrelerin mahkûmları suçlu kılan sebeplerin âdeta suç sayılmıyacağını, üstü kapalı olarak ağızlarında gevelediklerini dikkatlerinize ısrarla arz ederek, huzurun ancak 27 Mayıs ihtilâlinin devirdiği iktidarın gayri-meşruluğunu açıkça kabul ve 27 Mayıs İhtilâlinin meşruiyetine saygı ile teessüs edeceğine işaret etmiştik.

Yine bu konuşmamızda, Af Kanunu tasarısının Yüksek Meclise sevkinden bir gün önce parti gruplarının müştereken neşrettikleri deklârasyonla, inkılâplara ve 27 Mayıs'a bağlılıklarını beyan etmelerinin bir mâna taşınması için, daha önce altına imza koydukları vesikalar gibi hatırlanmaktan üzüntü duyduğumuz oyunların

tekrarlanmamasını istemiş, bu deklârasyonun partilerin iyi niyetlerinin bir tezahürü olmasını temenni etmiştik.

Muhterem arkadaşlar; o günden bu yana, cereyan eden olaylar, af kanunlarıyla beklenen huzurun bir türlü teessüs edememesi, aksine, af kanununun intikamei tahrikçilere âdeta cüret vermesi bizi endişelerimizde haklı çıkarmıştır. Bu arada tek tesellimiz, dün, Hükümet Başkanının son günlerin olayları hakkında, Millet Meclisine bilgi verirken, hâdiselere ve bugün karşılaşılan siyasi meselelere, bizim çok evvel koyduğumuz teşhiste birleşmiş olduğunu öğrenmiş bulunmamızdır.

Mesele; milletin, meşruiyetini kaybeden zalim bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak yaptığı ve gerçekleştirdiği 27 Mayıs İhtilâlinin meşruiyetini gölgelemeye yeltenme meselesidir.

Mesele; temeli bu ihtilâlin meşruiyetinin millî ve hukukî bir vesikası olan 27 Mayıs Anayasa düzeninin tanınmaması meselesidir.

Mesele; bilhassa, yıkıcı cereyan ve tahriklerin yuvalandığı, barındığı A. P. nin durumunu millet önünde açıkça tâyin etmesi ve 27 Mayıs İhtilâlinin meşruiyetini tanıyıp tanımadığını çıkıp bu kürsüden açıkça ifade etmesi meselesidir.

Artık meseleyi politik mülâhazalarla üstü kapalı, yuvarlak sözlerle örthas edemeyiz.

Rejimin de, vatanın da yüksek menfaati, yarıya neşter vurmaya, millet önünde açık açık konuşup kararlarımızı bildirmeye ve şerefli insanlar olarak da verdiğimiz kararları millete arz ederek sorumluluğunu yüklenmemiz meselesidir. Bir siyasi partiyi maksatlara alet ederek, bizzat parti içindeki sağ duyu sahibi ve memleket severleri de derin bir üzüntüye sevk ettiğine inandığımız tahrikçiler memleketi anarşinin eşliğine kadar getirmişlerdir.

Hükümetin ağıktan suç işlemeyi itiyat haline getirmiş olanlar hakkında, mer'î kanunları tatbik etmemek ile vatandaşda kanuna saygı duygusunun zedelenmesine daha ne kadar seyirci kalacağı haklı olarak sorulmakta idi. Hükümetin, bugüne kadar intikamei tahrikçilerin yarattığı olaylara geçici taşkınlıklar gözü ile bakması ve Hükümetin iyi niyetli sabrı, bu intikamei tahrikçilerinin cüretini hayasızlık derecesine vardırılmıştır.

Sayın senatörler :

Sizlere açık ve samimiyetle ifade etmek isteriz ki, intikamei, irtica yuvası haline getirilmek istenen bir siyasi teşekkül adı altında yığmak yapanların, saptıkları yol memleketi bir uçurum kenarına getirdiği kanaati umumleşmiştir.

Bu intikamei irtica, bir 31 Mart hareketinin hazırlıkları içine bilerek veya bilmüyerek ve dış cereyanların ve bolşevik metotlarının mahir kullanıcılarının etkisine girmiş durumdadırlar. Böylece, Hükümeti bir Kerenski Hükümeti haline getirmek istiyorlar.

Sayın senatörler; 27 Mayıs sabahı Silâhli Kuvvetleri, millet adına ihtilâle mecbur kılan mesele, bir günün meselesi değildir. Milletin bir parçası olan şanlı ordu 27 Mayıs kadar her gün kendi maddî ve mânevî kuralları da tahribedilerek, milletin endişelerini, acılarını benliğinin derinliklerinde duyarak yaşamıştır. Bugün intikamei - irtica tahrikçisi topluluğun benimsediği sâkıtt iktidarı sakın siyasi düzen anlayışına karşı muhalefetler belirince, hele ekonomik güçlüklerle karşılaşılınca tamamen antidemokratik bir hüviyet iktisabederek rejimin bütün müesseselerini birer, birer tahribetmiş, fonksiyonlarını icradan alıkoymuş, halk kütlelerini işfal ederek destek sağlamak için, bu irtica tavizeiliğini aşan ve Cumhuriyetin temel ilkelerini tahribe yönelen, inkılapları dinamitliyen her türlü yüküklüğe yönelmişti.

Bu şeni yolun baş yolcusu olanlar, bu yolda kılavuzluk edenler, vatana ihanet suçu işlemiyorlar mıydı?

İdare kadrolarının, emniyet ve asayiş kuvvetlerinin, meşruiyetini yitiren böyle bir idarenin emirlerini, devamlı olarak icra edecekleri düşünülebilir miydi?

Bu sebepten dolayı idarenin her bölümünde çözülme başlamış, iktidarın gayrimeşruluğundan ötürü emirleri ifa edilememiştir. Basiretten azıcık nasibi olan bir iktidar bu noktada durmalı idi. Durdu mu? Ne gezer. Ya, ne yaptı? O gayrimeşru teşekkülün varisi olmayı reddetme olgunluğuna bir türlü ulaşamayanlar da intikamei - irtica tahrikçilerinin karanlık yoluna girdi ve bunun adına da halk hareketi diyorlar.

Seleflerinin halk hareketi denen ihaneti şu idi. Sâkıtt iktidar başlarının Devlet kuvvetleri-

ne «tenkil ettiremediklerini» «iktidarlarda ihtilâl yapar» vecizeleriyle Ankara'daki çalışan partizanlarını memleketin şurasından burasından getirecekleri çetelerle takviye ederek tam bir çete usulü ile tenkil ettirilerek memleketi, tam bir iç harbin sınırına getirmek suretiyle ihtilâlden başka alternatif bırakılmamıştı.

Bir millete ihtilâlden başka çare bırakmamak vatana ihanetin ta kendisidir.

Bunlar mıdır mâsumlar? Bunlar mıdır Adalet Partisi Sözcüsünün Sayın eski Reisi cumhurları?

Vatana ihanetten mahkûm olanlar, eğer saygı değer kişiler ise, onun hain olarak mahkûmiyetine esas olan olayları 27 Mayıs meşru kılınan sebepler olarak tescil eden ve milletin kabul ettiği bu Anayasaya sadakat yemininde bulunanların durumu nedir?

Bu Anayasa ve onun başlangıcında yer alan ihtilâlin meşruiyetine sadakat yemininde bulunanlara, bu yeminlerinin altında şereflerinin yattığını hatırlatırız.

Bir parti ki, gizli beşinci kolundan, açıkta çalışan milletvekillerine ve basına kadar, bütün bu olayların tertipçisi, teşvikçisi ve faili olurda, o partinin mensuplarının bu faaliyetlerinden o parti nasıl sorumlu olmaz? Bu ne mantıktır? Bu ne mesuliyet duygusundan uzak sözlerdir?

Bu sözler, kendilerini her biri Volkan gazetesi kesilen basınların yayınlarından, her biri Derviş Vahdeti rolüne çıkan üyelerinin davranışlarının bir 31 Mart vakası yaratma çabasındaki, halk hareketi dedikleri intikameci - irtica ayaklanması, tertip ve teşvikçiliğindeki, suçluluğundan kendilerini kurtarmaz.

Bu sözler sadece, olayların ne olduğunu, nereden idare edildiğini, kendilerinin gönüllü olarak bu oyunda aldıkları rolü ortaya koyar.

Parti Genel Başkanı bir 31 Mart vakası hazırlığının intikameci, irtica tahrik kampanyasına çıktığında, güya 2 Ekim olaylarının izahını yapıyormuş gibi, o gün elini oynatsa imiş on binlerce kişi bekliyormuş sözleriyle, kışkırtıcılığı son haddine vardırılmış ve sonunda açıktan, bu intikameci - irtica ayaklanması düzenbazlığını da, halk hareketi olarak, nihayet ağzından çıkarmıştır.

Bugün de, bu intikameci - irtica yuvasının volkanlarından biri can ve mal emniyeti beyanamesi yayınlıyor.

Evet, mazide de, böyle bir oyun oynanmıştı. 6/7 Eylül yağmacılığını tertibederek, bu mefhumları dibinden yıkanların, bugün de beşinci kolları vasıtasıyla böyle bir yağmacılığı yaptırıp, sonra da millete dönerek biz bunu ilân etmiştik demek hazırlığı içinde oldukları kimsenin dikkatinden kaçmamaktadır.

Parti yöneticileri bu 31 Mart tahrikçiliğine devam ederken oyunun baştertipleci vatana ihanet suçundan hükümlü sâkıt Bayar müritlerinin hazırlığının istenen noktaya vardığına hükmetmiş olacak ki bizzat çetenin başında görünmek için sahneye adım attı.

16 Mart 1963 tarihinde Kayseri Savcılığına verdiği dilekçe 22 Mart 1963 günlüğü Ankara'daki volkanlarından birinde yayımlandı.

Bu dilekçede, kendi kafa yapısına göre kendisini zindanda ziyarete gelenlere, ancak kendi ihanet devirlerinde görülen bir muameleinin yapıldığını ve alınan tedbirleri, o günün şartları varmışta, o şartlar da millete reva görülen zulüm tedbirleri imiş gibi gösterme mantıksızlığına düşmüştür.

Yani, kanunları açıktan çiğniyecekler ve suç işleme imtiyazları varmış gibi, alınacak her tedbiri kendi devirlerinin zulmü gibi gösterecekler, yok böyle şey.. Şu hazin duruma bakın! Dilekçe adı altında, bir intikameci - irtica tahrikçisinin başı olma sevdalısı, sanki bir zulüm devrinin baş temsilcisi olarak vatana ihanet suçundan hükümlü değil de, memlekette koyu bir istipdada baş kaldırdığı için zindana atılmış bir hürriyet mücahidi imiş edası ile «Osmanlı saltanatının mutlakiyet rejiminde hürriyet için çalışan genç Türklerin resimlerini basanlar için kullanılan tabirleri ki şahsiyeti için kullanma cüretini göstermiştir. Evet, o devre benzer bir devri de bu millet yaşadı. Fakat Allah'a şükür ki, 27 Mayıs İhtilâli ile de o karanlık devir ebediyen kapandı, bir daha açılmaz. (Bravo sesleri) Hevesleri bırakalım.

Yine, bu dilekçede, sâkıt Bayar, bir fotoğraftan bahisle «Fotoğrafın altında saygılı, vefalı, kararlı, Atatürkçü Bayar'a» diye, bir itihafın varlığını gazetelerde okudum. Kirli

emelleri için Atatürk'ü dahi istismardan utanmayan bu adam, sıhhi sebeplerle geçici olarak salınır verilir verilmez, soluğu acııp kırıklık ve Atatürk'ün inkılâplarının temellerinden olan, kökü kazıyacak bir tarikat şeyhinin, bu Orta - Çağ kıyafetli, Orta - Çağ temsilcisi mollası zattın sakalını öpmeye koşmuştur. Bu mu karırlı Atatürkü? Bu mu vefalı Atatürkü?..

Arkadaşlar, olayları, en küçük teferruatına kadar, yetkili Hükümet açıkladı..

Cüret edilen şeni fiillerde, Bayar, âdeta tahttan uzaklaştırılan Abdülhamit gibi intikameci - irtica tahrikçilerinin bir 31 Mart vakası yaratma gayretleri ile sarmaş dolaş oldu.

Biz ne yaptık?

Devletin bütün kuvvetlerinin kayıtsız şartsız emrinde olduğunu bildiğimiz ve inandığımız Hükümete, olayları geçici bir taşkınlık olarak alabileceği endişesi içinde, dün Sayın Hükümet Başkanının da açıklamış olduğu gibi, kuta komandanlarının birliklerini zaptetmekteki güçlükleri endişesiyle işin ciddiyetini, Sayın Devlet Başkanına, Sayın Başbakana, Sayın Senato ve Millet Meclisi Başkanlarına, Sayın Millî Güvenlik Kurulu Başkanlığına ve Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanlığına dikkatlerine arz ettik.

Şimdi biz, bir 31 Mart vakası yaratma gayretini içinde olan intikameci - irtica suçularının dilinde tahriki ilân ediyoruz da, bu şeni fiillerin tertipçileri olan, sözde bir siyasi partinin mensup ve sözeüleri, millet karşısında mağdur edasıyla söz söylemeye cüret ediyorlar.

Sayın arkadaşlar, Hükümetin dünkü konuşması ve tutumu karşısında müsterih olarak neticeye intizar ederek buhurunuzdan ayrılıyorrum. Saygılarımızla. (Alkışlar)

BAŞKAN — A. P. Grubu adına Sayın Çağlayangil.

A. P. GRUPU ADINA İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Sayın Başkan, koalisyon Hükümetinin muhterem mensupları ve değerli arkadaşlarım.

Yüce Heyetinizin mâlûmudur ki, iç politikamızla ilgili hâdiseler, son günlerde yeni bir buhrana sürüklenmiş ve memleketin siyasi tansiyonu birdenbire anormal bir şekilde yükselmiştir.

Başkent ana sokakları her gün hırçın ve heyecanlı topluluklara sahne olmakta, milletin kâhır bir ekseriyetine dayanan A. P. nin merkezi ve mensupları tazyik ve tehdit altında tutulmaya çalışılmaktadır.

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — Toplanan kallabalıkta o...

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Sükûnetle dinlemelerini rica ederim. Biz kendilerini gayet sakin dinledik. Aynı sükûneti gösterecek iktidarda değil midirler?

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — Göstereceğiz... Mesuliyet viedanını terazide iyi tartmak lâzımdır. (Gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Kaplan rica ederim. Müdahale etmeyiniz.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Herkesin bir mesuliyeti, viedanı... (Gürültüler)

BAŞKAN — Arkadaşlar, sükûneti muhafaza ediniz.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Yalnız, sayın arkadaşlarıma söylüyeyim, bu taktikleriyle beni beyanında birazcık şaşırtabileceklerini zannediyorlarsa aldanyorlar. Bilâkis bana cesaret ve kuvvet veriyorlar; onun için iltifat etmesinler bu yola...

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — Cesaret için değil, ne varsa meydana dök diye söylüyorum. (Gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Kadri Kaplan, bu şekilde müzakere olmaz, dâvanızın müdafii olarak dinlemesini bilin lütfen...

A. P. GRUPU ADINA İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Başkent ana sokakları her gün heyecanlı ve hırçın topluluklara sahne olmakta, milletin kâhır bir ekseriyetine dayanan A. P. nin merkezi ve mensupları tazyik ve tehdit altında tutulmağa çalışılmaktadır. (Soldan: Öyle birşey yok millî misak ayaklanıyor sesleri, gürültüler)

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — Yok öyle birşey...

BAŞKAN — Sayın Kaplan'dan ve bütün arkadaşlardan yine rica ediyorum; konuşulanları olgunlukla dinliyelim, mühim noktalara parmak basalım ve öyle konuşalım.

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — Eğri basalım, doğru konuşalım ama.

A. P. GRUPU ADINA İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Bütün demokrasi-lerde olduğu gibi Anayasamızın da rejimin vaz geçilmez bir unsuru olarak tanıdığı siyasi bir teşekkül olan partimizin...

ESAT ÇAĞA (Cumhurbaşkanına S. Ü.) — Öyle parti nerede...

A. P. GRUPU ADINA İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Kanun teminatı altında çalışmalarını, mensuplarının mal ve can emniyeti, hattâ insan hakları, milletin ve sorumluların gözleri önünde pervasızca hırpalanmakta ve Hükümet, buna engel olmak şöyle dursun âdeta bunun devamını teviz ve tasvip eyliyen bir davranış içinde görülmektedir.

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — Bir soru soracağım.

(Gürültüler... soru olmaz, soru yok sesleri)

RAHMİ ARIKAN (Bolu) — Kürsüde konuş yahu... Ne istiyorsun?

BAŞKAN — Müsaade ediniz efendim. Sayın Arıkan müdahaleden vazgeçiniz.

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — Hayvan, sesini kes yoksa kestiririm.

RAHMİ ARIKAN (Bolu) — Sen o iktidarda değilsin.

BAŞKAN — Rica ederim, yerlerinize oturunuz.

RAHMİ ARIKAN (Bolu) — Hayvanmış, ağzından çıkan lâkırdıya bak...

BAŞKAN — Sayın Arıkan, burası kavga yeri değil, lütfen oturun yerinize.

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — Huzurunuzu temin için salondan çıkıyoruz. (Kadri Kaplan, birkaç üye ile salonu terketmek üzere ayağa kalktılar.)

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — (Rahmi Arıkan'a hitaben) Çık dışarı.

RAHMİ ARIKAN (Bolu) — Sen kim oluyorsun?... Ne yapabilirsin?...

BAŞKAN — Senatoda yapmayın, bunu.

SUPHİ KARAMAN (Tabii Üye) — Çok şey yapar, çok...

(Dışarı çıkmak için ayağa kalkan Rahmi Arıkan'ı arkadaşları yerine oturtular, Kadri Kaplan ve bir arkadaşı salonu terkettiler.)

BAŞKAN — Efendim, huzurunuzda iki arkadaşta teessüflerimi bildiririm. Birincisi Sayın Kaplan... Mütemediyen söz kesiyor. İkincisi: Sayın Arıkan, lüzumsuz müdahale ediyor.

A. P. GRUPU ADINA İ. SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Bu hale artık bir son verilmesi için dün Büyük Meclisin huzuruna getirilen şikâyet ve protestolarımıza karşı Hükümet Başkanı tarafından öne sürülen iddiaları cevaplandırmak, A. P. olarak görüş ve kararlarımızı millet ve dünya efkârına bir kere daha kesin sınırları ile belirtmek için yüksek huzurunuzu işgal etmiş bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlarım.

Başvekil, dün B. M. Meclisinin huzurundaki ifadelerinde, hastabâğı dolayısıyla cezasının infazı muayyen bir müddetle geri bırakılan Celâl Bayar'ın tahliyesi ve Ankara'ya gelişi sırasında kendisine karşı yapılan tezahürlerin, kanunun izin verdiği sınırı aştığını, buna rağmen Hükümetin iyi ve kötü niyetlerin meydana çıkması için buna kasden müsahaba gösterip imkân verdiğini sarahatle ifade eylemiştir. Bu beyanın ibret dolu mahiyetine dikkatinizi çekmek isteriz. Memleketin içinde bulunduğu şartları inceden ineyeceye eleyerek Büyük Meclislere kabul edilip yürürlüğe konan Toplantı ve gösteri yürüyüşleri, ve Tedbirler Kanunu gibi mevzuatın hükümlerini, hangi maksat için olursa olsun inkâr etmek veya onu mihenk taşıma çevirerek keyfi surette tatbikten kaldırma yetkisini Hükümete bahşeden yeni bir, kanun mevcut mudur? Bunu Hükümet sorumluluğunu omuzlarında taşıyan bir Başvekil nasıl ifade ve izah edebilir? Bu hal, muhayyilesi geniş bir yazarm eserinde de yer alsa tatbik imkânsızlığı yüzünden tenkide tabi tutulurdu. Başvekil'in bu bedaheti takdir edemeyeceği elbette ki iddia olunamaz. Çünkü bizzat kendileri yüce Meclis huzurunda aynen (Bir hükümet ancak her istikamete karşı ciddi hareket ettiği zaman tesirli olabilir.) buyurmuşlardır. Bu lâzimeyi bu kadar katı bir şekilde formüle eden bir Devlet adamının (Ben bunların suç olduğunu biliyordum. Fakat herkesin alacağı meydana çıksın diye bıraktım) diye bir iddiayı öne sürmesi halinde biz Devlet mesuliyetini, Hükümet ciddiyetini bu tasarrufun neresinde arayacağız? Bu zihniyet çeşitli suçlar işlemeye istidatlı kimselerin niyetlerini meydana çıkarmak için meselâ onları öldürmek veya çalmak gibi fiillerde serbest bırakmaya benzer. Başvekil, bu tedbirlerin isabetli olduğunda ısrar ediyor. Ve bu suretle hakikatin ortaya çıktığını ve bu kanunsuz hareketlerin A. P. tarafından tertip ve tanzim edil-

diğini iddia ediyor. Eğer bu beyan hakikatse ortaya çok daha garip ve pek ciddi bir mesele çıkar. A. P. kanun üstü ve imtiyazlı bir teşekkül müdür? Eğer hakikatler bu yolda tecelli ettiyse kanun dışı çalışmalara başyurmuş bir parti aleyhine mevzuat hükümlerini tatbikte Hükümeti meneden kuvvet nedir? Biz bu hâdiseyi resmî bir ihbar telâkki ediyor ve Hükümetten, derhal kanun hükümlerini yerine getirmesini talebediyoruz. Ama yine biliyoruz ki, Hükümet bu yolâ gitmiyecektir. Çünkü kendisi gibi herkes de bilmektedir ki, A. P. eski Devlet Reisinin protokol işlerini tedvire memur bir siyasi heyet değildir. Vaktiyle en büyük mevkileri işgal etmiş bir hükümlünün, bilhassa memlekette geçen son hâdiselerden sonra, elbetteki dostu da, düşmanı da vardır. Taraftar ve aleyhtarlarının kanun sınırmı aşan gösterilerini düzenlemek, kanunsuzlukları önlemek, A. P. nin değil mesul Hükümetin vazifesidir. Hele, askerî şahıslara karşı yapıldığı iddia olunan tezahürler hakikat ise, bunların ikama veya devamına müsamaha göstermek, derecesi ve yetkisi ne olursa olsun, hiçbir makamın tevessül edebileceği bir hareket olamaz. Ne Türk milletinde, Şerefli Ordusunu hor görececek bir zihniyet ve ne de Ordumuzun kahraman mensuplarında böyle bir hale imkân verecek mizaç yoktur. Böyle bir hale cüret edecek betbahtlar olursa onu Hükümetten evvel millet teerin edecektir.

Muhterem arkadaşlarım ;

Hükümetler, muharebe idare eder gibi serbest taktiklerle değil, kanunlarla idare olunurlar. Vatandaşla devlet birbirine karşı değil yekdiğerine bağlı ve birbirlerini tamamlayan varlıklardır. Onlara kasıfla değil, müzaheretle muamele olunmak lâzımdır. İşte bu lâzımlere riayet edilmediği içindir ki, Hükümet, bu vesilelerle partimiz aleyhine tertiplenmiş tezahürata da ilk hatası yüzünden göz yummaya mecbur kaldığını itiraf etmek suretiyle kusur ve aczini Yüksek Meclis huzurunda ifadeye mecbur olmuştur. Bayar lehine yapılan tezahürlere karşı halkın tertip ile toplandığı ifade olunuyor. Eğer hal böyle ise, bu kanunsuz hareketin müşevvik ve mürettepleri derhal tecziye edilmelidir. Biz halkın ne şekilde ve kimin tarafından toplu bir hale getirildiğini bilmiyoruz. Fakat, günlerdir partimizin önünde yapılmakta olan toplantılara fa-

al şekilde karışmakta olduğu görülen hüviyetleri ve zihniyetleri herkesçe malûm resmî şahısların bu gayreti partimiz aleyhine tevehîh edilen nümayişçilerin ne şekilde tertiplendiğini açıkça göstermektedir. Hükümet buna da aynı zihniyet ve müsamaha ile mi cevap verecektir?

Başvekil iddialarının en büyük mesnedi olarak partimize mensup bâzı T. B. M. Meclisi üyelerinin bu gösteriler arasında görüldüğünü öne sürüyor. Ama, Koalisyon Hükümetiyle iktidarda bulunan partilerin mensuplarından da aynı durumda olanlar vardır. Eğer bu hâl, tertibin yeğâne delili ise onlar neden bu iddianın dışında kalıyorlar? Veya niçin hepsine karşı takibata girişilmiyor? Görülüyor ki, Hükümet kendi aczini garip gerekçelerle örtmeye çalışmaktadır. Bu usul çıkmaz bir yoldur ve kendisinden başka kimseyi tatmin edemez.

Muhterem arkadaşlar ;

Bu Meclis açıldığı günden beri mütemediyen partimiz aleyhine kampanyalara girişilmektedir. Bunlardan birincisi, A. P. nin 27 Mayıs ve Anayasa nizamına karşı olduğudur. Bugün Yüksek Huzurunuzda, milletin büyük bir ekseriyetini temsil etmekle şeref duyan A. P. liler bu çatı altına 27 Mayıs Anayasası ile girdiler. Anayasanın mevcudiyetimize ruh ve hayat veren hükümlerine uymakla biz bu nizamı münakaşasız benimsemiş bulunuyoruz. Bu hakikatı defalare millet huzurunda tekrarladık.

Genel Başkanımız büyük kongrede (Biz tarihe intikal etmiş iktidarların müdafii veya muakibi değiliz.) demek suretiyle, partimizin en büyük organında çizdiği ve yürüdüğü yolu açıkça belirtti. Biz 27 Mayısın Türkiye'de kardeşliği ve demokrasiyi bütün icaplarıyla yerleştirmek gayesiyle yapıldığını anlıyor ve kabul ediyoruz. Biz 27 Mayısın değil, onu mihverinden çıkarmak ve bizim aleyhimize istismar etmek isteyenlerin karşısındayız. Başvekil bize soruyor: (27 Mayıs hareketinin meydana getirdiği Anayasa nizamını kabul ediyorlar mı, etmiyorlar mı?) diyor. 27 Mayıs İnkılâbının getirdiği Anayasa nizamı temeli demokrasi olan bir rejim yaratmıştır. Biz ona candan ve yüreктen bağlıyız. 27 Mayısın meşruiyeti tarihî bir hakikattir. Onu inkâra maddeten imkân yoktur. Bizim asıl bugünkü Hükümete sormak istediğimiz şey demokrasiye, millî iradeye, kanunların hâki-

miyetine inanyorlar mı? Bizim bir aşiret değil, kendileri gibi Büyük Türk Milletinin itimatları ve mübarek oyları ile gelmiş mümessiller olduğumuza inanyorlar mı? Bu hakikati onlar ifade etsinler. Türkiye'de 27 Mayıs'a karşı olanlar onu, hâlâ üzerinde münakaşa edilebilir bir mevzu haline getirmek için dillerine sakız edip kurealamaktan fâriğ olmyanlardır.

Bu kampanyaların ikincisi, A. P. nin şerefli Türk Ordusuna güvensizlik duyduğu iddiasıdır. Böylesine garip bir bühtan dünyada görülmuş şey değildir. Biz iktidarın eşiğine gelmiş bir partiyiz. Türk Milletinin büyük teveccühü ve itimadı ile millet iradesinin er geç bize nasibolacağından şüphemiz yoktur. Ordusuz devlet olur mu? 27 Mayıs'ta Anayasanın kurduğu demokrasiyi de korumak, orduya kanunun verdiği bir vazife ve bir vecibedir. Bizim iktidara gelişimiz, ordunun elinden bu imkânları alamaz. Değil A. P. her hangi bir siyasi parti bu gafflete düşer ve Anayasa nizamını ihlâl eüret ederse Türk Ordusunun çelik azmini, bükülmez kolumu ve asil Türk gençliğinin göğüslerinden kurulmuş demir siperlerini bulacaktır. Ama şerefli silâhlı kuvvetler, bu vazifesini delilsiz iddialar, mefruz vehimler, yersiz bühtanlar, dedikodularla değil, bu harekete tevessül ve teşebbüs edilmesinin fiiliyatla tahakkuku halinde yerine getirirler.

Muhterem Türk Milletine bu kürsüden rahatlıkla şunu ilân etmek isteriz ki: A. P. sini, Türk Ordusunun karşısına getirmek için harekânen çabaların, sapılan yolların sonu yoktur. A. P. millet çoğunluğunu temsil eder. Milletse orduyla karşı karşıya değil, omuz omuza, yanyanadır. Bu bühtanları partimize değil, şerefli Türk Silâhlı Kuvvetlerimize tevcih edilmiş bir isnat telâkki eder ve o asil insanlar adına bunu reddediyoruz. Bu durum karşısında Hükümeti uyarmak ve murakabe vazifemizi yapmak üzere Senato çalışmalarını dikkat ve ilgiyle takibe kararlı bulunduğumuzu ve Hükümetin sorumluluğunu müdrük olarak gerekli tedbirleri almaya nihayet tevessül edeceğinden ümitli olduğumuzu aksi halde kendilerinin tarih ve millet huzurunda başbaşa kalacaklarını, belirtmek isteriz. Dün milletvekillerinin bir celse için vâkı olan kararını dahi Sayın Başbakanın Meclis kürsüsünde geniş tefsirlere tabi tutması karşı-

sında durumumuzu açıklamak mecburiyetinde kaldık.

Beni dinlemek lütfunda bulunduğunuz için hepimize teşekkür eder, huzurunuzdan hüremetle ayrılıyorum sayın arkadaşlar. (Alkışlar)

BAŞKAN — Söz alan arkadaşların isimlerini okuyorum. Y. T. P. Grubu adına Cemal Tarlan, Tabii Üyeler adına Sayın Yurdakuler, Adalet Partisi adına İhsan Sabri Çağhyangil, Şahısları namına söz alan arkadaşlar ise, Osman Köksal, Turan Kapanlı. Söz sırası Sayın Yurdakuler'in.

MEHMET HAZER (Kars) — Ben de grup adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Siz de dördüncü olduğunuz efendim. İlk üç arkadaşımız konuşmuş olduğundan söz sırası C. H. P. Grubu adına Sayın Hazer'dedir. Buyurun Sayın Mehmet Hazer.

C. H. P. GRUPU ADINA MEHMET HAZER (Kars) — Muhterem arkadaşlar, son günlerde iç politikamızda beliren ve temeli, hiç olmazsa 15 Ekim seçimlerinde atılmış olan bâzı hareketlerin bir muhasebesini, bir muhakemesini yapmak zamanında bulunuyoruz.

Bu esasta katî bir karara varmadan evvel günün meselelerini ve yaratılmak istenilen havanın mahiyetini, maksat ve hedefini bir nebze olsun gözden geçirmekte fayda vardır.

Muhterem arkadaşlarım, biraz evvel konuşan Adalet Partisi Sözcüsünün çalınmış, fakat hakikate istinad etmiyen bir iddiası ile sözlerime başlamak ve bu hareketin müşevviklerinin nasıl bir yanlış yolda olduğunu tesbit etmekte yine büyük fayda vardır.

Adalet Partisi iki yanlış temel üzerinde kurulmuş ve o istikamette çaba sarf eden ve bunun için de memleketin huzurunu, kendi huzurlarını bozan bir teşkilât halinde belirmiş bulunmaktadır. Bu iki temelin birineisi şudur: Kin ve intikam..

İkincisi; milletin çoğunluğunun kendi emirlerinde, millet reylerinin kendi ceplerinde olması hülyası...

ADALET PARTİLİ BİR ÜYE — Seçimler gösterir.

MEHMET HAZER (Devamla) — Bir partiye hüviyet veren, o partinin tüzük ve programı olduğu gibi aynı zamanda o partinin siyasi faaliyet ve tutumudur. Bir parti, kendi seçim

bölgelerinden, kendisine rey veren vatandaşlardan şu veya bu istikamette aldığı reylerin kıymetini, imkân ve sorumluluğunu da sonuna kadar muhafaza etmeye mecburdur. Bugün Meclisimizde Yeni Türkiye Partisi var, Cumhuriyet Halk Partisi var, Adalet Partisi var, Millet Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi var. Reylerin taksimini ve dağılımını bir hesaplırsak, millet ekseriyetinin kendilerinin yanında olmadığı meydana çıkar arkadaşlar. Eğer bunlar müstakil bir parti ise, partinin Anayasanın tarif ettiği mâna ve hududunu kavramış, benimsemişlerse böyle bir iddianın yalan, hiç olmazsa yanlış olduğunu kabul etmeleri gerekir. Bu iddia, kendilerinden başkalarını parti gözü ile görmemelerinin açık bir delilidir. Ama bu asla bir hakikatin ifadesi olamaz.

Gene muhterem arkadaşlarım, bu hususu tesbit ettikten sonra, son günlerin hâdiselerine bir göz atalım : Sakin konuşuyorum, fakat meseleler o kadar heyecanlı, o kadar endişe verici hale gelmiştir ki, sakin konuşmak için de kendini zor zaptediyorum.

Adalet Partisi mensupları bu bayram tatili vesilesiyle yurdun dört bucağına dağılarak neyin müdafaasını yaptılar, vatandaşa ne söylediler? Soruyorum, insaflarına hitabederek soruyorum ve onların hareketlerini nasıl tensip, nasıl tasvibediyorlar? Ne demişlerdir? «Bir gün eğer şu hareket olursa Hükümet konaklarını basın» demişlerdir. «Taş alın, sopa alın» demişlerdir. Halk Partisine komünist demişlerdir. Buna tasvibediyorlar mı? Cevat Önder söylemiştir, lideriniz söylemiştir. Bu nasıl liderdir? Bu nasıl parti başkanıdır? Anayasanın kendisine verdiği hakları ve partisinden izin almadan sistem değiştiren beyanları açık açık çıkıp bir meydana söylüyor. Kanaatince sadece bu sözleri söyleyenler mesul değildir. Onu murakabe etmeyen partinin bünyesi ve teşkilâtı da mesuldür.

Adalet Partisinin Başkanı kolay genel başkan olmuş, fakat Türk siyasi hayatının hangi noktada bulunduğunu, Türk politikasının neyin ihtiyaçta içinde bulunduğunu maalesef bilmez bir adamdır.

BAŞKAN — Sayın Hazer şahsiyat yapmamamıza rica ederim.

CELÂL ERTUĞ (Elâzığ) — Şahsiyat yapmaym.

MEHMET HAZER (Devamla) — Şahsiyat yapmıyorum. Bir partinin temsilcisi olan adamın zihniyetini tahlil etmek, şahsiyat yapmak demek değildir. Dün olduğu gibi bugün de bir siyasi parti liderinin önüne barikatlar mı kuruyor, yolu mu kesiyor, başına taş mı atılıyor ki, kelle koltakta mücadele yapıyoruz diye milletin huzurunu bozuyor? Hani milletin huzurunu beraber temin edecektik? Milletin huzurunu isteyen, onun huzurunu böyle bozar mı arkadaşlar?

Bu bir taktik metodu, huzur bozma metodudur, bu bir Anayasa dışı faaliyettir. Anayasayı benimseyenler; Anayasada prensibolarak kabul edilen ve milletin oyuna vaz'edilen demokratik prensiplerden, onun fazilet hudutları dışına çıkmaz ve ondan ayrılmaz, arkadaşlar. Bir ülkede kaderin sevkiyle siyasi hayata gelenlerin bir şey bilmeleri lâzımdır; bir gün bu siyasi hayattan çekildiğim zaman içine karışacağı halkın benim yüzümden zarar görmediğini düşünmeye mecburum, demelidir. Sadece çoğunluk sağlamakla, memlekete hizmet edilemeyeceğinin müminesini dünya siyasi tarihinde görmüşüzdür, kendi yakın siyasi tarihimize de görmüşüzdür arkadaşlar. Bir memlekette çoğunluk iddiası arz ettiğim gibi hesapsız kitapsız bir gururu vesilesi olmayacağı gibi, bir çoğunluk eğer, milletin hizmetinde değilse, eğer Anayasa prensiplerine ve maksadına aykırı hareket ediyorsa, çoğunluk dahi olsa, o memlekete hayır getirmez. O memleket ondan fayda göremez. Binaenaleyh, demokrasinin esasını, kökünü, prensibini benimsemek için, sadece onu sıkıştıktan temelini inea etmek fakat biraz oradan uzaklaştıktan sonra onu umutup, onun aleyhinde türlü konuşmalar yapmak, türlü telkinler yapmak, asla samimî bir davranış, asla hakiki bir davranış olmaz.

Yine arkadaşımız Türk gençliğinin vekarından bahsettiler. Fakat bunu sözlerinin başında «hürün topluluk» diye vasıflandırıyorlar. Birbirine zıt bu ifadeler bir iç samimiyetsizliğin tezahürü dün gençlik, hangi gençliktir, biliyor musunuz? Abdülhamid'e karşı çıkan gençliğin kardeşleri, bu o gençliktir. Bu gençlik müstakil bir teşkilâttır. Bâzi gazetelerin şu parti emrinde, bu parti emrinde diye koparmak istediği yaygaralar doğru değildir. Bu gençlik müstakil bir teşkilâttır, kararını kendisi verir, hareketini kendisi tâyin eder.

Arkadaşımız ordudan da bahsetti. Gönül isterdi ki, ordudan hiç olmazsa bugünlerde bahsetmesinler. Başkanları ne diyor? Ordu tehdit vasıtası olarak kullanılıyor, diyor. Orduyu seven, onu tehdit vasıtası olarak görmez, orduya güvenir, inanır, ona bağlanır. Ordu, düşmanları için tehdit vasıtası, dostları için iftihar vasıtasıdır. (Süreklili ve şiddetli alkışlar) Binaenaleyh bir parti lideri söylediği sözün nereye gideceğini hesaplamaya mecburdur. Aksi halde, böyle karışık bir ortam yaratılmasında başlıca mesul olur. İşte bu haller karşısında biz C. H. P. olarak, aylardan beri sustuk, aylardan beri sabrettik. Ayaklanan teşkilâtımızı durdurmak için katlanılmıyacak fedakârlıkların hepsini yaptık. Korkuyor muyduk, suçlu muyduk, mesul muyduk? Asla değildik.

Fakat bir şey istiyorduk. İhtilâlden yeni çıkmış bir memlekette bulunmuş suların durulması için zaman lazımdır. Bu zaman gelsin, çatım, vatandaş iki ayrı kampa ayrılmıştır, birbirine düşman kılınmıştır. Bunları yaklaştıralım, bunları bir araya getirelim diye, çok gayret sarf etmişizdir. Fakat maalesef, kısa zamanda netice alınmanı hırsı içinde bulunan Adalet Partili arkadaşlarımız, bunda bize asla yardımcı olmamışlardır. Bifâkis, bu gayretlerimizi daima kösteklemişlerdir.

Muhterem arkadaşlarımız; yine son günlerin hâdiselerine kısaca temas edeyim. Bir hükümlü, doktor raporu ile serbest bırakılmış, gelir, gider. Buna ne parti olarak karıştık, dün de anladık ki, ne de Hükümet karışmıştır. Buna karışan bir tek teşkilât vardı. Demin buyurdular ki, «biz eski Reiscumhurum kalemi mahsus müdürü, teşrifat teşkilâtı değiliz.» Nasıl teşrifat teşkilâtı değilsin ki, kokarlı, filâmali arabalarla, mebusunla onu karşılar, karşılamakla da kalmazsın, memlekette yeni bir ayaklanmanın, halk hareketinin başladığını, sağda solda söyler, gazetelere yazdırırsın. İnsaf edin! Bundan ne siz kazanacaksınız, ne de bu memleket kazanacak? Hiçbir şey kazanmaz arkadaşlar. Beraber düşünmeye mecburuz. Bu ülkede biz, bizden sonra geleceklerin beraber yaşamasını, kardeş olmalarını temine mecburuz. Ama senin hırsın, onun kini bu memleketin huzurunu bu şekilde bozarsa, vebali bizim üzerimizde kalır ve onları da düşman haline geti-

rir. Yeni kurulan partiye düşen bir vazife vardır; bir Almanya gibi, bir İtalya gibi geçmişi unutarak yeni bir hüviyetle, yeni ihtiyaçlara cevap veren bir teşkilât olarak vatanın, milletin huzuruna çıkmak. Bunu yapsaydınız bugünkü huzursuzlukların hiçbiri olmazdı. Maalesef bunu yapmadık. Ve arkadaşlar, bu memlekette bir Lumumba Kongo'su havası yaratmak, bir Arjantin havası yaratmak isteyenler vardır. Onlardan ders almalıyız biz. Biz, ancak Garp'ın güzel örneklerini takibedersek, yeni partileri, yeni hüviyetiyle, yeni plân, programı ile vatanın karşısına çıkaracaktık. Bunu yapsaydınız ne siz bugün eziyet çekerdiniz, ne memleket sizden bu halde şikâyetçi olurdu.

İktisadi hayatı bozulmuş bir memlekette, yeni tedbirler almıyor, plân yapıyor. Birinci koalisyon Hükümeti, yani Adalet Partisinin müşterek bulunduğu bir Hükümet, bunu kabul ve tasvibediyor. Fakat aynı Hükümetin, aynı partinin mensupları, plânını aleyhinde söylemediklerini bırakmıyorlar. O kadar kötü söylüyorlar ki, bir komünist taktiğidir, bu bir komünist metodudur diyecek kadar bu memleketin huzurunu bozucu harekette bulunuyorlar ve bu memlekette komünistten nefret eden vatandaşların hissiyatını tahrik için bu âdi metoda da yol açıyorlar. Günah değil mi? Kendin kabul edersen, - kendin mesuliyetini alırsın, vatanın hayrına diye kabul eder gider, orada komünist metodu taktiği diye takdim edersen.

Bu nasıl samimiyet? İşte 27 Mayıs'a da böyle inanıyorlar. Burada böyle diyorsun, gider orada başka söylersin. Sizden ayrılan bazı arkadaşlarımız oldu, Yeni Türkiye Partisine geçtiler. Onların yaptığı ithamları bir kere evinizde kendi kendinize bir okuyun, yalan veya yanlışsa onları mahkemeye verin, doğru söylüyorlarsa kendinizi bunun vebalinden kurtarmak için bir şeyler yapın. Aksi takdirde, o şahitlerin sözleri bir mahkeme için katî delil haline gelebilir. (Bravo sesleri) İşte bu böyle bir teşkilât, kendi içinden çıkan itham eder parti de onu kabul ederse, kendi içinden çıkarıldığını, bunlardan hayır gelmez, der ihraceder, ondan sonra da tekrar bunları bağrıma basarsa vatandaş bunu parti olarak nasıl kabul eder ve vatandaş buna nasıl rey verir, nasıl güvenir? Bir memlekette hep samyeli esmez, zaman zaman meltem de eser. Samyeli devri geç-

miş, meltem esmeye başlamıştır. Üç defa aldatılan vatandaş, dördüncüsünde kolay kolay aldatılamaz. Hesaplarımızı buna göre yapın, yarın sizin için inkisarı hayale uğramak mukadderdir. Bir teşkilâta, bu hava ile, bu tutumla gittiği müddetçe, Türk vatandaşı rey vermez. Türk vatandaşı böyle bir iktidarın hasretini çekmiyor. Âdil, dürüst, sözü özüne, özü fiiline uyan bir iktidar istiyor. Onun için, lütfedin, bırakın şu tahrikleri. Şu memleketin birbir meselesi vardır, birbir derdi vardır. Piyasa yeni açılmış, plân tatbika başlamış, huzur gelmişken, sadece bu son günlerin havası, sadece siz bâzı arkadaşların sağda solda kopardığı yaygaralar, piyasada neler yapmıştır, insaf edin arkadaşlar, hepimiz bu memlekette yaşıyoruz. İstanbul'da bir haftanın içinde 2 065 firma birden iflâs etmiş diye yazı yazan gazete hangi partinin gazetesidir? Bunun hakikatlerle ne münasebeti vardır?

Arkadaşlar, insanlar partiler halinde de ayrılabilir, gruplar, kulüpler halinde de ayrılabilir, müşterek kaderleri olan yerlerde, birleşmeye mecburdurlar. Vatandaşın müşterek kaderi, iktisadi hayatı tanzim etmektedir. İktisaden vaziyetimizi düzelttiğimiz gün, Adalet Partililerinde, tüccarın da vaziyeti düzelmeyecek mi arkadaşlar?... Eğer siz aldığımız reylerle layık ve samimi iseniz, şu tüccarın, şu piyasanın halini düşünün ve boş yere, geçmişin fersudeleşmiş metodlarını bir tarafa bırakarak, yeni metodlarla memleket ihtiyacına uygun tarzda çalışın. Demokrasi ancak böyle yaşar. Biliyorsunuz; memlekette bir fikir artık belirli hale gelmiştir. Bu memlekette demokrasi olamaz diyenler, Meclisi misal göstermektedir. Bütün endişe buradan yayılıyor memlekete. Bizim buradaki tutumumuz, mebusunun, senatörünün samimiyetsizliği, demokrasinin benimsenmemesi, vatandaşın huzurunu kaçırmaktadır. Vatandaş, bizden daha akılselikle hareket ediyor. Bâzı bölgelerde birden bire hislerine hitabedildiği zaman, yanılan insanlar oluyor. Ve çok kere görmüşsünüzdür. İşte Demokrat Parti böyle olmuştur. Susması lâzımgelenler konuşmuş, konuşması lâzımgelenler susmuş olduğu için, Demokrat Parti bu hale gelmiştir.

Muhterem arkadaşlarım, hepimiz beraberce, partiler olarak, yeni Partiler Kanunu bunu tan-

zım edecektir, ama ondan evvel hazırlanalım. Söylemesi lâzımgelenler, konuşması lâzımgelenler konuşsunlar. Susması lâzımgelenler de biraz konuşmayı öğrensin, ondan sonra vatandaşın karşısına çıkıp propağanda yapın. Aksi takdirde işte bugünkü hale düşeriz, aksi takdirde her gün bir yeni hâdise, her gün bir yalan, her gün bir huzur bozucu iftira, bu vatana ne hale getirir?

Arkadaşlar, gazetelere göz atın. Adalet Partisi safında görünen gazetelerin, hepsi, neyin propagandasına yapıyor? İnsaf edin, neyin propagandasını yapıyor? Bunların hepsi bir kaynaktan besleniyor. Yazıktır, günahdır arkadaşlar. Kim ve infikam üzerine ne bir parti kurulmuştur dünyada, ne de böyle bir hareket başarıya ulaşmıştır.

Hulâsa biz, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, bugüne kadar muhafaza ettiğimiz sükûnu, demokrasiye olan inanımızı ve demokrasi yollarında yaptığımız mücadelenin bir vazifesi olarak, çizilden çıkmış, vatana yarın kimbilir hangi akıbetlere sürüklenecek, hâdiselerin tahrikçilerine, son olarak ihtar ediyoruz: Bizi bir daha o meydanlara çekmeyin. O meydanları biz sizden daha evvel biliriz. Ve biz 10 senedir söylediklerimizin hepsini millet huzurunda tahakkuk ettirmiş, Anayasaya girmesini sağlamış bir partiyiz. O bütün Türk Milletinin eseri olduğu kadar, Halk Partisinin de yıllarca uğruna emek çektiği, alın teri döktüğü bir eserdir. Bunu, beraberce muhafaza edelim. Aksi takdirde demokrasi gittiği gün herkes üzülebilir ama, en çok üzülecek biziz, arkadaşlar. Onun için sabrediyoruz. Onun için biraz daha bekliyoruz, ama, sabrın sonu gelmiştir. Biz istiyoruz ki, yeni metodlarla çalışan partilerle karşı karşıya kalalım ve biz istiyoruz ki, bu memleketin içinde bulunduğu siyasi, iktisadi şartları düzeltmek için Hükümetin aldığı tedbirlerle hep beraber olalım. Vatandaşın sevenler, hiç olmazsa, bugünlerde bu plânın tatbikatını muvafık kılmak için Hükümetle beraber olmaya ve onu desteklemeye kendisini mecbur hissetmeli. Meclisi terk etmek değil, murakabe yapmamak mânasına değil, murakabe yapmalı ama, tahrik ve tahriplerden uzaklaşmalıdır.

İşte bugünün meseleleri, bugünün, memleketimizde doğurduğu heyecanın asıl hedefi, asıl sebebi, maksadı, arz ettiğim hareketlerden

doğmuştur. Bu hareketler geriye çekildiği gün, sükûnet avdet edecek ve Hükümet muvaffakiyetli çalışmasına devam edecektir. Hükümet muvaffak olacak, Türk Milleti muvaffak olacaktır. Türk Milletini yolundan şaşkırtmak isteyenler bir gün yakayı ele vereceklerdir.

Biz bu manâla yarını ümitle beklemekteyiz. Hürmetle selâmlarım. (Soldan ve orta sıralardan alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Osman Köksal.

OSMAN KÖKSAL (Tabii Üye) — Muhterem Başkan, aziz arkadaşlarım, içinde bulunduğumuz olayları açık ve sade bir lisanla, hattâ basit bir lisanla izaha çalışacağım.

2 Ekim olaylarıyla irtibatlı, binaenaleyh, konuşmamı 2 Ekim olayları için yaptığım konuşmayla irtibatlı olarak mütalâa etmenizi istirham ederim. Yalnız, mevzuu size şöyle takdim edeceğim. Bugün Türkiye'de kesinleşmiş politika istikametleri kaç tanedir ve nelerdir? Bu politika istikametleri, her politika istikametleri üzerinde bulunan, ilerliyen kuvvetlerle, siyasi, gayrisiyasi kuvvetler ve şahıslar kimlerdir? Bu şahısların veya bu kuvvetlerin zapdetmek istediği, ulaşmak istediği hedefleri nedir? Bu hedeflere ulaşabilmek için kullandıkları taktik ve propagandaları nedir? Yolda ilerlerken açık veya kapalı, samimî veya gayrisamimî şikâyetleri nedir? Bu şikâyetlerin tahlili ve netice itibariyle bütün bu muhâkemeden sonra çıkarılacak kısa neticeler nedir? Memleketin iyi duruma gitmesi için ne gibi çarelere başvurmalıyız?

Muhterem arkadaşlarım, seçimden sonra yani Türkiye Büyük Millet Meclisi teşekkül ettikten sonra üç politika istikameti belirmiştir. Ve bugüne kadar bu üç politika istikameti değişmeden inatla gelmiştir. Şu halde bugün üç politika istikameti vardır. Bunlardan birisi, sapık demokratik rejim istikameti; ikineisi, dikta rejimi istikameti; üçüncüsü Anayasa rejimi istikametidir. Şimdi, bu istikametler üzerindeki siyasi, gayrisiyasi kuvvetlerle, şahıslar kimlerdir? Mukayeseli olarak arz edeceğim.

Sapık demokratik rejim istikameti üzerindeki kuvvetler veya şahıslar şunlardır; Adalet Partisi üst kademesi, oy derdi peşinde koşan insanlar, kin ve intikam peşinde koşan insanlar, şahsi çıkarlarını memleket menfaatleri üzerinde tutanlar, gayrimeşru çıkarları koruyanlar, eski zihniyet ve devri özleyenler, gazetesinin sürümünü

her şeyin üstünde tutanlar, bilgisiz ve kafasızlar, Türkiye için çıkar yolu göremiyenler, memleketi sürekli huzursuzluk içinde görmek isteyen, kökü içerde ve dışarda olan insanlar, 27 Mayıs İhtilâlini benimsemeyenler, kafa ölçüsüne ehemmiyet verenler, (Gülüşmeler) Türk Milletinin hürriyet, fazilet ve ahlâk mücadelelerinin kısırlaştığını zannedenler.

İkinci istikamet üzerinde bulunan şahıslar kimlerdir? Yani dikta rejimi üzerinde olanlar... Türk Milletini iyi tanımayanlar, Türk Milletinin hürriyet mücadelelerini bilmiyenler, 27 Mayıs İhtilâlinin oluş sebeplerini kavrayamayanlar, ihtiras sahibi insanlar...

Üçüncü, Anayasa rejimi istikametinde olanlar : Türk Ordusu, Türk gençliği, Türk maarif ordusu, Türk basınının kahir çoğunluğu, Türk vatanının refah ve saadetini isteyen Atatürk yolunda olan her Türk vatandaşdır. Kısacası, Türk Milletinin ezici çoğunluğu... Şimdi, bu istikametler üzerinde yürüyen kuvvetlerin hedefleri nedir, neyi zapdetmek istiyor, neye nail olmak istiyor? Bu hedefleri sayalım;

1. İstikametın hedefleri; siyasi alanda 27 Mayıs İhtilâline karşı durum üstünlüğünü kazanmak, seçimleri yenilemek, iktidara gelmek. 27 Mayıs İhtilâlini gayrimeşru ilân etmek, kin ve intikam almak, sapık rejim idaresini hortlatmak, siyasi huzursuzluğu yaratanlara af çıkarmak, mukaddes saydıkları emaneti sahiplerine devretmek, milleti isyana teşvik etmek.

İkinci istikamet üzerinde olanların hedefleri nedir? Cehennemî bir dikta rejimi kurmak.

Üçüncü istikamet üzerinde bulunanların hedefleri nedir? Aziz Türk Milletini her sahada mutlu günlere ulaştırmak, memlekette, Anayasa ve Anayasanın getirdiği rejimi hâkim kılmak, Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs tahakkuk ettiren ruha ufak bir gölge düşürmemek; vatan sathında huzuru sağlamaktır.

Bu hedefe doğru ilerliyen kuvvetlerin kuvvetli tarafları nerelerdir? Birinci istikametteki kuvvetlerin kuvvetli tarafları; Adalet Partisine hâkim görünmektedirler, yani Adalet Partisi üst kademesi Adalet Partisine hâkim görünmektedir. Adalet Partisinde ezici çoğunlukta olan iyi ve mâsum vatandaşları kendi isteklerine hizmet ettirebilmektedirler. Yalan, hile ve iftira ile. Adalet Partisi lideri zayıftır. Bu, hakikatte kuv-

vetli taraflarıdır. İstenildiği gibi istismar edilmektedir.

Burada bir hâtıramı arz etmek isterim. Bundan 20 - 25 gün evvel Adalet Partisi lideri benimle konuşmak istedi. Ben de, yaşça büyüktür, randevu yerine o tesbit etsin, dedim. Evinde randevuleştik ve konuştuk. 4 saat kadar konuştuk.

Nihayet bütün konuşmalarımızdan sonra kendisine dedim ki, tam karşınızda üniformalı bir resmi vardı. (eliyle göstererek) şu boyda.. «Paşam» dedim. «Şu üniformanız içindeki Gümüşpala olabiliyor musunuz? Bir yumruk vurabiliyor musunuz Memleket dâvaları halledilebilecektir.»

Fakat arkasından baktım ki, gezilere çıkmış, mektuplar yazıyor. Baktım yine o istikamette değil.

Atatürkçü görünürler, istismar yol ve usullerini çok iyi bilirler. Sorumluluğu başkalarına yüklemeye mahirdirler.

İkinci istikametini kuvvetli tarafları :

Adalet Partisinin üst kademesinden ve onu tutan basının tahriklerinden çok iyi istifade etmektedirler.

3 neü rejim istikametinde olanların kuvvetli tarafları :

Yani Anayasa rejimi.

Bütün insanlığın hak, adalet ve insan haysiyeti gibi temel fikirlerde vâsıl olduğu, gibi dönülmez tekâmül seviyesi. Türk halkının kendi kendini idare yolunda tarihi geleneklerinden kuvvet alan, sağduyusu, kararlı oluşu, cesareti ve bu kanaati aleyhine vâkı olay ve davranışlar karşısındaki sâbirli tutumu.

Zayıf tarafları; 1 neü istikametini zayıf tarafları : Sorumluluk duygusundan uzaktırlar. Memleket dâvalarını bilmezler; korkaktırlar. Fikirden yoksundurlar. Sözlerinde ve imzalarında aslâ durmazlar. Aralarında parti, yahut post kavgalarından dolayı hizipleşme vardır.

2 neü istikametini zayıf tarafları : Türk Milletini tanımamaktadırlar. Memleket dâvalarında fikrî kapasiteleri zayıftır.

3 neü istikametini zayıf tarafları : Dağınıklık. Fakat şunu arz edeyim ki, hürriyet, fazilet, ah-lâk cephesi denince yekvücut halledirler.

Şimdi sizlere bu istikametler üzerinde yürüyen bu kuvvetlerin hedefe varmak için kullan-

dıkları genel taktik ve propagandalarını kısaca arz edeyim ;

Birinci istikamette olanların genel taktik ve propaganda arz edeyim.

1. Türk Milletinin başardığı 27 Mayıs İhtilâlini, Hükümet darbesi şeklinde göstermek,

2. 27 Mayıs İhtilâli muvaffak olduğu için meşrudur, şeklinde propaganda ile ihtilâlin meşruluğuna toz kondurmak,

3. 27 Mayıs İhtilâlinin sebeplerini kısırlaştırmak, yalnız kardeş kavgası için değil, eski idareyi unutmuyalım, İhtilâl devresinde vazife alanlara hücum etmek, ihtilâl devresinin bilâ lâ kayıt ve şart tasarruflarını karşısında bulunmak, hatalı taraflar vardır, kimse bir şey demiyor, bulunabilir. Amf-Kabirde yatan hürriyet, ah-lâk ve fazilet uğrunda can veren şehitleri zedelemek, açık ve kapalı yalan ve iftiralarla ordu ile Türk milletinin arasını açmak, Ordu içinde emir ve kumandayı sarsmak, Gençliği küçümsemek, kin ve intikam tohumları atmak, mahkûm olanları övmek, cenazeleri, düğün ve nikâhları istismar etmek, Hükümete milletin güvenini sarsmak, çalışmasını kösteklemek, iktisadi inkişafı gösteklemek, Hükümeti şiddet idaresine saptırmak, her türlü kötü düşüneli insanlardan faydalanmak, milleti isyana teşvik etmek, suçluları istismar etmek, teşekkül ve müesseselere hücum etmek, onların itibarını zedelemek, plân - plâv gibi, korkunç ve cahil zihniyetle plânın tatbikatını kösteklemek, Atatürkçü gözükmek, iktidarda iken anaprensip olarak plân ve vergileri kabul ettiklerini gizlemek ve plân ve vergileri istismar etmek, dini istismar etmek, yalan, hile ve iftiraya önem vermek, dış yardımı kösteklemek.

Bütün bu propaganda taktiklerini gördük.

Şimdi, 2 neü istikametini propaganda taktik-leri :

Dikta istikametinde huzursuzluk yaratmak, piyasayı felee uğratmak, büyük kütleyi kalkınmanın demokrasi rejimi ile olamayacağına inandırmak, bol vaatlerde bulunmak.

Türk milletinin demokrasi rejimine lâayik olmadığı fikrini yaymak, kritik şahısları zedelemek, ordu ile irtibat tesisine çalışmak, ordunun ileri gelenlerini yalan ve iftiralarla zedelemek arzusu, ordu ile daimi irtibatlı oldukları hissini yaratmağa çalışmak, daima çok kuvvet-

li olduklarını hissettirmek, 27 Mayıs ihtilâlinin hedefine varmadığını iddia etmek, idealist gözükmek, yalau ve iftiraya önem vermek, dış yardımı kösteklemek, üçüncü istikametın taktik ve propagandaları :

Şahıs ve politik menfaatleri bir tarafa bırakarak millete hizmet etmek, Plânda mutlâka muvaffak olmak, partıcılığın şahsi menfaat vasıtası olmaktan çıkmasını sağlamak, memleketi uçuruma sürüklemek yolunda olanları ikaz etmek, rejime zararlı davranışların karşısında bulunmak ; sosyal adaleti birinci plânda tutmak.

Şimdi bu kuvvet ve taktikler bu hedeflerine ilerlerken bâza şikâyetleri vardır :

Birinci istikamette çalışanların şikâyetleri : Adalet Partisi Genel seçimlerde kazandığı takdirde iktidara gelecek mi ?

İkinci şikâyeti,

Başbakan ordu ile ilgilenmektedir.

Üçüncüsü ; Hükümet zayıftır. Dördüncüsü ; nümayişler durdurulsun. Beşincisi ; İnönü iktidardan çekilirse gayritabii hâdiseler olabilir mi ?

İkinci istikamettekilerin şikâyetleri :

Türk milleti aneak kısa yoldan refaha kavuşturulabileceği,

Türk Milletinin henüz daha demokrasiye geçecek olgunlukta olmadığı, 27 Mayısın hedefine varamadığı, Türkiye'de demokrasinin yaşayamayacağı.

3 ncü istikametın şikâyetleri veya iddiaları :

Türk Milletinin başardığı 27 Mayıs İhtilâlinin meşruluğu üzerinde münakaşaların hâlâ devam edecek midir ?

Adalet Partisi üst kademesinin takibettiği genel politika memleketi uçuruma doğru sürüklemektedir.

T. B. M. M. memleket dâvaları ile meşgul olmamaktadır.

Hükümet kanunların tatbikatında gereken hassasiyeti göstermemektedir. Şimdi arkadaşlar, bu şikâyetleri sizlere kısaca tahlil edeceğim.

Genel seçimlerde kazanan parti veya Adalet Partisi kazanacağını iddia ediyor, iktidar bize verilir mi, diye iddiaları var. Bunu biliyoruz, bundan iki ay önce gazetelerde gördük, şahıslardan senet istediler, noter senedi. Bu fikir, Türk Milletinin ezici çoğunluğunda Adalet Partisinin üst kademesinin kin ve intikam almak, eski zihniyet ve devri hortlatmak hevesleri üzerine

oturtulan genel politikamız, memleketi uçuruma ve çıkmaz istikametlere sürükleyeceği endişesinden doğmaktadır. Demek ki, Türk Milletinin ezici çoğunluğu böyle bir endişenin içine düşmektedir. Sebebi? A. P. sinin takibettiği genel politika. Bir fikir, Adalet Partisi üst kademesinde ise ; Anayasamızın getirdiği rejimi nesillerimize hediye etmek ve memleketi refaha kavuşturmak yolundaki şiddetli, kesin, azim ve kararlı neticesi meydana gelmektedir. Adalet Partisi bunu biliyor, fakat vermiyecektir, vermiyebilir, diyor. Bu fikrin zamanına, kuvvet ve yaygınlığına, Adalet Partisi üst kademesinin bugünkü genel politikalarında sebat derecesi tesir edecektir.

2 nci bir iddia veya şikâyet ; Kayseri'deki suçluları çıkarmak için bir Hükümet darbesi yapılabilir. Geçmiş bir şikâyettir. A. P. üst kademesinin hayallerinden doğan bir fikirdir. Saçmadır. Zaten saçma olduğunu da yakın zamanlar göstermiştir.

3 ncüsü ; Dikta rejimi kurmak için Hükümet darbesi olabilir.

Bugün rejim böyle bir tehlike ile karşı karşıya değildir. Tamamen silinmiştir, böyle bir tehlike

İnönü Hükümetten çekilirse gayritabii hâdiseler olabilir.

İnönü, 3 ahvalde iktidardan çekilebilir. Birincisi ; kendi arzusu ile. Memleket İnönü'den daha çok hizmet beklemektedir.

İkincisi ; Millet Meclisinin desteğinden mahrum olduğu ahvalde, Karma Hükümeti teşkil eden partilerin, millete hizmet etmek duygusu bu ihtimali de çürütmektedir.

Üçüncüsü ; Büyük Millet Meclisinin memleketi gayritabii hâdiselere sürükleyecek bir kararı karşısında, böyle bir ihtimalin tatbikat sahasına çıkacağı umulamaz ise de memleketi uçuruma sürükleyecek bir karara İnönü'nün destek olmayacağı gayet tabiidir.

Başbakanın ordu ile ilgilenmesi ; Vazifesidir, şerefli ordumuza hizmet edebilmek için ona gösterilecek alâka daima az görülmelidir.

Burada bir hâtramı arz etmek isterim :

28 Nisan olaylarından birkaç gün evvel bir akşam, sâkıt Celâl Bayar'la İstanbul'dan dönüyorduk. Tayyareye geldiğimiz zaman, o sırada aynı tayyare ile dönen, şimdi Genelkurmay

Başkammız o zaman İkinci Reis bulunan Sayın Cevdet Suay ile karşı karşıya geldik. Celâl Bayar elini sıktı, bana «Bunun adı nedir?» dedi; «Cevdet Sunay» dedim. «Vazifesi nedir?» dedi. «İkinci Reis» dedim.

Başbakan ordu ile ilgilenmelidir ve onun ilgilenmesi az görülmelidir. Şanlı ordumuz ilgi bekler. A. P. üst kademesi bu gibi fikirlerden kendisini sıyrımalıdır.

Gençlerin nümayişlerinin durdurulması şikâyeti.

A. P. üst kademesine bu nümayişlerin neden başladığını sormak lâzım. Veyahut da neden başlamasına sebep olduklarını sormak lâzım.

Hükümet zayıftır.

Hepimizin bol bol kullandığı bir tâbir. Fakat bir Hükümetin zayıf veya kuvvetli olduğunun takdir edilmesi için, bazı faktörlerin insafla mütalâa edilmesi gerekir. Meselâ birkaç tanesini sayayım; İhtilâl İdaresinden çekildiği; geçirilen buhranlı günlerin düşünülmesi, hatırlanması; söz hürriyetine alabildiğine sahip olduğumuz, Hükümetin her icraatının mutlaka istismar edildiği, tenkidin çok kolay olduğu, yapıcı fikrin ortaya sürülmesinin çok zor olduğu, ekseriyetle his, heyecan ve menfaate dayanılarak hareket edildiği.

Hükümetin icraatını kösteklemek hedef olduğu.

Hükümetin iyi icraatını İnönist damgası yeri niyetiyle söyleyemeyişimiz,

Ve Nihayet, durmadan demokratik rejimin hususiyetlerinden istifade ederek yapılan tahrik ve tahripler mütalâa edilir, heyecansız mütalâa edilir, tarafsız olarak mütalâa edilirse Hükümetin kuvvetli olduğu meydana çıkar. Hükümet zayıf değildir.

27 Mayısın hedefine varmadığı iddia edilmektedir. Bu iddiaların arkasından gelecek fikri, teşhiste zorluk çekmiyorum.

İhtilâl idaresi devrinde bu günler için düşüncelerim beni yanıltmamıştır. Benim için sürpriz değildir. Yalnız şunu iddia ederim ve söylerim ki, Türkiye için tek isabetli çıkar yol; en vahim olayları dahi getirdiğimiz rejim içinde halletmektir. (Bravo sesleri.)

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bütün bu muhakemeden sonra belli başlı kısa neticeleri arz edeyim.

1. Türk milleti ezici çoğunluğu ile Atatürk ilkelerini korumakta, 27 Mayıs İhtilâlini zedeletmemekte, eski devir ve zihniyeti hortlatmamakta, Türkiye'de hürriyet, fazilet ve ahlâk rejimini yerleştirme ve kökleştirme de mesut ve müreffeh Türkiye'nin yaratılmasında önüne çıkacak bütün engelleri bertaraf etmekte âzimli ve kararlı bulunmaktadır.

2. Adalet Partisinin üst kademesinin takibettiği genel politikamızın temelini kin, intikam, eski devrin zihniyetini hortlatmak teşkil etmektedir. Bâzi gazeteler bu genel politikayı desteklemektedir.

3. Adalet Partisi üst kademesinin takibettiği politika, memleketi uçuruma sürükleyecek bir politikadır.

4. Adalet Partisi lideri zayıftır.

5. Rejim kuvvetli hamleler kaydetmiştir. Yalnız, son günlerde biraz gerilediğimizi de itiraf ederim. Şimdi hamlenin sırası Adalet Partisi üst kademesindedir. Düzelsin. Ve hamleyi yine tekrarlıyalım.

Karma Hükümetin parolası, aziz Türk milletine hizmettir. Demokrasi rejimi dikta rejimi tehlikesinden kendini sıyrımıştır.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, tekliflerime geçmeden evvel şu kısmı kısaca, çok sabrınızı aldım, kısaca izah etmek istiyorum, mühim nokta :

Bir büyük çark kabul edelim, büyük bir çark. Anayasa istikametine oturtulmuştur bu çark. Türk milletinin ezici çoğunluğu da bu çarkın bir tarafına yapışmış çarkı çevirmek istiyor ve çeviriyor. Hangi hedefe doğru? Milleti refaha kavuşturmak hedefe doğru. Hangi hedefe doğru? Demokrasi rejimini kökleştirecek hedefe doğru. Ama, öyle gayret sarf ediyoruz ki, bütün mahrumiyetlere katlanıyor, fakat, çarka gayretinin kudretinde, nisbetinde bir sürat veremiyor. Sebebi?.. Sebebi; çarkın bu tarafında olanlar var. Kimdir onlar? Birinci istikameti takibedenler, Adalet Partisi üst kademesi, millete çarkı, kendi gayretinin nisbetinde çevirmek istiyor, o firenliyor. Peki bu durumda ne olacaktır? Bu durumda, üç hal tarzı meydana çıkar : Birinci hal tarzı; millet bir defa bu çarkı hızlı çevireyim der; çarkın altında kalırlar ve ezilirler. Yalnız Türk milleti bu yolu tercih etmemekte; bu rejim içinde davaları halletmekte kararlı ve âzimlidir.

İkinci hal tarzı; Türk milleti diyor ki; bu tempo ile çevirelim. Bir müddet sonra tam hızımızı alırız. Çünkü; istismar edilen mâsum vatandaşlar bu cepheye geçer. Öteki geri kalanların da kuvveti bir şey ifade etmez. Güzel bir hal tarzı. Yalnız bu hal tarzının dayandığı fikirler şunlar : Türk milletinin demokrasiye olan inancı, Türk milletinin mutlaka bu rejim içinde en vahim olayları dahi halletmede ki, kararı ve müneyyiz vasfı olan sabır ve tahammülü. Şimdi bu üç ana faktörden A. P. üst kademesinin istifade etmesi değil, ilham alması gerekir.

Burada yeri gelmişken kıymetli Şûramızın aldığı bir karardan da bahsetmek isterim. Malûmuâliniz kıymetli Şûramız Güvenlik Kuruluna bir teklifte bulundu. Teklifin esprisi ve ruhu; işte bu ikinci hal tarzında dayanılan faktörlerdir. Yani, sabır ve tahammüldür. Mutlaka demokratik rejim içinde işler halledilecektir. Yalnız, sabır ve tahammülü taşırmamak için siyasiler bir araya gelsin, şu işi düzenlesin. Mazbut, mükemmel, istisnai bir tekliftir. Esasen hiçbir suretle demokratik düzen dışı kabul edilemez. Adalet Partisi, neden bilmem, üst kademesi buna karşı geldi. Halbuki rejimin bekasını istiyor, neden karşı geldi, bilemem, hangi fikir ve hisle galeyana geldi, bunun karşısında bulundu?... Onu bilmem.

Gelelim, gençlerin nümayişine.

Nümayişlerin yapılmasının esprisi budur, muhterem arkadaşlar. Gençler diyorlar ki, biz bu çarkı çevireceğiz, biz bu istikamette yürüyeceğiz. Biz, birinci ve ikinci istikametleri kabul etmiyoruz. Ama çarkı aksi istikamette çevirmek isteyenler var, biz bunları protesto için dün, evvelki gün meydanlara çıktık. Beyler fazilet ve ahlâk, hürriyet için bugün dünyadaki mücadeleleri görmüyor musunuz? Bu mücadelelerde bizim memleketimizde de hürriyet, fazilet ve ahlâkın yokedileceğini düşünen gençler sokaklara çıkıyor ve siyasileri ve partileri protesto ediyor.

Şimdi Adalet Partisinin üst kademesi yıkıcı, tahrik ve tahriplere devam eder ve etmektedir. Eski devir ve zihniyeti hortlatmak ister, kin ve intikam almak ister, fazilet ve ahlâktan ayrılmak ister ve bunun için de olmadık propagandayı yapar, ondan sonra bir gün gelir Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de şurada burada hürriyet, fazilet ve ahlâk duvarının karşısına çıkar,

basbas bağırır; «aman, Hükümet zayıf» Hangi kuvvet bunu durdurabilir? Dünya durduramıyor bugün bunu. Kritik nokta bu. Adalet Partisi üst kademesinin istediği; hırçın olan bu gençliğe silâh kullanılsın, süngü kullanılsın, sonra?... Sonra biz kendi hedeflerimize kısa yoldan gidelim. Yok böyle beyler. Yok olmaz, olmaz böyle. (Alkışlar) Geçen sefer de söyledim, fazilet, ahlâk ve hürriyeti mahkûm edemezsiniz ve buna karşı çıkamazsınız. Sorarım, onbin tane genç Hürriyet Meydanına çıkmış. Hükümet Başkanı orada, bunlar, hürriyet, fazilet ve ahlâk diyorlar; ne yapacaktır? Ha bu rejim aleyhine bir hareket olsa kolay, belki, ama bugün bütün dünyanın kabul ettiği, bütün dünyanın istediği bunlardır. Beyler, konuşurken Hükümet zayıftır, demek kolay değildir, doğru değildir. Münakaşaların veya sebeplerin başlangıcına inmek lâzımdır. Bu bir Celâl Bayar dâvası da değil; bu arz ettiğim, şu istikametlerin mücadelesidir. Bugün bir Celâl Bayar, göreceksiniz Adalet Partisi bunda, bu ısrarında, bu politikasında ısrar eder, yarı başka bir hâdise, öbür gün bir başka hâdise, her gün bir olayla karşı karşıya geleceğiz. Üçüncü hal tarzı da şu beyler; Adalet Partisi üst kademesinin hemen milletin çoğunluğu istikametine geçmesidir. Arzu edilen budur, kolay olan budur. Ve ondan sonra göreceksiniz ki, ama, samimî; tehlikeli günler için değil, (Gülüşmeler) samimî, samimî. O zaman göreceksiniz ki, Türkiye sathı bir bayram havasına bürünecektir ve Türkiye inanılmaz şekilde ileri hamle yapacak, sosyal, iktisadi, siyasi, kültürel, her türlü alanda ileri hamle yapacaktır. Bunun kolayı var iken, anlamıyorum, ondan sonra çıkıp burada bir sürü yuvarlak lâflarla istikamet değiştirmek. İstikametleri bu, bunlar beyler, bu kesin artık, bunlar kesin istikametlerdir. Bu kesin istikametten dönüp millet çoğunluğunun tarafına gitmek, her şeyi halledecektir.

Şimdi tekliflerimi arz ediyorum :

Aziz Türk Milletinin her ferdi gayretini, en vahim olaylarda dahi, girdiğimiz rejim içinde halletme yolunda teksif etmelidir. Adalet Partisi üst kademesine tavsiyem : Bu rejimde halledelim, hal çarelerini arz ettim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, aziz milletinden itibar ve itimat kazanacak, çalışmaya girme-lidir Hükümet, Hükümet bugünkü tutum ve ça-

hışmasına devam etmeli, yalnız kanunlarda, kanunların tatbikinde hassasiyet göstermeli

Partiler. Adalet Partisi üst kademesi memleket için çıkmaz ve tehlikeli yoldan ayrılmalıdır. Parti liderleri zaman zaman bir araya gelmeli ve memleketi iyi istikamete götürecektir ana dâvalar üzerinde anlaşmalıdır.

Muhterem arkadaşlarım, bu en iyi bir hal çaresi. Yalnız, Adalet Partisi Başkanının söz ve imzalarında duracağı, partisi tarafından kesin olarak millete taahhüde edilmedikçe bu toplantı olamaz, (Gülüşmeler) mümkün değildir. İyi yolda olan partiler, politikalarını teşkilâtını en üere köşelerine kadar indirmelidir. Burada bugün Adalet Partisinin bir sözcüsününün 27 Mayısı bağlı olduğunu memnuniyetle duydum. Ama, bu tatbika inecek mi? Hayır. Bizim istediğimiz tatbika inmesidir. Vatandaş istismar edilmemelidir, yalan söylenmemelidir, iftira olmamalıdır, kandırılmamalıdır.

Politikacılar, yalan, iftira, hile ve dedikodu-dan uzaklaşmalıdırlar. Milleti kendilerinden biktirmamalıdırlar. Konuşmalar iyi ayarlanmalıdır.

Basm. : Yapıci murakabeye devam etmelidir. Bâzi gazeteler tahriki neşriyatına son vermeli-dir. Başka türlü, başka yolda bu gençleri, bu milleti Anayasa istikametinden döndürmek, yani Anayasa istikametinden başka tarafa sürüklemek isteyenler muvaffak olamazlar. Özüir dilerim, yanlış arz ettim; hayır yanlış arz etmedim, daha açık konuşayım. Bu istikamette mutlaka muvaffak olunacaktır ve bugünkü rejim içinde her şey halledilecektir. Ama, bunun hal çaresini Adalet Partisi üst kademeleri kolaylıkla bulabilir ve bütün bu Türkiye'yi bayram havasına sokabilir. Hürmetlerimle. (Soldan ve ortadan, alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Kapanlı.

TURHAN KAPANLI (Sakarya) — Muhterem senatörler, son hâdiselerin ıstırabını yaşayan bir insanım.

Meclisi millete hizmetten, Hükümeti vazife yapmaktan, talebeyi mekteplerinden, orduyu kısladan, halkı işinden alıkoyan zihniyet nedir, bu suali çözüp bağlamaya, haksız tarafı tesbit ve Devletin selâmet ölçüsünde, ieabederse yeni tedbirler almaya cemiyetin unumi temayüllerine ve özledikleri nisbette realist davranmaya mecburuz. İhtilâli takibeden günlerde Demokrat Parti kapatılmış ve reyleri ile D. P. ye destek olan vatandaşlar bu kere yeniden teşkil olunan siyasi

partilere alâka göstermişlerdir. Vatandaş siyasi inanışlarında istediği tarafta oturabilir. Partilerin ilk faziletli vazifesi maalesef yanılmadan devlet hizmetine iştirak ettirmek, doğruyu ve güzeli bularak devlete hizmetkâr olmaktır. Siyasi partiler devletin gâilesi olmaktan çıkarılmalı, halkı demokrasiden biktirmamak, meşru kuruluşlar içinde iktidar ve muhalefet kanatlarının da tarifine uygun vazife yapılmalıdır. Bir siyasi partide mânevi, ahlâki temel olmaksızın maddi sahada tesadüfen meydana getirilen suni beraberlik memleketin ana dâvalarına hizmet etmek imkânından mahrumdur. Bir parti his üzerine kurulur ve ihtilâl metodları ile idare edilirse devleti, ancak buhranlar kucaklar, işte içinde bulunduğumuz siyasi bir partinin kasıtlı tutumundan dolayı süratle buhranlara sürüklenmektedir. Ve konuşmanın başında temas ettiğim müesseseler bundan dolayı hizmetlerinden alıkonularak vazife yapamaz hale gelmiştir.

Muhterem senatörler, vatandaş yarımından emin, demokratik nizam içinde korkusuz yaşamak hürriyetini özlemektedir. Demokrasilerde muhterem bir müessesé rey sandıklarındır. Vatandaşları tahrik ederek yanlış karar almalarına imkân ve fırsat hazırlayan siyasi teşekküller demokrasie ihanet etmiş sayılacaklardır. (Soldan ve arkadan bravo sesleri) Cemiyete özlediğimiz hızı verecek kararların istihsalı, icrası ve takdim şekli, yeniden seçilmek endişesine bağlı sebepler karşısında cesaret almaktan çıkarılmalı, anlaşacağımız tarihe kadar, seçilmemek fazileti içinde cesaretle devleti selâmetine götürecektir kararları gönül rahatlığı ile almalıyız. Biz ihtilâl sonrası tarihî parlâmentoyuz. Sebeplerini bir araya getirir bu aziz milletimize hizmet edebilirsek bir fâni için bu gurur ömrünece yeter. Demokrasinin vazgeçilmez bir idare şekli olduğu hususunda ittifak edilmeli, demokrasinin yerleşip kökleşmesi için feragatli gayret sarf olunmalıdır.

Demokrasilerde mesuliyet alanlar düşüncele-rinin vereceği neticeyi bir tarafa bırakarak, şayanı kabul ve iltifat olmayan türlü mevzuları dile getirmeye kendilerini mecbur hissetmezler. Ve bu tez, reddolunmuştur. Mesuliyet hissi taşıyan siyasiler halkın sağ duyusuna güvenen büyük doğmuş insanlardır. Adalet duygusuna, cesaretle değer verirler. Kendi menfaatlerini düşünmezler. Böylece aldıkları kararlar dolaşp

halkın umumi menfaat noktasında birleşir. Demokrasî bu mânaya gelen bir inanca dayanır. Geçici ve kolayca değişen fikirleri okşamak, hisleri tahrik etmek, peşin hükümleri büyütme suretiyle cemiyetin menfaatleriyle çok alâkalı imiş gibi görünmemek iltifata lâıyk bir müesseseye olmadığına artık inanılmalı ve yanlış metot ile çalışan bu siyasi parti teşkilâtını idare edenlerin seçildikleri vasıta nisbetlerinin şahsi menfaati mevzuuna dayatıldığının geniş halk kütlelerine duyurulmasının faydasında ittifak olunmalıdır. (Soldan ve ortadan, bravo sesleri) Memlekette itidal ve basiret esaslarına uygun ve siyasi hayatımızı siyasi ihtirasların aleti haline getirmeyecek bir politika takibetmeye kararlı bulunmalı, demokratik nizam ve parlamento rejimini yıkmaya mâtufl köçü niyetli cereyanlara ancak böyle bir politika ile mâni olunabileceğine inanmalıyız. Nispî temsil sisteminin en güzel ve tabii neticesi olan koalisyon hükümetlerinden gayri bir usul ile memleket idaresinin imkânsız olduğu anlaşılmalı, Hükümet dışında kalan partiler bu müesseseyi olsun istismar etmemelidir. Muhalefet, iktidara duymaya mecbur olduğu hürmeti ortadan kaldırmamalı, hürmet ettiği müddetçe saygı göreceğine inanmalıdır. Tek taraflı his istismarı politikasına devam edilmemeli, aksi halde sahneye hiç beklenilmeyen bir anda rejimi idrakinde yaşayan bir şahsın çıkabileceği ve kendisini münakaşa edilmez gerçeklerin korkunç koruyucusu ilân edebileceği düşünülmalıdır. Yalan, iftira ve isbadi politikanın muvafak tedbirleri olarak kabul eden zihniyete müstereken karşı koymaya mecbur olduğumuz günlerin tehdidi altındayız. Tarihi, bizlere vazife verdiğinden dolayı pişman hale getirmeye hakkımız olmadığını bilinmesi lâzımdır.

İyi insan cemiyetleri hürmet ve iyi hislerin birleştiği noktada kurulur. Hangi partinin malzemesi müsait ise, bu devlet yapısına yardım etmelidir. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Yıldız.

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlar; toplumumuzun içine itildiği büyük buhran içinde bulunduğumuza, en de ele almak niyetindeyim. Fakat, şunu da açıkça itiraf etmek mecburiyetindeyim ki, gelecek kuşaklardan utanmıyacak durumda değiliz; geniş anlamıyla takdir etmeliyiz. Bu meseleyi ben mümkün olduğu kadar soğukkanlı bir şekil-

Bu son buhrana sebebolan olaya iki yönden ele alarak, bundan sonraki görüşlerini sunmak istiyorum.

Bunlardan birincisi; ölüme mahkûm olduktan sonra, türlü yüksek kavramlara duyulan saygıdan ötürü, cezası müebbet hapse çevrilen bir siyasi mahkûm, başka memleketlerde örnekleri varsa lütfetsinler, nerede böyle gezebiliyor? Nerelerde böyle bir kimseye bütün bu imkânlar verilebiliyor? Birincisi bu :

İkinci yön : Mesruluğunu yitirdiği, bir baskı rejimi olduğu Anayasada tesbit ve halk oyuyla teşkil edilen bir iktidarın baş sorumlusunu, bu Anayasayı koruyacağına yemin eden ve onun getirdiği hukuk düzeni üzerinde varlığını idrak eden bir siyasi teşekkülün mensupları metbu gibi nerede karşılar? Bu acayip tablo dünyanın neresinde vardır? Tarihte olduğunu ben hatırlamıyorum.

İşte bu olayın arkasında yaşayan türlü fikir ve inanışların, buhranın temel kaynağı olduğunu belirtmek isterim. Adalet Partisinin büyük çoğunluğunun, benim kadar, böyle buhranlardan, böyle aykırı tutumlardan, olumsuz davranışlarından üzüntü duyduğuna eminim. Muhtelif şekilde temas ettiğimiz kimseler bunu izhar ediyorlar. Ancak, bu yeter değildir. İyi niyet sahibi, memleketçi kimselerin, şu veya bunun işfeline kapılarak, memleketi bu derecede korkunç buhranlara sürüklemek isteyenlere aiet olmamalıdır. Bunun en güzel örneğini, ibret verici örneğini yakın tarihimizde gördük.

Her türlü huzur ve ümitler canlandırıldığı zaman, aynı çevrelerin tahrikleriyle bir buhranla karşı karşıyayız. Son olaylar şu gerçeği bir daha bütün çıplaklığı ile ortaya koymuştur ki, af yaygaraları kadar, bilfiil af da bir huzursuzluk kaynağı olmaktadır. Biz bunu bu kürsüden mütaaddit defalar söyledik, fakat inandıramadık. Ve açıkça ifade ettim ki, «biz şu veya bunun affı ile değil, memleketin huzurunu bozacak minat verildi, ümitler kuvvetlendirilmek istendi, fakat aksi bir tutum, bizleri bugün büyük bir hayal kırıklığına düşürmüş bulunuyor.

Evet, muhterem arkadaşlarım, her türlü kalınmayı toplumun yürekte özlediği ve gerçekleşme ümitleri belirlediği bir anda yeni bir buhranla karşı karşıya geliyoruz. Ve bu buhranın olaylara fırsat vermemek endişesi içindeyiz» te-

kaynağı, maalesef hep aynı yerlerden geliyor.

Sayın Çağlayangil dediler ki, «Memleket iki gün evvel bir buhrana sürüklenmiş.» Bunda beraberiz. Fakat onun gerekçesi yanlış. Orada eidden meşru sistemimizi kabul eden her kimsenin mahcubolacağı, ilerde hatırlatmakla büyük bir üzüntü duyacağı bâzı davranışlar, böyle bir buhranı tahrik etmiştir. Oraya gelmiyoruz. Lâta-
raibüssalâte. Gerekçesi nedir, beyler? Böyle bir olayın gerekçesi. Gençlik coşturulmuş, gösterilere sebebiyet verilmiştir. Bir taraf bırakılıyor, sadece sonuna kabahat bulunuyor. Ben daha önceki konuşmalarında bir misal arz etmiştim; binaya gaz döküyoruz, kibriti çakıp ateşi veriyoruz. Sonra yangının kabahatini rüzgâra buluyoruz. Bu oyundan, bu artık modası geçmiş. inandırılması güç oyundan, kelime oyunundan, politika edebiyatından lütfen vazgeçelim. Bayar kim, Adalet Partisi kim?.. Ne ilgisi var parti olarak?.. Bir ferdin bir fertle ilgisi olabilir. Fakat görüyoruz Adalet Partisi, bütün iddialara rağmen, içinde birçok sorumlu temsilcileri bulunan kimseler ile karşılaşmaya, tören hazırlamaya katılmıştır. Evet, Sayın Çağlayangil buyurdular ve «alacağı çıkma» lâfını kullandılar. Ben de diyorum ki, birçoklarının alacağı meydana çıkınca, bir şaşkınlık gösterdiler, ama bu şaşkınlığın icabını yaparlarsa bütün kusurlar, zannedersen millet viedamında da affedilir. Tasavvur ediniz, birçok gayrimişru olaylar memlekette devam ederken, ihtilâle, Anyasaya saldırılırken, bunları savunacağına yemin eden birçok Millet Meclisi üyeleri bile büyük bir sükût, hattâ tasvip içindedirler.

Evet, ihtilâli yapanları, mesuliyetini taşıyanları, mahkemeleri kastederek bir meydanda «kattillere ölüm» dendiği zaman, bunu dinliyenlerin içerisinde kimler vardı? Bunu dinliyenler hâlâ meşrû bir sistem içindeyiz, hâlâ 27 Mayıs benimsiyoruz, hâlâ Anayasayı savunuyoruz, diye nasıl iddia eder) Olmaz. Elbette bu zıtlaşmanın mutlaka mukabil tepkiye sebebiyet vereceğini de kabul etmek lâzım. Evet, Sayın Sözcü «Hükümet bunları yakından izliyor. Hükümet bunları bir ihbar telâkki ediyor. Fakat arkasından pişmanlıkla «Hükümet bunları yapamaz» der gibi yaptığı dönüşe biz katılmıyoruz. Bu memleket şu veya bu partinin değil bir milletin mahdududur. Onun için böyle bir tutumları olanlar, varsa, onların da hayırna olmak

üzere. Hükümet bu meselelerin üzerine eğilmelidir. Sözcünün kullandığı bir kelimeyi bende benimserdim ama, maalesef benimseyemedim.

Sayın sözcü dediler ki, «Bir mahkûma protokol tertibi yapmaktan biz duvarız. Bir parti böyle bir protokol yapamaz, bir hükümlüye.» Olaylar c pa-
Genel sekreterleri karşılayanlar olur
ve parti yöneticilerinden pek ço derle
birlikte bulunur, bunlar partiyi lism
temsil eder? Bu halde bir pa tem-
sil edilir? Zannedirim, parti tiliğini
gerçek kişilerle temsil edilir. Ve ek kişi-
ler orada, parti diye ortaya çıkı biz tem-
sil etmiyoruz iddiası açıkta bi a olur.
Etiketleri ve kişilikleri meydana

Muhterem arkadaşlarım, 1 ar üzerinde, bu vesileyle, ciddiyetle eğilmek lâzımdır. Memleketimiz 3 - 4 büyük buhran geçirdi. Seçimden sonaraki, bu buhranları soğukanlılıkla incelemek lâzımdır. Başlangıçtan itibaren Meclis, buhranlarla dalgalanan bir hava içinde idi. Böyle açıldı. Ümitleri kırılan, ümit besleyenleri büyük hayal kırıklığına uğratan, hattâ endişeler yaratan bir hava ile dalgalanıyor. Bunlara kaynak kim? Kimlerin sözüyle, kimlerin yayınlariyle, kimlerin beyanlariyle, toplantılar oldu, bu hava yaratıldı? Sonra 22 Şubat oldu. Bunun gerekçesi nerede? Ümitleri kapatan bir tutum karşısında bunu açıkça itiraf etmek zorundayız. Harekâtı tasvibettiğinden bahsetmiyorum. Fakat bir gerekçe var, olay var. O gerekçeye karşı davranış başka türlü olabilir, iddiası gayet tabii makbul; fakat düşünmek lâzım. Bu harekâtı suç saymak yanında onun gerekçesini daha büyük bir suç saymak gerekir.

2 Ekim olaylarını da evirip çevirip başka tarafa yüklemek boşunadır. Tertibedenler, ilk harekete geçenler kimlerdi? Hangi lâflarla harekete geçtiler. Bunlara dokunulmuyor. Buna karşı tepki, spontane bir tepki olduğunu biz de biliyoruz. O halde burada politikamın - affedersiniz - oyunlarını, bırakalım, böylesine oyunları tatbik etmiyelim. Sonra, 23 - 24 Mart olayları var. Bunları hepimiz biliyoruz, buhranın kaynaklarını görüyorsunuz. Geçen sene aynı ters havadan dolayı do-

ğan bir buhran, memleketi 1,5 - 2 ay Hükümet-siz bıraktı. Geçiş devresinin plânı maalesef 2 - 3 ay kullanılmadı. Bunun kabahatini her halde bu buhranı yaratmak çabasında bulunanlarda aramak lâzımdır. Bugün, geçen defa İstanbul'a gittiğimde piyasanın canlandığını, müteşebbisin ümitlendiğini, hattâ plânı okuyarak anlamayan kişiler bile, anlayabilene yaklaşarak, şu plânı oku da ne gibi bir düzen kurayım, bu hususta bana teminat verebilir misin, diyecek kadar Devletin, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatını tamamlayan bu esere olan bağlılıklarını ifade etmektedirler.

Bu canlılığın başladığı sırada dışarda «artık Türkiye'de demokrasi yerleşti» dendiği sırada müthiş bir buhranla karşı karşıya geldik. Bunların hepsini, önceden düşünülebilecek kadar berrak, gerçekleri berrak bulunan olaylardır. Elbette bütün bunların karşısında, yeter artık bu millete acıyalım, dediğim zaman, sözüme katılmıyan kimse bulunmaz, zannederim.

Sonra yine bu gibi kelime oyununa, politik mantığın pek muteber olmıyan ürününe temas etmek isterim; 27 Mayısın tarifi o kadar acayip yapılıyor ki, bu kadar entranş bir tarif görmedim. Bâzı arkadaşlar bunun tek tarifi kardeşlik kavgasına son vermektir diyorlar.

Arkadaşlar, ihtilâl bir hakemlik değil, hakemlik oyunu da değildi, 27 Mayıs bir kavgayı ayırmak için değildi. 27 Mayısın üç veçhesi vardır. «Gayrimeşru gidişe dur deyip» evvelâ o hukuk dışı rejimi yıkmak, sonra onların vait ettikleri halde yerine getiremedikleri rejimi yıkıp, memleketin arzuladığı, bütün siyasi teşekküllerin arzu ettikleri modern, çağdaş bir anlayışa göre yeni bir rejim kurmak. Üçüncü veçhesi de, elbetteki kardeşlik kavgasına kadar buhranı götüren bir duruma dason vermek ama, bu faktörlerden yalnız bir tanesidir.

Arkadaşlar, 27 Mayıs kendi amaçlarına göre, kendi inaçlarına göre bir kurumlar silsilesi, bir fikirler mânzumesi getirmiştir. Yeminlerimizde bunları korumak var. O halde 27 Mayısın meşruiyetine inanıyorum demek yetmez. Yıkıldığı sistemin gayrimeşru olduğunu da açıkça ve kalbden ifade etmek gerekir.

Muhterem arkadaşlarım, 27 Mayıs gayrimeşru bir sisteme karşı yapılmıştır. 27 Mayısın

meşruiyetine inandım demek sizler için viedan borecudur. Bunda beraberiz. 27 Mayısın inanan bir adamın, bunları söylemesi hukuk gereğidir. Bunlar gayet tabii bir şey. Fakat ondan evvelki rejim üzerinde bir anlaşmaya varmak için dürüst bir tutum ile bunun gayrimeşru bir sistem olduğunu aleni bir şekilde, içimizdeki temizlik ile itiraf etmek mecburiyetindeyiz. Sonra, sayın sözeü burada çok enteresan bir mantığı savundu. Sözeüye bu hususta cevap vermeye mecburum. «27 Mayısın sahip çıkanlar, onu savunanlar 27 Mayısın karşısında» gibi gösterilmeye çalışıldı. Aynı mantık çalıştı. Olayları ters görme, gerekçeyi, illiyet prensibini ters çalıştırma... Hayır! Orada illiyet prensibini ters çalıştıramazsınız. Bilimi yanılta bir dâhi çıkamaz. Bu memlekette bilimi yanılta çabaları olmuştur. İki kere iki altı yapar iddiasında bulunanlar olmuştur. Ama değil bu memlekette, dünyanın hiçbir yerinde bilim yanılta olmaz. O halde 27 Mayısın müdafaa edenleri hasım diye göstermek, bir mantık çelişikliğidir. Şunu kabul ederim... Aleyhte bulunmanın yarattığı tepki elbette savunucuları, ona inanç bağlayanları da mukabil tepkiye sevk ediyor. Ama tepki nereden geliyor. Onun üzerinde duralım.

Sonra, ordu, millet kelimeleri bu kürsüden daima söylenmektedir. Evvelâ bundan evvel arz ettiğim gibi politikanın kirli eli ve dili ordu-dan artık çekilmelidir; her haliyle. Madem dokunuldu, ben de buna temas etmek isterim. Şimdi arz edeceğim şu lâfları söyledikten sonra, bu sözleri söyleyenler bir tepki görmedikten sonra, nasıl oluyor da bu 27 Mayısın benimsemiş iddialarında bulunabiliyorlar? Bir hatip diyor ki, Millet Meclisi üyesi olan bir hatip diyor ki, «Dünyada ihtilâller komünist tahrikleriyle yapılmaktadır. Pakistan'da böyledir, Irak'ta böyledir.» Ama arkasından, «Tedbirler Kanunu yüzünden Türkiye'dekinden bahsedemeyeceğim.» diyor. Bu kadar kuvvetli zekâ kullanarak fikirlerini örtüyor.. Ben de açıkça söyleyeyim ki, bu ihtilâle dil uzatmaya yeltenenler komünistlere en çok yardım eden insanlar, bu gerekçeleri yaratanlardır. Evet, komünistler memleketteki güçlükler üzerinden hayal köşklerini kurarlar. Ama, bu güçlüklerin yaratılmaması, bu memleketin gerçek sahiplerinin ihtiyarındadır. Yoksa, kötü bir tutum, kötü bir idareyi yıkan bir harekete komünist tahriki damgası-

ni vurmak, vatan hainliğinden asla ayrılamıyacak kadar kötü bir davranıştır. (Bravo sesleri) Sonra, bunları dinleyenlerde de her hangi bir tepki yok. Parti temsilcileri bunlar. Sonra, sopa, kazma, kürek gibi affedersiniz «Galata edebiyatı» yaparak kürsüden hitabeden Büyük Millet Meclisi üyesine karşı da her hangi bir tepki yok. Kazma, kürek filân bunlar kime karşı? «27 Mayıs'ta gafil avlandık, bundan sonra avlanmıyacağız.» Kime karşı bu lâflar? Bunlar tahrik değil de nedir? Arkadaşların, olaylar geliştikten sonra mukadder sonuca kimse engel olamaz. Fertlerin vazifesi olayları geliştirmemektir.

Sonra, daha kötü bir tahrik, bilgisizce bir tâbir; «Halk ihtilâli» Bunun üzerinde durmak isterim. Muhterem arkadaşların, evvelâ kesin olarak şunu ifade etmek isterim ki; Türkiye'de halk ihtilâli olamaz. İhtilâl felsefesini azıcık bilenler bunu gayet iyi anlarlar. Halk ihtilâli; sınıf şuuru, sınıf teşkilâtı, şâkûli ve ufki teşkilât, gibi büyük bir teşkilâta dayanır. Aksi takdirde anarşi olur. Böyle bir sınıf şuuru, sınıf teşkilâtı olmıyan Türkiye'de halk ihtilâlini unmak, buhranların son derece artmasını ve nihayet kütlelerin topyekûn, sınıfı, branşı ne olursa olsun, tahammül edilmez hale gelmesini ve ondan sonra bütün yetkililerin aleyhine dönmesini temenni etmektir. Böyle bir ihtilâl olursa, bunun nerelere varacağını zannedersen herkes, sosyal gelişmeleri, politik olayları bilen, kolayca anlar. Evet, halk ihtilâli olamaz. Fakat onu öldürmek için uzun seneler çalışan bir kimsenin, halk ihtilâlinin, mahiyetini çok iyi bildiğimiz bir rejimin, bilerek veya bilmiyerek savunucuları olduğunu açıkça itiraf ve ifade etmek isterim. Sonra, büyük bir kongrede bunların hepsini söyleyecekler, «bir daha avlanmıyalım.» diyecekler. «Anayasaya oy verenler utansın» diye bağıracaklar ve buna karşı ses yok... Arkadaşların, bunları söyleyenleri buraya getiren, hukuki statüsünü siyasi hüviyetlerini onlara, maalesef veren bir Anayasaya oy verenleri itham edecek kadar mesruluk sınırlarını taşıyan, sınır tanımayan, politik tahripkârlara fırsat verenler de seyirci günahı taşımaktadırlar.

Gençler aleyhinde de birçok lâfları tekrar ediyorlar amma, gençlikten bahsederken, Atatürk'ün Cumhuriyeti emanet ettiği gençlik, bu

Cumhuriyet tehlikeye düştüğü zaman olumlu davranışı temsil eden gençliği kimse yeremez. Bu gençlik sinasını mesnedi meşru olmıyan bir idarenin kurşunlarına siper ederek yıkılması için can verdi ve ihtilâlin kendi payına düşen büyük yükünü omuzlarında taşıdı. Bu yönden gençliğe saygı duymamız lâzımdır.

Ordu da aynı şekilde, İhizmetin 34 ücü maddesine istinadederek, yaptığı ihtilâle saygı ile, ancak ordu sevilir. İhtilâlin müesseselerine saygı ile kuru lâflarla bu işler olmaz.

Arkadaşların; en basiretsiz, en isabetsiz bir harekete temas etmek isterim. Şu olaya bakınız: Irak'ta, Suriye'de ihtilâller arka arkaya devam ederken, gerekçeleri de belli iken, henüz orada iktidarın mahiyeti dahi belli olmadan siyasi parti yöneticileri tam o hudutlara giderek memlekette görülmemiş bir tahrik kampanyası yarattırsa bunda basiret nerede var? Oradaki gerekçe nedir? 14 Temmuz ihtilâli amacına ulaşmadı. 14 Temmuz ihtilâlinin yıktığı sistem tasfiye olmadı. Vatandaşlar bunların tahripkârlıklarına mâruzdur deniyor. Sonra Suriye'deki 7 nci İhtilâl de aynı gerekçeyi söylüyor. Bizden birisi de gidiyor diyor ki, «Bu doğrudur, haklısınız. Türkiye'de de böyledir.» Arkadaşların, bunun cidden tereümesi de budur. Türkiye'de de böyledir deniyor. Bunda bir basiret aranıyor hâlâ... Olmaz, böyle oyunculuk. Bu kadar basiretsizlikle kuvvetin altına başımızı koyamayız. Koyanlar varsa onlar koysun, ama böylelerin arkasından gidemeyiz. Ben elbette ki, bir vatandaş olarak böyle zihniyette bulunan birimin hâkim olduğu bir parti iktidara gelirse korkarım. Neden korkarım?... Gemisini karaya oturtacağından korkarım. Böyle parti elbette, gemiyi idare edemez. Karaya oturur.

Çok ayp şeyler de devam ediyor. Bir daha İnşallah bunları söylemek ihtiyacını duymayız. Bir yerde bir mevlût okundu. Orada bulunan bir arkadaşım bana anlattı. Burada başından sonuna kadar arkadaşların politika yapıldı. Başından sonuna kadar... Bunun ismi de mevlût... E, bu olmaz... Allah'ın huzurunda dahi böyle oyunlara cesaret edenler, zannedersen ümitlerimizi kırıyorlar. Lütfen kırmassınlar... Sonra, bir nikâh merasimi oluyor, hiçbir hüviyeti olmıyan şahsın nikâhına, ne imiş? Ben de orada arzı endam edeceğim yarışı... Tarih bir gün bun-

ları yazacak arkadaşlar ve çocuklarımız okuyarak utanacaklardır. Cenaze merasimleri malikûmlardan ümit falan bırakalım da işimize bakalım.

Daha komiği Kayseri'dekilerden akıl öğrenmek... Olur mu böyle şey? Eğer onların akli olsaydı kendi zamanında Devlet idaresini bilir, oraya girmezdi... (Gülüşmeler) Onun için, politikamın her dersinden dönen kimseden kopya alınmaz.

Sonra, artık açıkça biliyorsunuz ki, yurttaşı dolandırma politikası iflâs etmiştir. Yurttaşı dolandırmaya hiçbirimiz teşebbüs etmiyelim. Aksi halde; bir defa daha kısaca temas etmiştim, benden evvel konuşan arkadaşımı da dokundu, eğer bu tutumlarla yurttaşı dolandırsak sonunda 1932 - 1933 Almanyası veya bir farkla 1958 Fransa'sını Türkiye'de de yaratmanın önüne geçemeyiz. Evet, Weimar Cumhuriyetinde Von Papen, Hitler'in Başbakanlığını teklif ettiği zaman, Prusya Mareşalinin cevabı acaıdır. Hindenburg, «Ben bir Prusya Mareşali olarak bir onbaşıya Devleti teslim edemem.» Fakat, daha sonra mâni olamadı, ve Hindenburg memleketten kaçtı. Prusya Mareşalinin de Almanya'yı bir onbaşidan kurtaramadığını hatırlıyalım.

1958 Fransa'sı buhranını bu memlekette son seneler yaratmıyalım. Bunun için en samimî temennim, bu söylediklerimizi eminim ki, büyük çoğunluğunun kabul ettiği Sayın Adalet Partisi temsilcileri ve üyeleri, bundan evvelkileri de telâfi edecek bir tutum içinde ümitlerimize kuvvet veren, olumlu bir davranışı seçmek suretiyle ciddiden, oy sandığına gittiğimiz zaman bir spor seyretme zevkiyle oylarımızı rahatça kullanalım. Böyle bir tutumu, böyle bir devri memlekete getirmedi büyük şans Adalet Partisinde olduğu için muhterem arkadaşlarımdan istirham ediyorum: Bundan evvelkileri de telâfi edecek bir tutum hem bilgi, hem tecrübe bakımından ellerindedir. Bunu memleketten kendilerinden esirgemesinler. Bunları kendilerinden bekliyor, hepimizi hürmetle selâmlyorum. (Soldan, alkışlar.)

IHSAN SABRİ ÇAĞLIYANGİL (Bursa) — Söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Çağlıyangil. Grup adına mı, şahsınız adına mı söz istiyorsunuz?

IHSAN SABRİ ÇAĞLIYANGİL (Bursa) — Grup adına.

BAŞKAN — Buyurun.

ADALET PARTİSİ GRUPU ADINA IHSAN SABRİ ÇAĞLIYANGİL (Bursa) — Muhterem arkadaşlarım, çok ağır ithamlar altında kalmış bir hükmi şahsiyetin mümessili olarak huzuruza tekrar çıkmak mecburiyetinde kaldığım için özür dilerim. Birçok tenkidlere mâruz kaldık. Partimizin üst kademesi, Genel Başkanımız, burada partiler arasındaki muâşeretin hudutlarını aşan bir lisanla tenkid ve itham altında kaldılar. Bir partinin liderinin kifayeti meselesini, biz ancak o partiyi alâkadar eden bir mesele telâkki ederdik. Görülüyor ki, başka türlü mütalâa ediliyor. Hal böyle olursa, biz de falanca partinin lideri veya Genel Başkanı ve onun marifetleri hakkında türlü misallerle karşınıza çıkabiliriz. Burası bu kabîl münakaşaların ve dedikoduların, cereyan etmesi icabeden bir kürsü değildir. Şu veya bu şahısların, şu faaliyetini delilsiz, ispatsız veya delilli ispatlı bile olsa zamansız olarak şu yüzüne çıkarmamın millet ve memleket menfaatine olmadığını müdrükiz. Bu tenkidlere girmeyeceğim, bunların müdafaasını yapmıyacağım.

Sayın Yıldız arkadaşım, «27 Mayısın kardeşlikten başka tarifi yok mudur?» diye buyurdular... Mâruzatımı basın teksir etmiş, kendilerine takdim edeceğim. Ben 27 Mayıs, kardeşlik ve demokrasinin bütün icaplarını yerine getiren bir hareket diye kabul ettiğimizi arz ettim. Anayasa nizamını münakaşasız kabul ederiz derken, dibacesi müstesnadır diye bir kayıt koymadım. Mütemediyen bize, kuru lâflar söylüyor, fakat hareketlerinizle bunun aksini yapıyorsunuz, diyorlar. Bu memlekette uçan kuştan Adalet Partisi sorumlu hale geldi. Kos koca bir partide durumu takdir edemiyerek veya bilgisi, göngüsü, hatası yüzünden söylenmesi icabeden şeyleri söylemiş kimseler olabilir. Kim söz sahibinindir. Bizi, falan veya filân kişinin falan yerdeki beyanları ile değil, takib ettiğimiz, siyasi partinin, basına intikal etmiş, Parti Grubu adına huzuruza getirilmiş beyanlarıyla ölçün.

Biz diyoruz ki, 27 Mayıs münakaşası mevzuu yapmıyalım. Kaşıya kaşıya çıban ettiniz. Ne yapar bir siyasi teşekkül?.. Karşısında değilim der, hân eder. Kongresinde söyler. «Bunu her

gün böyle diyorsunuz, ama karşısındasın» diye ısrardan bir netice almaya imkân yok ki..

Buyuyorlar ki, «Af meselesi bahis mevzuu olduğu zaman biz bu memlekette huzurun ihlâl edileceğini söyledik, olmaz dediler, ama oldu.» Ama, bu Adalet Partisinin tahriklerinden değil, Hükümetin aczinden oldu. (Soldan görüşmeler) Meselâ hükümlü hasta, karar kendisine tebliğ edilmeden evvel, resmen İstanbul'a nakledilip karar orada kendisine tebliğ edilseydi güzel bir alternatifdi, mesele, kabili haldî. (Soldan görüşmeler) (Kendisi yapsaydı, sesleri)

«Kendisi yapsa daha iyi olurdu, yapmış. Hattadır, yapmamış sevaptır. Bunun ne muhatabı ne de mesulüyüz. Biz, huzurunuzda bilmünasebe arz ettik, Genel Başkanımız çıkıyor bir kongrede, kendisinin en büyük organlarına, kendi teşkilâtına hitabediyor. «Biz tarihe mal olmuş iktidarların ne muakkilbiyiz ve ne de müdafiniz» diyor. Hayır; sen onun müdafiiisin. Ne yapılacak? Beyandan gayri teminat ne olabilir? Bunu yapıyorsunuz, ama aksini yapıyorsunuz. Nedir vâkıa? O zaman iş, dedikoduya intikal ediyor. falan yerde falan zat, bunu söylemiş. Bu arkadaşlarımızın hususî sohbetlerinde etrafa taşan fikirlerini bizde bu Meclise getirirsek, çok garip mülâhazalarla karşı karşıya kalırız.

Halk ihtilâlinde bahsettiler. Ve memlekette halkın ihtilâl yapamayacağını söylediler. Biz elbette ki, ihtilâl ilmini Yıldız kadar bilemeyiz. Ama, verdiği bu teminattan memnunuz. Biz bir halk ihtilâlinin isteklisi değil, bileümle ihtilâllerin aleyhindeyiz. Bizim müdafaa ettiğimiz tek rejim, adıyla saniyle Batı mânasında demok-rasi rejimidir. (Sağdan, alkışlar)

«Yaptıkları şeylerden ilerde utanacaklardır.» buyurdular. Bir eski Devlet reisi, kaderle hüküm giymiş bir insan, çile çekmiş bir insan... (Soldan görüşmeler, gürültüler) bir Anayasa ile, hâkim hüküm ile hüküm giymiş bir insan muvakkaten de olsa hürriyetine kavuşursa, onu eskiden tanıyanların geçmiş olsun ziyaretine gitmeleri insani bir haldir. Bundan niye utan-sın, niçin utanılsın Burada demin de arz et-tim, bunda sadece bir tek siyasi parti mensubu değil, bütün bu tezahüratı yapanlar munhasıran Adalet Partisi mensupları mıdır?

Burada Sayın Yıldız tezada düşmüşlerdir; dedi ki: «Ben Adalet Partisinin ve bu zihniyeti taşıyan bir partinin iktidara gelmesinden elbet korkarım, çünkü onlar bu memleketi idare etmeye ehil değildirler, onlar yurtdaşı kandırıyorlar, oy avlıyorlar diyor ve Arkasından, «Yurtdaşı kandırma siyaseti iflâs etmiştir.» diyor. Madem ki, Yurtdaşı kandırma siyaseti iflâs etmiştir. Madem biz yurtdaşı kandırmakla meşgulüz, neden endişe ediliyor?.. Madem bu siyaset iflâs etmiş, önümüzdeki seçimlerde rey alamayız. Kendileri de burada rahatça Adalet Partisiz bir Meclis içinde rahat çalışma imkânını bulurlar.

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Bununla beraber, kalp paraları kullanan dolandırıcılar daima vardır.

A.P. GRUPU ADINA İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Bilmiyorum, biz onlardan değiliz. (Gülüşmeler)

Ve hemen bunun arkasından bir misal getirdiler, Prusya misali ve onbaşı misali. O endişelerini de bertaraf etmek isterim; biz iktidara gelirsek, iktidara onbaşı değil, 27 Mayıs İnkilâbının Genelkurmay Başkanı bir Orgeneral gelecektir. Endişe buyurmasınlar, hiçbir hâdise, hiçbir tehlike olmayacaktır. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Sağdan alkışlar)

BÂŞKAN — Daha üç arkadaş söz istemiştir. Fakat tercihan Sayın İçişleri Bakanı Bekata'ya söz vereceğim. Bunun haricinde olarak bâzı şayialara göre, şu dakikada İstanbul'da birtakım olayların cereyan ettiği haber alınmıştır. Bu noktayı da bildirmelerinde fayda mülâhaza ettiğimiz içindir ki, kendisine söz verdik. Buyurun efendim.

İÇİŞLERİ BAKANI HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Pek muhterem Başkanım ve pek muhterem arkadaşlarım; şu ana kadar Senatunun her vakit kendisine yakışan seviyeli konuşmalarına şahid olduk. Kendi büyük dâvalarımızı parlamento rejimi içinde, bu kürsüden vatansever anlayışla ele alarak halletmenin yolunu bulabildiğimiz takdirde çok meselelerin çözüleceğini, aksi halde buradaki muvaffakiyetsizliğimizin birçok ciddi ihtilâtlara sebeb olacağını hatırlatmaya lüzum görmem.

Değerli arkadaşlarım, konuşmaların polemik kısımlarına hiç girmeden, memleketin vatanse-

ver ve milletin kaderi ile ilgili, sorumlu insanların ağırlık taşıyan düşünce ve duygularını, muayyen seviyenin aşağısına inmeden, kısa bir tahlil içinde arz edeceğim. Bugünkü hâdiseleri teşhis etmeye çalışırken, bu olayların gerçek sâiklerini yanlış ithamlara kapılmadan açıklamada büyük fayda görüyorum.

Arkadaşlarım, şu anda memleketin durumunu beğenecek bir tek insanın çıkacağını sanmıyorum. Şurada, Senatodaki konuşmaların cereyanı sırasında, yerimde otururken İstanbul'dan sık sık bana gelen resmî haberlerin birkaçını sizlere okuyorum :

«Saat 14,45 : Saraçhane başından bin kadar Adalet Partili grup Unkapanı'na doğru yürüyor. Üniversite bahçesinde 10 bin kişilik talebe grubu ise Koska'ya doğru gitmektedir.»

Bir ikincisi :

«Saat 15,25 : Geçişe mâni olmak üzere köprülerin açıldığı bildirildi.»

Bir üçüncüsü :

«Saat 15,30 : Yeni İstanbul önünde 1 000 kişi kadar A.P. li birikmiş, kahrolsun polis ve komünistler diye bağırıyorlar, burasını biz koruyacağız diyorlar. 10 bin kişi kadar genç, kapanan köprüden karşıya geçmeye çalışıyor. Gayet kuvvetli polis ve asker tertibatı alınmıştır.»

Bir dördüncü haber :

«Saat 16,00 : Yeni İstanbul önünde toplanarak polis aleyhine gösteri yapan bin kişilik Adalet Partisi grubu dağılmıştır. 15 bin kişiye çıktığı tahmin edilen gençlik grubu, vakur bir şekilde bankalardan yukarı çıkmaktadır. Hâdisе yoktur.»

Arkadaşlar, bugünkü bu olayları beğeniyor musunuz ... O halde bu hâdiseler niçin olmuştur diye, niçin olmaktadır diye kendi kendimize; mesuliyet taşıyan, bir milletin temsilcileri olarak soralım; bütün bunlar niçin oluyor?

Ben burada (kürsüye vurarak) vuruyorum işte bir ses çıkıyor. Demek bir aksiyon var ki, reaksiyon oluyor. O halde demek ki, hem aksiyon olacak, hem de reaksiyon olmayacak. Bu, eşyanın tabiatına aykırıdır. O halde hâdiseyi bu karakteriyle ve hissî ölçülerin dışına çıkarak mütalâa edelim. Mesuliyet taşıyan bir kimse sıfatıyla kısaca, ana hatlarıyla, inkâr ve cerh imkânı vermeyecek vesikaların ışığı altında meseleyi tahlile tabi tutacağım.

Düne kadar ne vaziyette idik?

Cevabı meydanda : Her sahada ciddi bir gelişme başladı. Dünyada itibarlı bir yer aldık.

İçerde 27 Mayıs İhtilâl ve İnkılâbına dayanan bir temel üzerinde yeni bir Devlet düzeni kurduk, bütün yurtta herkesin göze alamıyacağı büyük bir kalkınmanın; plânlı kalkınmanın, hızlı kalkınmanın yani Türk Milletinin ve Devletinin bugününü ve yarını teminata bağlamamızın yoluna girdik. Yavaş yavaş maddi ve mânevi huzur unsurları gerçekleşmekte..

Bir de şimdi şu âna bakınız Dahiliye Vekilimize saatte bir, memleketin büyük bir şehrinin deminki manzarası geliyor. Beğenilecek şey mi bu? E, nasıl olmuş bu, kimin yüzünden olmuş, niçin olmuş? Şimdi bunları kendi çerçevesinin ana hatları içinde birlikte tahlil edelim.

Bugünün âcîl konusunun sebebi, hükümlü Bayar'la ilgilidir. Ne yapmış hükümlü Bayar? Sıhhi şartlara bağlı bir âtîfetin karşılığını görerek hapishaneden çıkarılmış. Ne idi ilk vazifesi, ihhtar etmişler. Kim ihhtar etmiş? Hükümlü Hâdi Hüsmân'ın hanımı.. Ne demiş?. Ağlıyarak demiş ki: «arkanızdakileri düşününüz, hareketlerinizi ona göre tanzim ediniz. Arkanızdakileri müşkül mevkide bırakmayınız.» Ağlıyarak bunları demiş. Başka hiçbir ikaza, ihalara ihtiyaç yok. Var mı arkadaşlar? Biz Hükümet olarak ne yapmışız? Arkadaşımızın sözü bir bakıma doğrudur. Sonsuz müsamaha yapmışız, Hükümeti müşkül mevkide bırakacak kadar müsamaha yapmışız. Ama, kanunların dışında değil. Bunu şimdi arz edeceğim.

Hükümlü Celâl Bayar hasta imiş. Yaşı 80 olan bu şahıs, bir rapora dayanarak, hükümlü olmasına rağmen, 6 aylık bir süre için evine gönderilen bir kimsedir. Hükümet, hiçbir tahrike vesile vermemenin, en ufak fena harekete meydan vermemenin hassasiyeti içinde, âzami hüsnüniyet gösteriyor. Şimdi arkadaşımızın söylediği «tenkide muhatabolma» vaziyetine girecek kadar müsamaha göstererek, seyahatini serbest bırakıyor. Ne mükabele lâzımdı buna? En munasip zamanda, şartlara en uygun vasıta ile, nereye gideceklerse oraya alâyişsiz gitmelerini sağlamak gerekir idi. Hangi gün hareket ediliyor? Tatil günü. Peki, ne oluyor şimdi? Bakıyoruz bir partinin, Adalet Partisinin, hepsinin katıldığı iddia etmiyorum, çünkü par-

ti gruplarında birbirlerine çatan arkadaşlar, birbirlerine niçin karşıladın, niçin karşılamaya gittin diye birbirine çatan arkadaşlar kendi aralarında birbirlerine hesaplarını verdiler, beğenenler, beğenmeyenler dün kendi aralarında bunun mücadelesini yaptılar. Ama durum şudur:

Hiçbir tertibin dışında tanzim edilmeyecek kadar muntazam bir yolculuk başlıyor. Bu yolculukta; köşe başlarında, hangi saatte, daha evvel hareket edileceği belli olmasa idi gelmesine inkân olmıyan gruplar ve bunların elinde büyük bezlere yazılmış. Adalet Partisinin hangi şubesi ile ilgili ise oranın adları yazılmış dövizler... Meselâ; Bâlâ, Çubuk, Kırıkkale v. s. altında «Adalet Partisi Bâlâ ilçesi», «Adalet Partisi Kırıkkale ilçesi», «Adalet Partisi bilnem ne ilçesi».. Yazılı bezler. Ve sonra bütün bu karşılamaların hususi iltifat sözleri; «büyük adam» ve saire... Kimdir gelen? Bir ihtilâlin mahkûm ettiği ve bugün bırakılmış; af edilmiş, heract etmiş değil; muvakkat bir sılıhi raporla tahliye edilen kimse. Gelen milli kahraman değildir.

Şimdi meselenin yavaş yavaş aslına girelim. Sonra, viedanlı insanlar olarak hüküm verelim ve diyelim; biz şuyuz veya buyuz.

Gerçekler, viedanlar ve millî sorumluluk duyguları çeşitli istikametlerde bir memleket ve milletin temelinde sadık olan insanları bağlar. Arkadaşımız diyor ki: «Bir hususi ziyareti kim ayıplar?» Bir hususi ziyareti kimse ayıplamaz. Ama, bu bir hususi ziyaret değildir. Kaç senatör, kaç millvekili arkadaşlarımızın ve kimlerin ta Kayseri'ye kadar giderek, resmen A. P. adına kendilerine geçmiş olsun diye karşılayıp, yine A. P. adına verilmiş olan öğle veya akşam yemeğinde bulunup, bilâhara tanzim edilmiş bir konvoyun arkasında dizilip, gittikçe artan otomobillerle gelmek, hususi bir ziyaret değildir. Onları, her adım başına, ilçelerin adları yazılmış, resmen A. P. falan ilçe, A. P. filân ilçe diye karşılanmaları, hususi bir ziyaret değildir.

Niçin meseleleri küçük polemiklerin içinde örtbas edelim? Kusursa kusur diyelim ve ona göre tavrımızı tâyin ederek bu memleketin kaderinde iyi günlerin müşevviki, iyi günlerin beraber çalışan insanları olalım.

Geliyorlar, sadece Kırşehir'de karşılayan olmadığı için orada durmadan geçiyorlar. Ka-

man'a geliyorlar, aynı edâ içinde daha büyük bir kalabalığın istikbali ve beraber yemek yemeler... Ve sonra Konya yolundan geçilebilir, ama Bâlâ'ya da uğratmak lâzım. Çünkü Bâlâ'da ellerinde yafталar bulunan karşılayıcılar var. Bâlâ'ya sapıyorlar, orada karşılanıyor. Sonra Gölbaşına geliniyor, orada bir saat dinlenme ve tertiplenme oluyor ve Ankara'ya doğru geliyorlar. Birkaç yüz araba ve saire.. Kimler bu gelenler?.. Halk kendiliğinden bu lüzumu duymuş herkes hangi saatte hareketin başlayacağını duymuş, takibetmiş ve karşılamaya gelmiş.. Öyle mi? Hayır arkadaşlar, isimleri isimleri zaten belli, çekilmiş fotoğraflarla da tesbit edilmiş bulunan birçok tanınmış kişilerle, onların belki de öncülük ettiği bâzı kişiler. Geliniyor, nereye kadar Genelkurmayın köşesine kadar. Biz ne bilelim ki bir yolunun 3 - 5 araba ile rahatça gelmesi mümkün iken Gösteri Yürüyüşleri Kanununu eîğniyecek şekilde hususi bir tertibe vasıta olacak ve bir partinin müzahiri olabileceği bir istikamette - partinin tamamını kasetlemiyorum, eğer dilimden böyle çıkarsa tashihini rica ediyorum - ve bu halde bir nümayiş vaziyetinin verileceğini, Hükümet olarak, bizim tahmin etmemiz hususunun doğru olmadığı bir yana, şimdi arz edeceğim;

Daha evvel 260 - 270 hükümlü birinci Af Kanunundan faydalanarak tahliye edildiği zamanda ben İçişleri Bakanı idim. Hiç kimsenin Ankara'ya geldiğini kimse hissetmemiştir. Ona göre küçük tedbirle mesele halledilmiştir. Bu da mümkündür. Düşündük, şu yoldan gideceksin, şuradan gitmiyeceksin. Sağa bakacaksın, sola bakmıyacaksın.. Çeşitli tahrik ve rahatsızlık vesilesi olur. Bırakalım, hüsnüniyetin âzamisiyle bırakalım, mukabelesini görelim. Bu fikir hâkim oldu ve bu ölçüde her hangi bir tertibin karşısında kalacağımızı, özür diliyerek, arz edeyim, tahmin etmedik. Geliniyor Genelkurmayın köşesine kadar ifadesinden teeddüp ederim, Orada yapılan bâzı hareketler kabili af değildir. Trafik kapanıyor, kalabalık artıyor, 10-20 bin değil, ancak 3 - 5 bin kişi, ama her türlü taşkınlıklar, Gösteri Yürüyüşleri Kanununa aykırı hareketler oluyor. Sonra Meclis merdivenlerinin önünde, daha sonra evlerine gittikleri zaman, hava kararmış bulunmasına rağmen bağırıyorlar, nümayişler yapılıyor, türlü teza-

hürat oluyor, memleketin büyük kahramanı tarzına sokuluyor. Öylesine ki, bu güürültüden rahatsız olan bir vatandaş buna karşı iç isyanını ifade edince evinin camları da kırılıyor hakaret görüyor. Demek ki, mala - cana taarruz hâdisesi birinci günü olmuştur. Demek ki, sonradan mukabil bir nümayiş olmuşsa hepsi böyle ilk gün başlamıştır

Şimdi arkadaşlar, burada bir noktayı mesnet yaparak ifadeye mecburum: Sayın Çağlayangil arkadaşım keşke deseydi ki, «ben şahsım adına konuşuyorum». Ve zannedirim ki, biraz sonra partisi kendisini Grup sözcülüğünden azletmek mecburiyetinde kalacaktır. (Sağ tarafa, Adalet Partisine hitaben) «Kabul ediyor musunuz kendisinin grup sözcülüğünü?» (Sağdan, hep bir ağızdan: «Evet grup sözcümüzdür» sesleri)

Güzel; öyle ise günah benden gitti:

Arkadaşlarım, Sayın Çağlayangil buyurdular ki, «parti olarak 27 Mayıs 1960 Devrimini maddeten tanıyoruz, kabul ediyoruz.» İşte, bizim aramızdaki büyük idrâk farkı buradan çıkıyor. 27 Mayıs devrimini biz yalnız maddeten tanııyoruz. 27 Mayıs'ın bir büyük mânası vardır. O mânayı iç duygularıyla kabul etmedikçe işte böyle dil sürçmesi olur. (Alkışlar)

Arkadaşlarım, bizatihi bu beyan, Adalet Partisinin, Anayasa düzeni meşrûyetinin temeli olan 27 Mayıs Devrimini asıl saiki ile ve gayesi ile tanımadığını göstermeye yeter. A. P. bu devrimin meşrûyetini sadece maddi başarısına yani fiili neticesine bağlamaktadır ki, sadece bu beyan ve bu beyana inanıldığı takdirde, bu zihniyet Anayasa düzeni dışına çıkmamanın ifadesidir. Çünkü Anayasamızın 2 nci ve 156 nci maddeleri, Anayasanın başlangıç kısmına, diğer hükümleri ile eşit kuvvet tanımıştır. Anayasanın başlangıç kısmı ise 27 Mayıs Devriminin saikini, Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışları ile meşrûluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı Türk milletinin direnme hakkı olarak tanımıştır.

Anayasanın dördüncü geçici maddesinde de; 27 Mayıs Devriminin amacını, normâl demokratik rejimi bütün teminatı ile kurmak olarak gösterilmiştir. İşte Adalet Partisi sözcüsü bu çıkmazın içindedir. Çünkü 26 Mayıs 1960 günkü iktidarı Anayasa ve hukuk dışı ola-

rak göremiyor. Şimdi sorabiliriz, siz 27 Mayıs Devriminin meşrûluğunun sadece başarısına değil; fakat, gayrimeşrû bir iktidarı devirip demokratik rejimi bütün teminatıyla kurma saiki ve amacına bağlanmayı kabul ediyormusunuz, etmiyormusunuz? İşte mesele buradadır. Burada bir an için duraklıyarak bir husunu arz edeyim:

Arkadaşlarım, açık olalım. Bir memlekette bir büyük ihtilâl olmuş, Sonra, Anyasa bu ihtilâlê dayanarak çıkmış. Sonra bu Senato ve Meclis, yani Türkiye Büyük Millet Meclisi bu temel üzerine kurulmuş. Bunun esprisi, mânası ise geçmiş, gayrimeşrû hale gelmiş bir iktidarı devirmekle başlıyor. O halde onun başında bulunan, devrilmiş, mahkûm bulunan kinse artık bu devrimin hâkim olduğu bir memlekette böyle karşılanamaz. Hisleriniz, hususi münasebetleriniz hangi ölçüde, bizi hangi noktaya sevkederse etsin, bir ihtilâlın ordusu ile gençliği ile, Anayasası ile bütün kuvvetlerinin ayakta bulunduğu bir memlekette bu normal değildir. Bu hürriyetlerin tezahürü değildir. Bu doğrudan doğruya bir içgüdünün, kendilerinin sevk ettiği, yanlış, ihtilâl sonu kurulan devletin temeline karşı hürmetsizliğin ta kendisidir. Bu açıklık içinde kendimizi kabul edersek, meselelerin halledilmesi kolay olur. Bizler burada bugün varsak bu, 27 Mayıs İhtilâlinin hedefine ulaştırmak isteyen büyük hüsnüniyetin eseridir. Hem burada bulunacağız, hem geçmişin hasretini duyacağız, bu mümkün değildir. İşte meseleleri bu ölçü ile ele alıp mütalâa etmeğe başladık mı samimi bir vuzuha varmak kolaylaşır.

Sevgili arkadaşlarım, şunu açıkça görelim. İnanlar da geliyor, gidiyor; partiler de geliyor, gidiyor. Her şey geliyor gidiyor. Ama üç esas temel var ki, bizler gidiyoruz, onlar kalıyor:

Vatan, Millet, Devlet...

Vatanın, milletin, devletin üzerine kumar oynanmaz. Vatanın, milletin, devletin üzerine kumar oynamak istidadı gösterildiği, ona karşı gelmek bir millî vazifedir. Bunun aksi yürümez, yürümüyor işte. Meseleyi bu esas ölçüsü ile koyduk mu, hiç kimseyi kırmadan, ama, prensiplere sadık kalarak her şeyi halletmek yoluna da gideriz. Söz buraya geldikten sonra bir noktanın üzerinde durmak istiyorum; birinci gün

23 Mart bildiğimiz olaylarla geçti. Bütün hâdiseleri önceden görmek, takaddüm etmek istediğimiz için 24 ncü günü sabahı Ankara Emniyet Müdürünü memur ettim. Hükümlü Bayar vesayet altında olması dolayısıyla ve Hükümete ancak vasisinin muhatap olabileceği düşünceyle vasisine şu tebliği yaptırıldı: Dün birçok hâdiselerin meydana getirdiği tahrikler bugün bizatihi sizin korunmanızı gerektirmektedir. Bu itibarla evinizin etrafında emniyet tedbirleri alınmıştır. Bunları aslâ Devletin asayiş ve emniyetinin zarureti olarak değil, bizzat sizin korunmanız için almış bulunmaktayız.

2. Her gün memlekette birçok hâdiselerin olması mümkündür. Bunlar muhtelif ihtilâflara da sebebiyet verecektir. Şu halde hareketlerinizde dikkatli olunuz. Bir yere gidecekseniz, daha önceden haber veriniz. Buna göre sizi koruma bakımından tedbirli olalım.

3. Konuşmalarınızda da itinalı olmanızı rica ederim. «Emniyet Müdürü sabahleyin gitti, bu sözleri tebliğ etti. Bu arada duyduk ki, memlekette yeni bir hareket, bir gün evvelki 23 Mart gününe ait hâdiselerin reaksiyonu başlamıştır. Bâzı beyannameler dağıtılmaktadır, «Gençlik filân yerde toplanın» demektedir. Olay büyüme istidadındadır. Hemen işe el koydum. Gençlik mümesillerini Emniyet Umum Müdürü, ve Ankara Vali vekili ile temasa geçirdim. Kendilerine şöyle nasihatlerde ve tavsiyelerde bulunuldu:

1) Zafer Meydanı Gösteri ve Toplantı yürüyüşleri Kanununa göre tâyin edilmiş meydan değildir. Burada bir hareket yaptırmayı istemeyiz.

2) Vazgeçiniz bu işlerden. Devlet olarak, Hükümet olarak biz varız. Bu nevi meselelerin ölçsüz reaksiyonlarını gençler olarak göstermeyiniz.

3) Mutlaka bir şey yapacaksınız. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa uygun olarak müracaat ediniz, onun tâyin ettiği yerlerde yapınız denildi. Gençlerin direnmelerine rağmen, ikna oldular ve vazgeçme yoluna girdiler ve hattâ vazgeçtiler.

Fakat öte yandan, hükümlü Celâl Bayar, kendisine o sabah ihtar ve rica edilmiş olunmasına rağmen evinde bâzı senatör ve milletvekillerinin ve gazetecilerin huzurunda; Emniyet

Müdürünün bu söz ve ricasını takibeden saat içinde «Yassıada Mahkemesi denilen şeni bir mahkeme, mahkeme değil, müessese, medeniyet iddia edilen bir memlekette düşünülemez.» Daha biraz sonra «Büyük şehidimiz Adnan Menderes ve onun ailesi hakkında gösterdiğiniz alaka için size müteşekkirim.» Sözlerini sarf ediyor işte bu sözler süratle gazeteciler vasıtasıyla gençliğe intikal edince, mukabeleden daha önce vazgeçen gençlik artık tutulamaz olmuştur. Şimdi görüyor musunuz ki, tahrikler nereden gelmektedir? Muhterem arkadaşlarım, bir Hükümet taşkın hâdiselere, hiçbir zaman kanun dışı gösterilere muvafakat edemez, müsaade etmez, göz yummaz. Ama, Hükümetlerin de içinde bulunduğu şartlar vardır. Bir gün evvel arz ettiğim ölçüde bir hükümlüye kahramanlık payesine kanunsuz gösterilerle eriştirmek istersiniz: Bu yolda her türlü kanun dışı olayları tabii sayarsınız. Bir gün sonra bu hâdisenin bir reaksiyonu olursa, önceki tahriklerin mukabelesi durdurulamaz hale gelirse buna mâni olmak için silâh kullanırız. Öyle mi? İşte bu mümkün değildir. Bu itibarla Senato karşısında tarih karşısında mesuliyet taşıyan bir insan olarak bir hesap verir gibi, bu gerçeği söylemekte fayda mülâhaza ediyorum. Bu itibarla ki, ilk günü bütün gücümüzle meskene, eana taarruz olmamamızı sağlamak için âzami hassasiyet gösterdik. Zannederim, bir küçük vaka, - onu da arz edeceğim - hariç bir taarruz olmalı. O vaka Adalet Partisi Genel Merkezinin balkonunda, birkaç zatın el hareketine karşıdakilerin, - bâzısı selâm diyor - bâzısı diyorki şu idi; her şey olabilir. (Gülüşmeler). Bir hareketi kötü mânada anlıyan bâzı kimselerin attıkları bir iki taşla birinci gün bitmiştir. Bunu takibeden gün, hepimizin bildiğimiz gibi daha ileri giden bir vaziyet oldu. Bu vaziyetin bize gelen raporları maalesef şu gerçekleri çeşitli mukayeseler ve tahkiklerle sabittir ki, gösteriyor Adalet Partisi Genel Merkezinden bu çocukların üzerine taş atılmıştır. Bu zabıtlarla tesbit edilmiştir. Evet taşlar atılmıştır; bir tanesi de polisin eline gelmiştir. Bunu tahrik kabul eden gençler de mukabele etmişlerdir.

Dahası var. Yalnız bir şey rica edeceğim, ben bilmediğim meseleyi söylemiyorum. Hangi kıymette olursa olsun, vesikası elimde olmayan

meseleyi söylemem. Şimdi daha ileri gideceğim. Adalet Partisinin kapısı yüzde yüz teminat altında iken ve tarafımdan «orada bulunmayınız ortaya çıkmayınız» tarzında bâzı kimse-lerden ricada bulunulduğu halde, kapılardan içeri kimsenin girmemesi yüzde yüz sağlandığı halde, iskemle ayaklarını dahi kopartıp Genel Merkezden dışarı çıkmıştır. Ve ellerinde so-palar olduğu halde Genel Merkezden çıkanlara ancak mukabele etmişlerdir.

Ya düne gelince; dün çok daha vahimdi. memleketime geçmiş olsun denilecek kadar va-himdi. Çünkü arkadaşlarımız Meclisi terkettik-ten sonra hiçbir sebep yokken 100 - 200 kişi Adalet Partisi Genel Merkezine gitmişlerdir. Orada daha önce taş, tuğla ve sairinin toplandı-ğı, taşındığı sabittir. O yetmiyormuş gibi bâzı alâti cerihanın da getirildiği tesbit edilmiştir. Üçüncüsü şudur veya budur. Ger-çekleri olduğu gibi ortaya koyalım, örtüneye-lim. Çünkü burada bu işi ıslah etmenin yolu budur. Yarın bir büyük heyetin dışında itham edilen biz olacağız. Bu itibarla ortaya koya-lım. Ve bu nevi meselelerin karşısında eğer bir tutuşma olsaydı, çok nâhoş, katiyen tasvibedil-miyen durum hâsıl olabilirdi.

Şimdi, bu kısmı da arz ettikten sonra sözle-rimi bir neticeye götürmek istiyorum. Arka-daşlarım, burada isimli bir çok belge var. Han-gi heyetler gitmiştir, karşılıyanlar kimlerdir, tezahürata katılanlar kimlerdir, hepsi var. Fa-kat burada dağdağalı bir isim listesini okuyup isimleri teşhir ediyor gibi bir duruma düşme-mek için izin verirseniz isim vermiyeceğim.

Burada arz etmek istediğim bir şey daha var arkadaşlar. Merak eden her hangi bir arkadaş olursa belki başka gazetelere inanılmaz diye Zafer Gazetesinin 24 Pazar tarihli nüshasını gösteriyorum. Fotoğrafın altında «kalabalık Bâlâda karşılıyor.» Bir büyük bez üzerine şun-lar yazılmış: «Bâlâ A. P. sizi candan selâmlar.» Daha bir çok fotoğraflar vardır. Bir tanesini Zafer Gazetesinden gösteriyorum.

(Başkanlığa Suad Hayri Ürgüplü geçti.)

Sözlerimi sona erdireceğim. Fakat ondan evvel sayın ÇağlaYangıl arkadaşımızın ileri sürdükleri bir iki hususa da cevap arz edece-ğim. Kendilerinin (Hafızam beni aldatmıyor-sa) Cumhuriyet Gazetesinde çıkan bir beyanla-

rında bütün Adalet Partilileri kasederek: «Biz, Kayseri'dekilerin çekirdeğiyiz» buyurmuş-lardı. (Gülüşmeler) Ya şimdi nasıl kabul ede-cek A. P. li arkadaşlar sözcülerini, bilmiyorum?

Bir noktayı da tashih etmeye mecburum. Bir parti seçimlerde yüzde 51 oy almayan, mil-letin çoğunluğunu teşkil ediyoruz, temsil ediyoru-z, sözünü ciddi olarak söyleyemez. Yapılan ince hesaplarla sabit olmuştur ki, gerçek de-şudur ki, A. P. nin resmî oyları, seçimlerin ne-ticesine göre, % 33 tür. O halde milletin büyük çoğunluğunu temsil eden sözleri ciddiyetten uzaktır. Bu kürsüde bu nevi propaganda ede-biyati, ciddi ölçülere dayanmazsa muteber olmaz.

VEHBI ERSÜ (Tabii Üye) — Kahir ekse-riyet demediler mi sayın Bakan?

İÇİŞLERİ BAKANI HIFZI OĞUZ BEKA-TA (Devamla) — Kahir sözlerini şöylece to-parlamak istiyorum: Bugün bütün bu olmakta olanların iki sebebi vardır. Bu sebeplerden âcil olanı, Celâl Bayar'ın hapisaneden çıkmasından sonra günlük hale gelmiştir. Biraz evvel bah-settiğim tedbirler bu günlük hâdiselerin rap-orlarıdır. Buradaki yanlış da düzeltilmeğe muhtaçtır.

Ne arz etmişim? İnsanlar gelecek geçecek-tir. Milletler devam edecektir. Milletlerin gün-lük ve devamlı huzurları kumara basarak, üs-telik haksız kanunsuz ve tahrikedici gösteriler-le mahkûmları kahraman yapamayız. Bu bir. İkincisi, hukuk nosyonu ve terbiyesi ve siyasi ahlâk, vatan hiyaneti gibi ağır bir mah-kûmiyet taşıyan ve millî bir atıfetle bugün ha-yatta olanı ancak sıhhi bir atıfetle de şu anda serbest olan bir kimseye karşı nümâyîş yap-maya müsait değildir. Bu, ancak yeni bir ihtilâl ile kabildir arkadaşlar. Ama bir ihtilâlin, kanunlarıyla, kuvvetleriyle, Anayasasıyla Meclisiyle ayakta olduğu bir zamanda hukuka hürmet, mahkeme kararlarına saygı, milletin huzurunun bir şartıdır; aklın zaruretidir. Hu-zur, küçük sokak kahramanlıklarına tenezzül etmekle sallah arkadaşlar. Çünkü sokak, devlete hükümete, rejime ve meşru meclislere tahakküm istikametine giderse, oradan neyin geleceği bir yana; şu bir gerçektir ki, ihtilâlden iki sene sonra, ihtilâlin kanunları ve kuvvetle-

ri mağlup olmaz. Binaenaleyh, aklın, mantığın ötesine geçerek, yeni hayal ve badirelere memleketi sürüklemeye kimsenin hakkı yoktur. Bunu bu ölçüyle aldık mı, o zaman hiç kimsenin, yepyeni ve güzel bir şekilde, günden güne iyiye giden bir zamanda; Hükümetin işlerine hâkim bulunduğu bir sırada memleketin her şeyini elimize yüzümüze buluşturacak şekil ve istikamette tahrike mezun değiliz.

Binaenaleyh arkadaşlarım, evvelâ bu âcil meselede herkes hizaya gelmelidir. Celâl Bayar hükümlüdür. Ve çok ağır bir suçla hükümlüdür. Bu tarz ağır bir suçla hükümlü olan kimseye karşı onun lehinde nümayiş yapmak İhtilâl hakarettir. Buna, ayakta bulunan bir İhtilâl müsaade edemez. Binaenaleyh bunu bir hususi ev ziyareti gibi kabul ettirip, meselede her türlü aksiyonu yapıp, reaksiyondan dolayı da itham unsuru haline gelmek benim oturduğum sandalyenin şiarına yakışmaz. Hükümet âciz değildir. Hükümetin âciz olmadığını benim dilimden ifadesine lüzum görmüyorum. Hükümet âciz olsa idi korkardı. Ve o zaman bir millî kahraman çıkıyor, acaba onu memleket hangi ölçüde karşılayacaktır, diye iş, tedbir almaya kalırdı. Ölçüsü de şudur, arkadaşlarım. İki bindir, üç bindir, dört bindir. Ankarada altı yüz bin insan oturmaktadır. Binaenaleyh, meseleleri olduğu gibi mütalâa edelim, mütalâa etmiyelim ve ruhlarmızda aşağılık duygularına kapılarak hâdiselerin altına değil, devlet otoritesini, azametini, kuvvetini ve itibarını meselelerin üstüne çıkartalım. Devlet idaresinde hâkim olma unsuru ruh kuvvetiyle başlar. Şimdi bunu da arz ettikten sonra, sözlerini şöyle bağliyacagım.

Muhterem arkadaşlarım,

Nazik bir devrin; intikal günlerinin içindeyiz. Bugünlerde fert fert olgun, parti parti olgun, grup grup olgun ve vatansever hareket etmediğimiz takdirde, fırsat bekliyen veya istismar etmek isteyen her türlü zümre, grup veya memlekette anarşiye ümit bağliyan temayüller son derecede istifadeye müsait bir vasata kavuşurlar. Buna vasita olmalıyım, bunun mesuliyeti büyük ve ağır olacaktır. Geçmiş devirde her şey gelip geçtikten sonra döğünenlerin çoğu dostlarımız, arkadaşlarımızdır. Bin defa ikaz etmişsinizdir. Ama her şey geçtikten sonra döğünenlerin akıbetlerine çare bulunamamıştır.

Ve bir şey daha anlaşılmalıdır : Af konusu, huzur getirir âddiasına, bütün yüreği zayıf ve insan tabiatında olan hepimiz zaman zaman inanma istidadını fahatça göstermişizdir. Hiç kimsenin bir insana eza vermekten gurur duymaz. Ama bu tecrübe öylesine kötü olmuştur ki, Hâdi Hüsnan'ın eşini çok haklı çıkarmıştır.

«Beğendiler mi? Bunu bir tezahür haline koynların, memleketin bizzat hizmete ram oldukları kimselere bizzat dostluk alâmetleri gösterdikleri kimselere getirdikleri fenalıkları?» Demekki, Devlet ve millet kaderi ile ilgili meselelerde gündelik, ölçüsüz tezahürler, beklenmeyen kötü neticelere müncer olabilmekte. O halde milletin temsilesiyiz diye herkesin hususi mesuliyetinin dışında bir de Devletin kaderinin de ağırlığını duyabilen insan olma mesuliyetinin bulunduğunu kabule mecburuz.

Sözlerimi bitirirken, bu nazik mevzuda, yarın bu bâdirenin büyümesinde ortak insanlar olmamak için, çocuklarımıza yeni bir bâdirenin müsasalarını bırakmaya mecbur insanlar durumuna girmemek için, hislerimizi yenip, ölümlerle ölmüyeceğini, maddi veya mânevi, ölümlerle ölmüyeceğini bilelim.

Milletleri gerilere değil; ileriye bakan insanlar idare eder. Bunu, millî realiteleri, içinde yaşadığımız devri iyi anlayan insanların idraki içinde, bu memleketi elele daha iyi günlere götürelim. Bu memleketi hep birlikte iyi günlere götürececek kimselerin her partide çoğunluğu teşkil edecek sayıda bulduklarına; değer ve idrake sahip olduklarına inanmak istiyorum.

Huzurunuzdan ayrılırken ifade edeyim. Bu Meclisler milletin kaderini sadece meşru meclisler olarak siyasi teminata bağlamakla mükellef değil, aynı zamanda tarihî tecrübelerin, geçmişten alınan derslerin millete geleceğe bağlanan ümitlerin de ifadesi olarak, milleti yeni bâdirelere sürüklemekten bu millî, siyasi şuurun mümessilleri olarak beraberce ve bastığımız mesnetleri oynatmadan, içimizden inandırmayı inandırmış gibi görünerek aldatmadan, hakiki hüviyetimizi bilerek, fakat millî kaderin zaruretlerine inanarak Türk Devletini ayakta tutmakta, Türk Milletini müreffeh kılmakta, Türk vatanını selâmete kavuşturmakta birleşelim. Bize milletin verdiği vazife işte budur.

Hepinizi sonsuz saygılarımla selâmlarım.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Sarıgöllü.

OSMAN SAİM SARIĞÖLLÜ (Aydın) — Muhterem Başkan, muhterem C. Senatosu üyeleri; bugün açılmış olan mevzu, hakikaten derinliğine inilerek üzerinde hassasiyetle durulması iktiza eden muhtelif yönleri ve tarafları ihtiva ediyor. Birçok arkadaşlar, muhtelif mevzulara temas ettiler. Bütün hâdiselerin neticesini, üzülererek arz edeyim ki, mensubu bulunduğum Adalet Partisine tevecihte ittifak ettiler. Hattâ öyle ki, kuruluşundan beri beraber bulunduğumuz, haklı veya haksız sebeplerle aramızdan ayrılan arkadaşların dahi ithamlarına muhatap olduk. Hani, aradığımız samimiyet?.. Eğer samimiyetsizlik bu memleketi felâkete götürecekse, düne kadar aynı saf içinde fikirlerini beyan edip, birçok müşterek dertlerimizi savunduğumuz kişilerin, şimdi başka bir tarafa geçmesi ile kendi arkadaşlarını, hiçbir delile istinadetmeden, kinle itham etmesi maalesef hâdiselerin sebepleri arasında samimiyetsizliği ve politik birtakım neticeleri bulmakta güçlük veya zorluk göstermedi.

Muhterem partilerden arkadaşlarımız, muhtelif sebepler altında, dönüp dolaşıp Adalet Partisinin kin, Adalet Partisinin huzursuzluk mevzuu olduğu üzerinde durdular. Ne hazindir ki, partinin kuruluşundan beri fikriyatını yapmakta olan arkadaşımız olarak size bugün ve tarih önünde şunu söylemeye kendimi yetkili buluyorum. Adalet Partisi, kaybolan siyasi muvazenenin teessüsü ve memlekette kardeşlik havasının, insan haklarının doğması için ortaya atılan arkadaşlarla kurulmuştur. O tarihte neşrettiğimiz deklârasyonlarla bugüne kadar gerek insanlık ideali bakımından, gerek ordu ile olan münasebetler, bakımından, gerekse sol cereyan karşısında durumumuz bakımından neler düşünüp, ne yönde hareket ettiğimizi isbat edecek delillerimiz, vesikalarımız her surette mevcuttur.

Mevzuubahsolan şey şu : Bir huzursuzluk ve maalesef birtakım politik oyunlar, maalesef birtakım şahsi endişeler veya şahsi hareketler, bugün memlekette büyük bir huzursuzluğun temelini teşkil ediyor. Deniyor ki; Adalet Partisi iki yanlış temel üzerine kurulmuştur. Birisi; kin ve intikam, diğeri de millet çoğunluğunun kendisinde bulunduğu evhamı üzerine.

Muhterem arkadaşlar; birbirimizi belki daha evvel tanımazdık ve fakat şu sakfın altına geldiğimiz gündün beri yaptığımız mücadele ve konuşmalar, Anayasaya gösterilmek istenen veya gösterilmesini istediğimiz saygıyı davet, hattâ Meclis içinde insan hakları dostluk grubu kurmak gibi hizmette bulunan arkadaşları kin ve intikamla itham edemezsiniz, bu, kolay değildir.

Bir siyasi teşekkül içinde daima muhtelif istikametlerde düşünen insanlar olabilir, hattâ idare edenler hata etmiş olabilirler, ettiler diyemiyorum, etmiş olabilirler. Hiçbir devirde hükmi şahsiyetlerin tecrimi düşünülemez. Bu, sakim bir zihniyettir. Adalet Partisinin tecrimi ancak siyasi bir kasta makrundur. Ama Adalet Partisi içinde yanlış hareket eden olabilir, Halk Partisi içinde de olabilir, Y. T. P. de de olabilir, C. K. M. P. de de olabilir. Eden, cezaların şahsiliği prensibiyle kanunlarla karşı karşıyadır. Binaenaleyh kendi tüzüğüne, kendi prensiplerine aykırı hareket vâkı olmadıkça, siyasi partiler tecrim edilemezler. Bu tecrim istikametinde gitmek, ancak çok üzülererek söyleyeyim ki, siyasi bir kasta makrundur. Bunu samimî kabul edemem.

Biraz evvel konuşan arkadaşlarımızdan birisi, 27 Mayıs Darbe Hükümeti olarak göstermek istiyorlar, dedi. Çünkü böyle bir sözü ben burada bir mevzuda sarf etmişim. 27 Mayıs darbe ile başlamıştır. Her ihtilâl darbe ile başlar. Her hareket ondan sonra vasfını; inkılâp mı, ihtilâl mi istikametini bilâhara alır. Mademki ilim hiçbir yerde tebdil ve tağyir edilemez; hukuk ilminin kabul ettiği, siyasi ilmin kabul ettiği başlangıç darbedir. Bunda ne küçültmek, ne büyütme gayesi güdülmemiştir.

İnkılâplara gelince İnkılâpların yerleşmesi zamana bağlıdır. Bunu İsmet Paşa da bahsetti. İnkılâpların yerleştiğini zaman gösterir, dedi, Hükümet programının kritiğini yaptığımız zaman verdiği cevapta. Zabıtları tetkik edersek göreceğiz. Binaenaleyh bir hâdiseye inkılâp vasfının verilmesi dahi zamana muhtaçtır. O inkılâp tutar mı, tutmaz mı ? Binaenaleyh mevzuu yalnız bir yönden alıp görüşmek, konuşmak ve münakaşa etmek, hürriyetini tahdid edecek kadar ileri gitmek, burada mevzuubahsolan Anayasanın esas hükümlerine muga-

yirdir. Burada şu vasfı taşıyan, bu kürsüde konuşacak arkadaş, İktidâr hükümüne riayet etmek suretiyle birçok mevzuları münakaşa edebilmelidir.

Bir arkadaşımız bir söz sarf etmiştir. Takdir buyurursunuz ki, dünyanın en güzel misramının içinden bir kelimeyi çıkarsanız, mısraya çok kötü bir mânaya gelir veyahut da istihdaf ettiği gayenin dışına çıkabilir, veya bu lâfife olarak veya siyasi yatırım olarak, söylenmiş olabilir.

Şimdi bu mevzuu alıp siz konuşunuz, hayır arkadaşlar. 27 Mayıs'tan evvel hatalı olan yalnız eski iktidar mı idi? Hayır. Bütün siyasi teşekküller hatalı idi. O zaman ben politikada değildim. Ama görüşüm bu idi. Hata hiçbir zaman tek taraflı olmaz. İki deli bir arada barınmaz. İki deliyi bir akıllı idare eder. Fakat iki akıllı arasında her zaman bir anlayış kurabilir. Maalesef bundan evvelki devirde de karşılıklı ithamlar en nihayet böyle bir safhaya geldi ki asker işe müdahale etmek zorunda kaldı; bir vâkıa. Bu vâkıayı inkâr eden yok. Ama, bizim bırakın A. P. yi, siyasi tarafı bırakın, vatandaş olarak haklarımız var; bir görüşe biz sahip değil miyiz? Bir hâdiseyi konuşup, münakaşa edemiyecek miyiz? Edeceğiz. İşte bu durumdadır ki bir istikamette bir küçücük hâdisede büyük bir siyasi teşekkülü olduğu gibi itham altında bulundurmamak, istikametini tutuyoruz. Sakat. Çünkü, insanlar sıkıştırıldıkça, insanlar, kendilerinin yapmadığını yaptı diye zorlandıkça, düşünmediğini düşündü dedikçe, bir gün insan tabiatı, arkadaşımı dediği gibi aksiyon, reaksiyonla karşılaşır.

Binnaenaleyh, akli selimi getirmek istiyorsak, içerde sandalya ayağını alan insanı mesru müdafaa halinde kabul etmekten kaçmıcağısak, veya her hangi bir işaretin reaksiyonunu, mesken masuniyetine, siyasi parti masuniyetine karşı, ne yapalım böyle yaptılar, öyleyse onlar da yapabilirler diyeceksek, bu Anayasa çoktan çiğnenmiştir.

Biz Anayasayı şöyle anlıyoruz; Anayasanın tatbik sahası olan Türkiye Cumhuriyeti hudutları içinde herkese aynı şekilde hak veren, herkesin hakkını teminat altına alan, değiştirilmesi ya bir ihtilâl veya her iki Meclisin çoğunluğuna bağlı Anayasa, Anakanun olarak

kabul ediyoruz. Eğer bunun verdiği bir hak varsa, bunun tâyin ettiği bir suç değilse ne o adama suçlu, ne o fiile suç izafe etmek hakkına sahip değiliz. Dahîhiye Vekili arkadaşım İstanbul'dan gelen haberleri verdi. Gayet tabii hoş şey değil, Bunlar, bu tansiyonu azaltan değil, artıran haberler. Ve daima işaret ediliyor; «1 000 kişilik A. P. Grubu, 1 000 kişilik A. P. Grubu» diye. Adalet Partisi Grubu varsa 1 001 kişi olmuyor veya 999 kişiye düşmüyor. Tesbit edilmiş, bin kişi. Karşıda da büyük bir kütle. Ama, özür dilerim, tek-raren arz ediyorum, bu haber Parlâmentoda hâdisenin ehemmiyetini artırmaktan ziyade, biraz da Adalet Partisine doğru, yine, yöneltmiş bir durumu gösteriyor. Hiçbiriniz bana gösterebilir mi şimdiye kadar talebe cemiyetlerimizden, mitinglerimizden, hareketlerimizden tutun da, sınıfa giren talebe olmıyan kişileri, hattâ size söylüyeyim, Millet Meclisine mebus olmadan girip oturan kişiye de gördüm. Topluluklar o kadar tuhaftır ki, gelip girerler, otururlar, beraber bağırurlar, fakat o ondan değildir. Miting mevzuları eğer mesuliyet deruhte etmemişse, o siyasi teşekküle ait ise ekseriyeti buna aittir diye reklâm etmek veya itham etmek kanaatimece yine muhafazasına çalıştığımız Anayasa ruhu ile ikabili telif değildir. Eğer biz hakikaten bir mevzuu halletmek istiyorsak, biz bu sakaf altına girdiğimiz günden beri çok mevzuları hallettik, birçok mevzuları da şu Anayasayı, hattâ Anayasayı getiren arkadaşlardan belki ziyadesiyle bâzı maddeler üzerinde hassasiyetle durup onun müdafasını yaptık. Çiğneumesin dedik. Ama maalesef bâzı vak'alarda bu oldu. Plânın tatbikatı mevzuunu bir tarafa bırakıyorum. Fakat himayesi kanununun Anayasaya uyduğunu iddia edecek bir hukukçu arkadaşımız çıkar mı?.. Bunun üzerinde bir konuşma, bir müzakere açarsak, biz, memleketin asayişini ihlâl ve Anayasaya taarruz mu etmiş oluruz?.. Hayır.. Hayır. Bütün mevzu samimiyette, hakikaten samimiyette. Şunun için; 27 Mayıs kendi kendisini iera etmiş, Anayasasını çıkarmış. Binnaenaleyh, bir devri kapayıp, öbürünü açmış. Bu bir vâkıa. Ama, bunun, aramızda görüşülmesi, müzakere edilmesi, münakaşa edilmesi iktiza eden hiçbir meselesi kalmaz mı? Mükemmelen

kalır ve olması lâzımdır. Çünkü münakaşa edilmeyen meseleler apse olur, zararlı olur.

Arkadaşım bâzı mevzulara cevap verdi. Fakat yine şöyle bir söz zaptettim. «İhtilâl sonrası tarihî bir Parlâmentoyuz, muhalefet ve iktidarın durumlarını ona göre tâyin etmesi lâzımdır.» Muhalefet ve iktidar durumlarını tarihî mesuliyet altında, kanunlar muvacehesinde tâyin eder. Ben biraz evvelki mevzuubahsedilen hâdiselerden, Hükümetin zafiyetinden, tedbir alıp almadığı üzerinde durmayacağım. Ben kanun hükmü, kanun icraatı bu memlekete gelmedikçe, mahkemeler bu memlekette kendisine verilen yetkilerde, hislerinin dışında hareket etmedikçe bu memlekette demokrasinin kurulacağına kaani değilim. Ama her hangi bir hâdisede bir siyasi teşekkül ele alıp kendisinin bâzı, yani kendisinden bâzı hatalar zahir etti diye binasının tahribini hoş görmesi zihniyetini de demokrasiye inanmaktır diye kabul etmiyorum. Bir insan kötü olabilir, fakat hiçbir zaman Türk vatandaşlığından atılmaz.

Onun şartları yazılıdır. O kendisine kanunun tâyin ettiği teminat altında birçok hakların tanınmasını istemek hakkına sahiptir. Sen adam katlettin, seni linçetsinler diye bırakmazlar. O zaman kanun tatbik edilmemiş olur. Bu icraatla, bu mâni hareketle tavzif edilmiş kişiler vazifelerini yapmamış olurlar. Adalet Partisi faraza af mevzuunda fazla iddialı bulundu diye binasının tahribi yerinde midir?.. Halen memur olan kişiler böyle mitinglere katılabilirler mi?.. Biz kendimizi savunuyor durumda görerek, konuşmaktan, hakikatleri söylemekten kaçınacak mıyız? Yok arkadaşlar, hiçbirimizin verilecek hesabından korkusu yok. Ama, buradaki politik faaliyetlerimizin hesabını da hepimiz müştereken vermek durumundayız.

İnsan oturduğu yerde bir nevi çekinir halde kalıyor; «acaba ben ne yaptım, yani, A. P. ye girmekle suç mu işledim?» Eğer, politikaya girmek bir suç ise bütün Parlâmentoya intisabeden arkadaşlar aynı derecede suçludurlar. Yok, eğer, o parti siyasi hayatın lüzumlu bir müessesesi, partisi ise hükmi şahsiyeti ve ona intisabedenler töhmet altında bulundurulamaz ve tecrime tabi tutulamaz. Ama, içlerinde suç

işliyen varsa, işleri, hareketleri kötü olma varsa bunlar hakkında takibat yapmamak suçtur. Demek ki, mevzuu bir noktaya bağlayabiliyoruz.

Bir parti, iktidarı yerinde muhafaza etmek kararında olmazsa bu suç mudur? Koalisyon kurduk, geçinemedik, suç budur? Değil; ama bunda da iktidarın, muhalefeti aynı şekilde anlaması, aynı şekilde muamele etmesi iktiza eder. Yoksa sen benim görüşümden ayrı hareket ettin, üç beş kişi filânı karşılamış diye senin kapını çerçeveni indireyim; Adalet Partisi suçludur... Olamaz, olmaz. Ayrılma sebeplerinin münakaşasını bir tarafa bırakıyorum.

Ama ayrıldığı partiyi itham eder şekilde konuşması ve diğer bir siyasi teşekkülün de bu ithamı vesika diye kabul edip bir gün bir mahkeme kurulursa anlarsınız sonra, şeklindeki tehdidini de, izin verirseniz, kendi grupu adına yerinde olmyan bir söz ve itham olarak kabul ediyoruz. Hiçbir Parti diğer partiyi, siyasi teşekkülü, fiilen sabit olmadıkça itham edemez. Bir hareket varsa, o ancak ispat edilir. Şahısların mı, idarecilerin mi, yoksa bütün partinin katıldığı bir hareket midir?.. Binaenaleyh, üzülen tekrar şunu arz edeyim; 27 Mayıs geçmiştir. Bugün 27 Mayısın getirdiği Anayasa vardır. Geçmiş, tarihe malolmuş... Bugün artık ihtilâl kuvvetleri ayakta değil, Anayasa kuvvetleri ayakta. (Bravo sesleri) Bugün Anayasanın teminatı altında, dün ihtilâli yapan arkadaşlar da, ben de, o da, her hangi biri de hükümlü olsa, biz Anayasayı anayasa olarak kabul edip, Anayasa olarak müdafaa ettikçe hepimiz teminat altındayız. Bir siyasi teşekkül sözcüsü : «Bizi bir daha meydanlara götürmeyin, Biz bu meydanları sizden önce tanıyoruz» diyor. Haniya nerede ise diyecek ki, 27 Mayıs İhtilâlini de biz yaptık, Anayasayı da biz getirdik. Doğrudur. Anayasanın hazırlanışında büyük rolleri olmuştur, ama siyasi meydanlara ne onlar, hattâ ne de başkaları fazla alışmasınlar. Her zaman 27 Mayıs gibi müspet bir netice olmaz. Bir tarihte Rusya'da da bir hareket oldu, fakat hareketin sonu Rusya'yı kırk altı senedir korkunç bir badireye götürdü. Her hareket 27 Mayıs gibi, Anayasasıyla, Parlâmentosuna vâsil olmaz. Her hareket başladığı gibi bitmez. Ben de söyleyeyim o arkadaşlarıma ki, meydanlardaki

galebeler, nutuklar maalesef her zaman iyi bir neticeye varmaz. Onun için ithamlarda daima teşekkülleri, partileri suçlandırmaktan onlara taan etmekten kaçınalım. Binaenaleyh Anayasa nizamı içinde kalalım. Birbirimize hakikaten saygı gösterelim. Ve kanunların, suçlular varsa eğer, hakkında takibini istiyelim. Saygılarımla efendim. (Sağdan Alkışlar.)

BAŞKAN — Efendim, söz isteyen üç arkadaşımız daha var. Sayın Çağlayangil zatı-âlinize ayriyeten iki dakika daha söz vermiştim, şimdi yine söz istiyorsunuz. Ancak bir noktayı arz edeyim, C. K. M. P. adına söz isteyen arkadaşımız hiç konuşma imkânını bulamamıştır, müsaade ederseniz, önce konuşsun.

IHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Bendeniz beklerim efendim.

BAŞKAN — C. K. M. P. Grubu adına buyurun Sayın Dağlı.

C. K. M. P. GRUPU ADINA HAZİM DAĞLI (Çankırı) — Muhterem arkadaşlar, son hâdiseler sebebiyle C. K. M. P. nin fikirlerini açıklamak için söz almış bulunuyorum.

Bugün Türkiye'mizin içinde bulunduğu durum; demokratik rejimin sağladığı hürriyet ve serbesti havasını bulandırmaya ve anarşi yaratmaya matuf davranışlar yüzünden ciddiylet üzerinde durulmayı icap ettiren bir mahiyet almıştır.

Demokratik rejimin ve nizamın korunması uğruna bu türlü davranışların; siyasi veya gayri siyasi hangi teşekkülden yahut kimden ve nereden gelirse gelsin; Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi olarak karşısında bulduğumuzu açıkça ifade etmek isteriz.

Memleketin huzuru ve emniyeti; demokrasiye inanan, büyük Türk Milletinin, Hükûmetile birlikte her türlü Millî menfaatlere ve mevzuata aykırı fiil ve hareketlere karşı müteyakkız bulunmakla sağlanabilir.

Halen demokratik rejimin kaderi ve bekâsı meselesi ile karşı karşıyayız.

Hiç kimsenin milletın kaderi ile oynamaya hakkı yoktur. Memlekette cereyan eden hadîseleri yalnız bir yönü ile ele alarak değerlendirmekte isabet bulunmadığı gibi bunları mütemediyen dile getirmekte de fayda mevcut değildir.

Yalnız şu kadarına işaret edelim ki, bu hadîsatin cereyanında Hükümetin yanında mesuli-

yet derece derece parti liderlerine, siyasi partilere ve hususile Parlâmentodaki sayın üyelere de raci bulunmaktadır.

Bu itibarla Senatonun her türlü siyasi görüş ayrılıklarını bir tarafa iterek milletle el ele huzuru bozanlara karşı müttehit bir cephe teşkil etmesi mazanı artık gelmiştir.

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi olarak Anayasamızı demokratik rejimimizi, kanunlarımızı, hedef tutan ve 27 Mayısın meşruluğunu inkâra müteveccih ve ona gölge düşürecek her türlü fiil ve hareketi takbih ettiğimizi ve daima karşısında olacağımızı âziz Türk Milletine ilân ederken Hükümeti daha enerjik harekete, vatandaşlarımızı, aydınlarımızı, gençliğimizi, basınımızı, siyasi partilerimizi millî birlik ve beraberlik şuuru içinde kardeşçe çalışmaya basirete ve itidale dâvet ederiz.

Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Buyurun Sayın Çağlayangil. Grup adına.

A. P. GRUPU ADINA IHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Muhterem arkadaşlarım, Sayın İçişleri Bakanı, partimizin 27 Mayıs görüşü hakkındaki mâruzatını pek hususi bir açıdan ele aldı ve bizim kasdımız, bizim gayemiz hilâfına mânalarla tefsir etti. Bunun, bendenizi dikkatle dinleyememeleri neticesinde hâsıl olduğu zehabımdayım. Onun için müsaadenizle, özür diliyerek, mâruzatımı zabıtlardan tekrar ediyorum.

Ben, Adalet Partisinin, 27 Mayısın karşısında olduğu yolunda açılan kampanyalara işaret ederek, «Bugün yüksek huzurunuzda, Adalet Partisini temsil eden millet mümessilleri, bu çatı altına, 27 Mayıs Anayasası ile girdiler. Anayasamın mevcudiyetimize ruh ve hayat veren hükümlerine gönülden uymakla biz bu nizamı münakaşasız benimsemiş bulunuyoruz. Bu hakikati defalarca millet huzurunda tekrarladık. Genel Başkanımız, Büyük Kongrede (Biz, tarihe intikal etmiş iktidarların müdafii veya muakkıbu değiliz.) demek suretiyle, partimizin en büyük organında çizdiği ve yürüdüğü yolu açıkça belirtti. Biz, 27 Mayısın Türkiye'de kardeşliği ve demokrasiyi bütün icaplarıyla yerleşbirmek gayesiyle yapıldığını anlıyor ve kabul ediyoruz. Biz 27 Mayısın değil, onu mihverinden çıkarmak ve bizim aleyhimize istismar etmek isteyenlerin karşısındayız.

27 Mayıs İnkılabının getirdiği Anayasa nizamı, temeli demokrasi olan bir rejim yaratmıştır. Biz komedi oynamadığımızı biliyoruz. Bunun yısının meşruiyeti tarihî bir hakikattir. Onu inkârâ maddeten imkân yoktur.» diyoruz.

Bundan 27 Mayısı maddeten kabul ederiz, mânen reddederiz mânasını istihraç etmenin mümkün olup olmadığı hususunda insafınıza müracaat ederim. Ben, İçişleri Bakanı ile aynı mektepte okudum. Bu kadar yanlış bir neticeye vardığı ve durumu bu kadar yanlış bir tarzda tefsir ettiği için, o beni partime jurnal etti, azledin diye; azledilmemi ben kendisi hakkında Vekiller Heyetine aynı tavsiyeyi yapmıyacağım. Ama bizi bir arada okutan hocalarımızın, ona verdikleri feyzi inkâr ettiği için ondan dâvacı olacaklarına inanıyorum.

Buyurdular ki, «Tehlikeli buhranlar içinde yaşıyoruz.» Sayın Köksal da temas etti buna.

Arkadaşlar, bu memlekette hakikaten birbirine zıt iki siyasi cereyan vardır ve biz burada ayrıyoruz. Biz, demokrasiye inanıyoruz. Biz komedi onamadığımızı biliyoruz. Bunun bütün icaplarına riayet edildiğini kabul edin. Biz, şerefli Silâhlı Kuvvetlerin verdiği söze sadık olduğuna ve onun bir tehlike olmadığına inanıyoruz ve yalnız galîba bu iki teşekkülün demokrasiye olan itimadı sabittir. Ama öteki teşekküller «şöyle yapmayın felâketli neticeler doğar, şöyle yapmayın buhranlar doğar.» Biz buna inanmıyoruz. Bu memlekette Anayasa nizamına, 27 Mayısı fiilen tecavüz olmadıkça; bu kabil dedikodularla, böyle iddialarla demokrasimizin yıkılabilir bir rejim olmadığına inanıyoruz. İşte aramızdaki ihtilâf budur. Biz, izahtan bıktık; onlar suçlandırmadan bıkmadı. Biz Kayseri'dekilerin çekirdeği imişiz... Cumhuriyet Muhabiri Dünder Bey, bilmiyorum, burada mı? Cumhuriyet Gazetesi muhabiri ile aramızda cereyan etti. Hâdisе şu : Bana dedi ki, «Ne biçim grup yapıyorsunuz. C. H. Partisi Grubu grup yaptığı zaman roneoda basılmış bütün konuşmaları veriyor. Siz kedi yavrusu gibi bütün konuşmaları saklıyorsunuz, gizliyorsunuz, yalan yanlış haberler gupun havasını yanlış aksettiriyor.» Ben dedim ki, «Bize oy veren siyasi kütlenin mebusları bugün Kayseri'de mevkuf bulunuyorlar. Hepimiz bu Parlâmentoya yeni geldik. Bizde eski, çekirdekten mebus yok ki, Parlâmentonun atmosferini,

usullerini bilsin.» Bâzi taassuplarımız oluyor, zamanla alışacağız. Bundan o mâna nasıl çıkar? Bir an için kabul ediyorum ki «Ben bu belâgatı irtikâbettim ve böyle bir lâf söyledim.» Bir vekil, ciddiyeti müsait midir ki, bir partinin, mebusunun fikrini onun grupunun noktâi nazarı olarak ele alsın? Ben, grupumuzun noktâi nazarını müdafava ediyorum. Şahsen bu mezuda hatalı olabilirim. Partim tecziye eder, etraf takbih eder ama «Adalet Partisi bunu yapmıştır.» denemez.

Biz, Kayseri'dekilerin ne çekirdeği, ne de kabuğuyuz. Biz, düpedüz bir Batı anlayışıyle demokrasiye müdafa eden hür ve modern bir partiyiz arkadaşlar. Bunu böylece kabul buyurmanızı rica ederim.

Bir noktaya daha arzı cevap etmek isterim. Buyurdular ki, «Biz söyledik, iddia ettik, af konusu huzur getirmez dedik, inanmadınız. İşte meydana çıktı.» Meydana çıkan nedir? Meydana çıkan, kısmî siyasi af dolayısıyla tahliye edilen 280 küsur kişinin, hiçbir hâdisе çıkarmadan, yuvalarına dönmeleridir. Pek sevgili İçişleri Bakanı arkadaşımın da söylediği gibi, hiçbir hâdisе çıkmadı. Ondan sonra da başka bir af olmadı. Daha sonra bir cezanın infazının tehiri oldu, bütün dâvamız burada, Hükümet gerekli tedbirleri alamadı. Hakikaten arzu edilmiyen hâdiseler tahaddüs etti. Hükümet, «ben müsamaha gösterdim, hatalıyım, Çağlayangil haklıdır» diyor. Haklı ise «af bu memlekete huzur getirmez» demek haksızdır. Af olmadı ki daha. Siyasi af meselesi sadece Celâl Bayar'ın affı değildir ki..

Diğer iddialara benden evvel konuşan Saim Sarıgöllü arkadaşım arzı cevap ettiler. Ben bu noktayı tavzih etmek için yüksek huzurunuzda çıkmış bulunuyorum. Hürmetlerimi arz ederim. (Sağdan alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Tevetoğlu.

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Asıl arzı cevap etmek istediğim arkadaşlar hazır değildir. Mümkünse gelecek oturumda söz alacağım. Şimdilik vazgeçtim.

BAŞKAN — Sayın Banguoğlu.

TAHSİN BANGUOĞLU (Edirne) — Çok değerli arkadaşlarım. İçinde bulunduğumuz buhran arkadaşlarımız tarafından etrafıca anlaşıldı. Uzunca bir görüşme yapmış olduk. Ben

de bu bulranın sadece bir köşesine dokunmakla yetineceğim.

Buradan hepimiz diyoruz ki, biz bir Anayasa nizamı içinde çalışıyoruz. Yeni Anayasanın temelinde, 27 Mayısın getirdiği fikirler vardır. Bunlar Anayasanın metin ve ruhunda mevcuttur. Yeni bir nizam kurulmuştur. Bunu ifadede türlü partilerden arkadaşlarımızın ittifakları vardır. Ancak, bir Anayasa nizamı içindeyiz, ama bir parça da ihtilâl havası içinde olduğumuzu inkâr edemeyiz. Memlekette bir ihtilâl havasının esintileri vardır. Sorumlu Hükümet ve sorumlu Meclisler olarak biz, bu hava üzerinde durmak zorundayız. Memleketin selâmetini ve istikbalini korumak Hükümete ve bizlere aittir. Bir ihtilâl havası esintisi vardır. Hepimizin kulaklarına bâzı havadisler geliyor. Şehirlerde halk hareketi, halk ihtilâli ve kazma - kürek lâfları hepimizin kulaklarına gelmektedir. Ama bu hava köylere de, memlekete de bâzı unsurlar tarafından yayılmaktadır. Size bunun bir örneğini anlatmakla yetineceğim.

Gegenlerde bana bir işçi geldi. Eskiden yanında çalışmış bir marangoz ustası. Arada sırada bana gelir, bir kahve içer. Kızılcahamam tarafından bir adamdır, burada çalışır.

Bir hafta, 10 gün evvel Kızılcahamam köylerini dolaşmış. «Ne var ne yok, halk neden şikâyetçi? Köy kahvelerinde ne konuşuluyor? anlat» dedim. — İhtilâl var bey, ihtilâl.

— Ne ihtilâli?

— İkinci ihtilâl. İkinci bir ihtilâl havası var köylerde.

— Nerede var?

— Bütün köylerde konuşuluyor. İkinci ihtilâl olacakmış.

— Nasıl olacakmış?

— İkinci ihtilâl, yine bir sabah radyo ile ilân edilecekmiş.

— Peki kim yapacakmış bu ihtilâli, canım?

— Subaylar yapacakmış.

— Hangi subaylar?

— Subaylar işte.

Birtakım büyük subaylar varmış. İsmet Paşa onlara çok para verirmiş (Köy ağzı ile anlatıyor). Bu büyük subaylardan başka, Demokrat Partiyi tutan subaylar da varmış, onlar yapacaklarını.

— E niçin yapacaklar mış?

— Karşı bir ihtilâl...

— Nasıl olacak, dedim.

— Radyo ile, dedi. Ama bu sefer millet kazma ve kürekle sokağa çıkacaklar.

— Peki ne yapacaklar? (Sözlerine inandığım bir adam olduğu için aynen naklediyorum.).

— Temizlik yapacaklar, temizliyeceklermiş.

— Kimi temizliyecek?

— Halk Partilileri temizliyecek.

— Canım Halk Partililer çok kalabalık, memleketin yarısı onlarla dolu, nasıl temizliyeceklermiş?

— E... Şimdi bey, diyor, «Bu demektir ki» 500 - 600 kişi gider, diyor.

— Nasıl, nerede temizlenecek?

— En çok Ankara'da temizliyeceklermiş. Ve diyor ki, bu defa Sivriada, Yassıada yok. Temizlik bir günde bitirilecekmiş...

— E... Sonra?

— İkinci günü seçim olacakmış. Ondan sonra da Adalet Partisi gelecekmiş iktidara. Ondan sonra her şey düzelecekmiş.

Köy havadisi bu.

Şimdi sayın arkadaşlar, ben bunu, yani bu ustanın köylerden getirdiği havadisi işittikten sonra, birgün sonra bu hâdiseler oldu. Bana öyle geldi ki, köy kahvelerinden kalkıp, şoselere dökülen bu köylülerdir. Köylerde dahi böyle bir hava yaratılmıştır ve şoselere dökülen köylüler bunlardır.

Ben bunu daha fazla genişletmek istemiyorum. Bu tatilde Trakya ve Ege'de gezdim. Oralarda böyle hava görmedim. Ama, memlekette böyle bir hava yer yer yaratılmıştır. Böyle bir havadan, acaba Adalet Partisini idare eden arkadaşların haberi var mıdır? Memleket umumi efkârının kahir ekseriyetini temsil ettiklerini ildia ediyorlar. Buna göre bu haberlerin, hiç olmazsa bu bahsettiğim kadarını işitmiş olmalıdırlar.

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Bize böyle haberler gelmiyor.

BÂKİ GÜZEY (Bursa) — Sizin istihbaratınız çok kuvvetli.

TAHSİN BANGUOĞLU (Devamla) — Şimdi memlekette bu türlü bir havanın, vevki yer yer, bulunması hâdisenin sadece bir eski mahkûmu karşılamadan ibaret basit bir hâdisi ol-

madığını göstermektedir. Bu türlü bir hava memlekette yayılmaktadır.

Ben bu havayı yapanları parmakla işaret etmiyorum. Ama memleketimiz için çok tehlikeli bir havadır, acı bir ihtilâl havası. Bunlar memlekette mevcut bazı unsurlardır. Şayet bu unsurlar dışardan geliyorsa tehlike o zaman çok daha büyük olacaktır.

Onun için sadece gelmiş geçmiş hâdiseler üzerinde durmalıyım. Genel olarak efkârı umumiyeye üzerindeki tesirlerimizi partilerce kontrol etmek zorundayız. Eğer bu memlekette 27 Mayıs İhtilâline dayanan bir Anayasa çerçevesi içinde oturacak, çalışacak, samimî olarak hepimiz bu türlü bir havanın yaratılmasını önlemeye çalışmalıyız. Başka türlü bu memlekette huzur ve istikrarın teessüsüne imkân yoktur.

Meseleyi, bütün Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi arkadaşlarımızın böyle genişçe bir zâ-

viyeden görmelerini ve memleketin mesuliyetini taşıyan insanlar olarak ellerini viedanlarına koymalarını tavsiyeye değer bulmaktayım. Arzım, bundan ibarettir. (Alkışlar).

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, bu mevzuda başka söz istiyen?.. Yok.

Arkadaşlar düşüncelerini etraflıca belirttiler. Konuşan bütün arkadaşların düşünceleri, rejimin, Anayasanın ve memleketin selâmetine mâtuftu. Böyle olunca; hepimizin, muhalif, muvafık bütün arkadaşların el ele vererek, rejimi, Anayasayı ve memleketi selâmete ulaştırmak vazifesinde olduğumuzu idrak etmiş bulunuyoruz.

Gündemde başka konuşulacak mevzular vardır. Ancak vakit geçtiği için, Perşembe günü saat 15,00 te toplanmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 19,25

5. — SORULAR VE CEVAPLAR

B — YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1. — *Cumhuriyet Senatosu Kastamonu Üyesi A. Nusret Tuna'nın, gecekondulara su ve elektrik verilmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair yazılı soru önergesi ve İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata'nın cevabı (7/64)*

Cumhuriyet Senatosu Yüksek Başkanlığına

Aşağıdaki sorularımın Sayın İçişleri Bakanım tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi rica ederim.

19 . 11 . 1962

Cumhuriyet Senatosu

Kastamonu Üyesi

A. Nusret Tuna

1. Ankara ve İstanbul illeri başta olmak üzere büyük şehirlerimizde, mesken bunalımı sebebiyle, teşkil edilmiş bulunan gecekonduların belediye hizmetlerinden istifade ettirilmedikleri doğru mudur?

2. Bu gecekondulara, hiç olmazsa zaruri ve mübrem ihtiyaçları olan ve daha çok sıhhatle-

riyle ilgili bulunan su ve elektrik verilmesi mümkün değil midir?

3. Başşehrimiz olan Ankara'da onbinlerce nüfus barındıran Akdere gibi büyük mahallelere olsun su ve elektrik verilmesi düşünülmekte midir?

T. C.

İçişleri Bakanlığı
Mahallî İd. Gn. Md.

11 Mart 1963

Şb. Md. : 2. D. Rs. Mua.

Sayı : 621 - 302 - 21/5151

Konu : Sayın A. Nusret Tuna'nın yazılı soru önergesi

Hk.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgili : 21 . 11 . 1962 tarihli ve Genel Sekreterliği Kanunlar Müdürlüğü 1456-7/64-1899 sayılı yazı.

(Gecekondulara su ve elektrik verilip verilmemesine dair Cumhuriyet Senatosu Kastamonu

Üyesi Sayın A. Nusret Tuna'nın yazılı sorusu üzerine yapılan inceleme sonunda :

Ankara, İstanbul, İzmir ve bunlara mumasıl büyük şehirlerimizde mevcut bulunan ve adetleri gün geçtikçe artan gecekodu bölgelerine su, elektrik, yol ve kanalizasyon gibi belediye hizmetlerinin götürülmesi mevzuu, bugün meri olan 6785 sayılı «İmar» ve 6188 sayılı «bina yapımını teşvik ve izinsiz yapılan binalar hakkındaki» kanunlar muvacehesinde kısmen mümkün bulunmaktadır.

İmar ve Parselüsyon plânlar mevcut bulunan gecekodu bölgelerinde yol güzergâhları tayyün ettiği eihetle, bunlara muvazi, umumi elektrik, su, kanalizasyon ve yol şebekelerinin inşası mevzuat bakımından mümkün ise de; 6785 sayılı Kanuna göre ruhsatsız ve kaçak inşaat telâkki edilmeleri dolayısıyla bunlara yapılacak umumi hizmet şebekelerinden bağlantı yapılması ve sakinlerinin istifade ettirilmeleri mümkün bulunmamaktadır. Elektrik verilmesi de ancak,

6785 sayılı Kanununun 18 nei maddesine göre kullanma izni istihsaline bağlıdır.

Belediye sınırı dışında kalan mitakaların elektrikleştirilmesi 4759 sayılı İller Bankası Kanununun 7 nei maddesine göre İller Bankasına mevdu bir vazifedir.

Arz etmiş olduğum şartların tahakkuku halinde dahi, belediyelerin malî takatsizlikleri sebebiyle geniş, bir sahaya yayılmış olan gecekodu bölgelerine bahis konusu umumi hizmetlerin götürülmesi Devlet yardımına bağlı bulunmaktadır.

Gerçek durum böyle olmakla beraber, gerek belediye sınırı içinde gerekse mücaviri inkişaf sahalarında fiilen teşekkül etmiş gecekodu topluluklarının yol, umumi tenvirat, çeşme ve nakil vasıtaları ihtiyaçları mevzuatın ve malî imkânların müsaadesi nisbetinde vilâyet ve belediyelere sağlanmaktadır.

Arz ederim.

Hıfzı Oğuz Bekata
İçişleri Bakanı

Cumhuriyet Senatosu

GÜNDEMİ

ELLİKİNCİ BİRLEŞİM

26 . 3 . 1963 Salı

Saat : 15,00

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Vazife ile yurt dışına giden Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'in dönüşüne kadar kendisine, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu'nun vekillik edeceğine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi (3/177)

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR, GENSORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

1. — Cumhuriyet Senatosu Bursa Üyesi İhsan Sabri Çağlayangil'in, mahalli seçimlerin ne zaman yapılacağına dair Başbakan'dan sözlü sorusu (6/124)

2. — Cumhuriyet Senatosu Kayseri Üyesi Hüsnü Dikeçligil'in, Türkiye'deki fikir gelişmelerine ve çeşitli saldırganlıklara dair Başbakan'dan sözlü sorusu (6/143)

3. — Cumhuriyet Senatosu İstanbul Üyesi Berç Turan'ın, Vakıflar Umum Müdürlüğüne ait bütçe görüşmelerine dair Devlet Bakanından sözlü sorusu (6/151)

4. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi M. Nuri Ademoğlu'nun, ikinci Koalisyon Hükümetindeki partizan davranışlara dair Başbakan, ve İçişleri Bakanlarından sözlü sorusu (6/153)

5. — Cumhuriyet Senatosu Manisa Üyesi Ferit Alpiskender'in, halen devam eden yaz saatine dair, Başbakan, İçişleri, Çalışma ve Sosyal İşleri Bakanlarından sözlü sorusu (6/154)

6. — Cumhuriyet Senatosu Tekirdağ Üyesi Selâmi Üren'in, Adalet Bakanı ile İçişleri Bakanı arasındaki ihtilâfa dair Adalet ve İçişleri Bakanlarından sözlü sorusu (6/158)

7. — Cumhuriyet Senatosu İçel Üyesi Cavit Okyavuz'un Suriye'nin Şam Turizm Dairesi Müdürlüğüne hazırlanan bir turistik harita-

da Hatay'ın kendi millî hudutları içinde gösterilmesine dair, Dışişleri Bakanından sözlü sorusu (6/160)

8. — Cumhuriyet Senatosu Muğla Üyesi Muallâ Akarca'nın Fethiye ve Marmaris deprem evleri inşaatında çalışan işçilere dair, İmar ve İskân ve Çalışma Bakanlarından sözlü sorusu (6/161)

9. — Cumhuriyet Senatosu Muğla Üyesi Muallâ Akarca'nın, Sosyalist Kültür Derneğine dair, İçişleri Bakanından sözlü sorusu (6/162)

10. — Cumhuriyet Senatosu Samsun Üyesi Fethi Tevetoğlu'nun, Millî Eğitim yayınevlerinde satılan neşriyate dair, Millî Eğitim Bakanından sözlü sorusu (6/163)

11. — Cumhuriyet Senatosu Üyesi Hasan Kangal'ın, İstanbul'da bulunan Askeri ve Deniz müzelerinin durumu ile bu müzelerin Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığına bağlanmasına dair, Millî Eğitim ve Basın-Yayın ve Turizm Bakanından sözlü sorusu (6/164)

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

× 1. — Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3650 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında 4598 sayılı Kanunun 4 ncu maddesinin tadili hakkındaki kanun teklifinin Millet Meclisince reddolunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Bütçe Komisyonu raporu. (M. Meclisi 2/201, 2/223; C. Senatosu 2/36) (S. Sayısı: 31 e 2 nci ek) [Dağıtma tarihi: 12. 3. 1963]

**B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA
GÖRÜŞÜLECEK İŞLER**

1. — Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahim-oğlu'nun, Dilekçe Komisyonunun 24. 2. 1960 tarihli Haftalık karar Cetvelindeki 2266 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (M. Meclisi 4/70, C. Senatosu 4/9) (S. Sayısı : 92) [Dağıtma tarihi: 14. 3. 1963]

2. — Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahim-oğlu'nun, Dilekçe Komisyonunun 24. 2. 1960 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 2228 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair

önergesi ve Dilekçe Karma Komisyonu raporu (M. Meclisi 4/60, C. Senatosu 4/7 (S. Sayısı : 94) [Dağıtma tarihi: 14. 3. 1963]

3. — Cumhuriyet Senatosu İçtüzük teklifi ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzük Komisyonu raporu (2/15) (S. Sayısı: 65 e ek) [Dağıtma tarihi: 18. 10. 1962]

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

**B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK
İŞLER**

